

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYLA KUTLU'NUN ÇOCUK EDEBİYATI
ÜRÜNLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

ECE BURÇİN KILIÇOĞLU

ECE B. KILIÇOĞLU TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS TEZİ 2016

HAZİRAN- 2016

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AYLA KUTLU’NUN ÇOCUK EDEBİYATI
ÜRÜNLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ**

ECE BURÇİN KILIÇOĞLU

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. ALİ KURT

HAZİRAN- 2016

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ece Burçin KILIÇOĞLU' nun " Ayla Kutlu' nun Çocuk Edebiyatı ürünlerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini" başlıklı tezi/...../..... tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Cengiz CEYLAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi elde etmek için gerekli olan koşulları sağladığımı onaylarım.

Doç. Dr. Fatih BAŞPINAR
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Yrd. Doç. Dr. Ali KURT
Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Ali KURT

Doç. Dr. Fatih BAŞPINAR

Doç. Dr. Secaattin TURAL

Yrd. Doç. Dr. Yakup YILMAZ

Yrd. Doç. Dr. Mehdi GENÇELİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Ece Burçin KILIÇOĞLU

...../...../.....

ÖZ

AYLA KUTLU’NUN ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNDE “TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ”

Kılıçoğlu, Ece Burçin

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Ali Kurt

Haziran 2016

Ayla Kutlu, 1980 sonrası eserler vererek Türk edebiyatında yerini almış, yapıtları arasında özellikle çocuk edebiyatı ürünleri ile dikkat çekmiştir. Bu sebeple çalışmamız çocuk edebiyatı ürünleriyle sınırlandırılmıştır. Tez çalışmamızda Kutlu’nun kadın bakış açısı ile ataerkil yapının kimliklerin oluşmasında nasıl etkili olduğu kadın ve erkek kimliklerinin sınırlandırılmışlıklarını eserlerinde ne oranda yansıttığı incelenecektir. Tez araştırmamızda Merhaba Sevgi, Yıldız Yavrusu, Başlı Kuşlu Çocuk isimli çocuk romanları; Harika İkizler serisinden oluşan üç hikâye kitabı; Minik Sultan serisi, Çiçek Elli Robot, Kendini Köpek Sanan Ayakkabılar, Beceriksizler Sirki, Pembe Saçlar Mavi Gözler, Gezgin Kertenkele ile Kutup Ayısı, Küçük Mavi Tren isimli çağdaş çocuk masalları ele alınacaktır.

Giriş kısmında çalışmamıza bilimsel bir zemin hazırlayabilmek için çocuk edebiyatı ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili genel kavramlar hakkında bilgi verilecektir. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Ayla Kutlu’nun hayatı, eserleri, edebi kimliğinin kronolojisi üzerine olacaktır. İkinci bölümde ise tezin ana konusu olan Ayla Kutlu’nun Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini incelenecektir. Kadın kimlikleri roman, hikâye ve masallarında “anne”, “abla”, “kız çocuğu” ve diğer roller olarak alt başlıklar halinde; erkek kimlikleri ise baba, ağabey, erkek çocuğu ve diğer roller şeklinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Rollerini, Ayla Kutlu, Çocuk Edebiyatı

ABSTRACT

“SOCIAL SEX ROLES” IN AYLAKUTLU’S CHILDREN’S LITERATURE WORKS

Kılıçoğlu, Ece Burçin

Master of Arts, Turkish Language and Literature

Supervisor: Assistant Professor Ali Kurt

June 2016

Ayla Kutlu, marked her place in Turkish literature with her works in post-80's, drew particular attention with her works in children's literature. Therefore, the research focuses on her children's literature works. It has been confirmed that Kutlu reflects the restriction of the male and female identities which plays a part on the patriarchal identification from a female perspective. Children's novel such as "Merhaba Sevgi", "Yıldız Yavrusu", "Başı Kuşlu Çocuk"; three story books from the "Harika İkiizler" series and contemporary fairy tales such as "Minik Sultan" series, "Çiçek Elli Robot", "Kendini Köpek Sanan Ayakkabılar", "Beceriksizler Sirki", "Pembe Saçlar Mavi Gözler", "Gezgin Kertenkele ile Kutup Ayısı", "Küçük Mavi Tren" were included in the research.

In the introduction part, information about the general conception on children's literature and social sex roles will be given in order to provide a better understanding to the study and to form a scientific basis to our study. The study consist of two major parts. The first part will be on Ayla Kutlu's life, work and literary lifechronology. On the second part of the study, the main subject of the study, the Social Sex Roles in Ayla Kutlu's Children's Literature Works, will be analyzed. While the female identities will be evaluated as "mother", "sister" and "daughter" in her novels, stories and fairy tales, the male identities will be evaluated as "father", "brother" and "son".

Key Words: Sex Roles, Ayla Kutlu, Children's Literature

ÖN SÖZ

Toplumsal cinsiyet rolleri, farklı toplumlarda, çeşitli kültürel zeminlerde konumlanışları ile karşımıza çıkmış, günümüz toplumlarında yaşanan gelişmeler ve değişimler doğrultusunda yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. Geleneksel ve modern toplumun yansıması olan kadın-erkek kimliği incelendiği zaman araştırmaların kadın odaklı olduğu görülür ancak toplumun erkek kimliğine olan bakış açısı da toplumsal cinsiyet rollerinin algılanışının anlaşılması bakımından ziyadesiyle önemlidir. Kadın ve erkek, ait oldukları cinsiyetlerinden kaynaklı farklı görev üstlenmiştir. Geleneksel toplumlarda kadın kimliği ev içi rolleriyle görevlendirilirken erkek kimliğine sınırsız bir özgürlük sunulmuştur. Modernleşen toplumlarda ise kadının çalışma hayatına katılması ve feminizm gibi akımların ortaya çıkmasıyla cinsiyet farklılaşması ortadan kalkmaya başlamıştır.

Kadın ve erkek kimliklerini kurup aktaran edebiyat alanındaki metinler, bu rolleri pekiştiren ve farklı görünümlele yeniden topluma sunan kültürel yansımalarıdır. Bu çalışmada Ayla Kutlu'nun çocuk edebiyatı ile ilgili yapıtlarında geleneksel ve modern kadın-erkek cinsiyet rollerini nasıl vurguladığı ele alınmıştır. Eserlerinde eril ve dişil rol kalıplarını ne oranda yansıttığı tespit edilerek çağdaş çocuk masalları, hikâyeleri ve çocuk romanlarında yer alan kadın-erkek kimliklerinden hareketle toplumsal cinsiyet rolleri ortaya konulmuştur.

Yüksek Lisans eğitimimin ders aşamasında ufuk açıcı bilgileriyle bana ışık tutan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ramazan Korkmaz' a, tezimin ortaya çıkma sürecinde engin bilgi ve tecrübesiyle yardımda bulunan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ali Kurt'a, saygılarımı sunarım.

Hayatım boyunca desteklerini hep hissettiğim sevgili aileme ve eşime teşekkürü bir borç bilirim.

Ece B. Kılıçoğlu
Haziran 2016
Kırklareli

İÇİNDEKİLER

Beyan	iii
Öz	iv
Absract	v
Önsöz	vi
İçindekiler	vii
Kısaltmalar	xi
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AYLA KUTLU’NUN HAYATI, EDEBİ YAŞAMI VE ESERLERİ ... 13

1.1 AYLA KUTLU’NUN HAYATI	13
1.1.1 Ailesi.....	13
1.1.2 Öğrenim Hayatı	13
1.1.3 İş Hayatı	14
1.1.4 Evliliği	15
1.2 AYLA KUTLU’ NUN EDEBİ YAŞAMI.....	15
1.3 AYLA KUTLU’ NUN ESERLERİ.....	17
1.3.1 Yetişkinler İçin Eserleri.....	17
1.3.1.1 Romanları.....	17
1.3.1.2 Hikâyeleri.....	18
1.3.2 Çocuklar İçin Eserleri	20
1.3.2.1 Romanları.....	20

1.3.2.2 Hikayeleri.....	21
1.3.2.3 Çağdaş Çocuk Masalları	21

İKİNCİ BÖLÜM

AYLA KUTLU'NUN ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ.....23

2.1. AYLA KUTLU'NUN ÇOCUK ROMANLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ.....	23
2.1.1 KADIN ROLLERİ	23
2.1.1.1 Anne Rolü	23
2.1.1.2 Abla Rolü	31
2.1.1.3 Kız Çocuğu Rolü.....	32
2.1.1.4 Diğer Roller	37
2.1.1.5. İnsan Dışı Varlıklar	41
2.1.1.6 Meslekler	47
2.1.1.7 Nesnelere	49
2.1.1.8 Mekânlar	50
2.1.2 ERKEK ROLLERİ	51
2.1.2.1 Baba Rolü.....	51
2.1.2.2 Ağabey Rolü	62
2.1.2.3 Erkek Çocuğu Rolü.....	62
2.1.2.4 Meslekler.....	63
2.1.2.5 Nesnelere	64
2.1.2.6 Mekânlar	65
2.2 AYLA KUTLU'NUN ÇOCUK HİKÂYELERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ.....	66

2.2.1 KADIN ROLLERİ.....	66
2.2.1.1 Anne Rolü	66
2.2.1.2 Kız Çocuğu Rolü.....	71
2.2.1.3 Diğer Roller	73
2.2.1.4 Meslekler.....	75
2.2.1.5 Mekânlar	76
2.2.1.6 Nesneler	77
2.2.2 Erkek Roller.....	78
2.2.2.1 Baba Rolü.....	78
2.2.2.2 Ağabey Rolü	79
2.2.2.3 Diğer Roller	80
2.2.2.4 Meslekler.....	80
2.2.2.5 Nesneler	81
2.2.2.6 Mekânlar	81
2.3 AYLA KUTLU’NUN ÇAĞDAŞ ÇOCUK MASALLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ	82
2.3.1 Kadın Roller	82
2.3.1.1. Anne Rolü	82
2.3.1.2. İnsan dışı Varlıklar.....	83
2.3.1.3 Kız Çocuğu Rolü.....	85
2.3.1.4 Diğer Roller	87
2.3.1.5 Meslekler.....	88
2.3.1.6 Mekânlar	89
2.3.1.7 Nesneler	91
2.3.2 Erkek Roller.....	92
2.3.2.1. Baba Rolü.....	92

2.3.2.2 Ağabey Rolü	95
2.3.2.3 Diğer Roller	95
2.3.2.4 Meslekler.....	96
2.3.2.5 Mekânlar	97
2.3.2.6 Nesneler	98
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA	105

KISALTMALAR

Age	: Adı Geçen Eser
Agm	: Adı Geçen Makale
ev	: Çeviren
Der	: Derleyen
S	: Sayfa
Ss	: Sayfa Sayısı
TDK	: Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

Cinsiyet kimliği toplumun birey için belirlediği statülerden oluşur. Bireylere atfedilen cinsiyet kimlikleri kadınsı ve erkeksi olarak farklılaşmaktadır. Biyolojik olarak bir cinsiyete ait dünyaya gelen birey, toplumun kendisine yüklediği misyon ile kimliğini kazanır. “Cinsiyet makro düzeyde kaynakların dağılımı ile kültürel inançları, bireysel düzeyde kişilik ve kimlikleri, etkileşimsel düzeyde ise davranış biçimleri ile durumsal yapıları içeren bir sistemdir.”¹ Her toplum kendine özgü kuralları ile cinsiyet kimliğini oluşturur. Maskülen veya feminen olarak adlandırılan davranışlar, nesilden nesile aktarılarak cinsiyetin toplumsallaşmasını sağlar. “... Toplumsal cinsiyet, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerine ”² vurgu yapar. Geleneksel toplum kadın kimliğine şefkatli, fedakâr, naif gibi duygusal özellikleri uygun görürken erkek kimliğine güçlü, sert, özgür gibi sosyal rolleri yakıştırır. İçerisine girdiği çevreye göre kimlik kazanmaya başlayan erkek ya da kadın cinsiyeti farklılaşmaya başlar. Bazı kuramlara göre bu farklılaşma gerekli görülmektedir. “...Gelişmekte olan ve gelişmiş/sanayileşmiş toplumları gözlemleyen yapısal-işlevselciler, düzenin sürekliliğinde cinsiyet rolü farklılaşmasının gerekli olduğunu ileri sürerler.”³ Aile kurumunu toplumsal düzenin temel döngüsü kabul eden yapısal fonksiyonalizmin kurucusu Parsons’ da ailede eşlerin birbirini tamamlayan ve uzmanlaşmış rollerine değinerek erkeğin araçsal rolü kadının ise dışavurumsal rolü üstlenmesi gerektiğini belirtmiş ve cinsiyet hiyerarşisinin varlığını dile getirmiştir.⁴

¹ Cecilia Ridgeway ve Correl Shelley, “*Limiting Inequality through Interaction: The End(s) of Gender*”, Contemporary Sociology, Vol. 29, No: 1 January 2000, s.110

² Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev.: Osman Akinhay/Derya Kömürçü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s. 98

³ Erdoğan Taşkın, “*Toplumsal Sistemin Düzen Sağlayıcı Unsuru Olarak Cinsiyet Rolü Farklılaşması*” Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, 4, 2008 s.127

⁴ Gülay Güner, Bener Özgün “*Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri*” TSA Yıl: 15 s: 3 Aralık (2011), <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tsadergisi/article/viewFile/5000146764/5000133927> (Erişim 25. 04. 2016), s.157

Kadın ve erkeğin içinde bulunduğu topluma göre şekillenen roller, özellikle geleneksel toplumlarda belirgin şekilde ayrılır. Erkeğe ailesini korumak ve maddi anlamda ailenin geçimini sağlamak gibi görevler verilmişken kadın çocuğunu yetiştirmek ve ev içi rolleri yerine getirmekle sorumlu tutulur. Baba ailenin otoritesine; anne ise babadan geri planda temizlik ve çocuk bakımı ile ilgilenen bir role sahiptir. Geleneksel toplumlarda kadın eve ait kabul edilmiş bunun dışında olduğu her yerde tehlikede olduğu varsayılmıştır. Evde çocuklarını büyütmeyle sorumlu tutulan kadın toplumun ona yüklediği misyonla “eş” veya “anne” olma durumunu içselleştirmiştir.

Gelenekler tarafından geri itilen kadına karşın ilgili çalışmalara bakıldığında ilk olarak incelenecek alan feminizmdir. Zira kadının algılanışı feminizm hareketleri ile değişmeye başladığı söylenebilir. Feminizm erkeğin egemen olduğu bir dünyada kadınların hayatta karşılaştıkları zorlukları önlemeyi amaçlar. Nitekim her toplumda her kültürde kadınların karşılaştıkları güçlükler farklıdır. Bunun sonucunda da farklı feminizm hareketleri ortaya çıkmıştır. Ancak her ne kadar hareketler farklı olsa da ortak amaçları kadın erkek eşitliği ve özgürlüktür. Kadınların bu kavramları kullanmaya başladıkları dönem Sanayi Devrimi olmuştur.

O yıllarda kadın emeğine ihtiyaç duyulmuş ve kadın çalışma hayatının içerisine aktif olarak katılmaya başlamıştır. Kuşaktan kuşağa aktarılan kadın ve erkeğe yüklenen misyon toplumların büyük bir hızla gelişmesiyle değişme göstermiştir. Kadının çalışma hayatına girmesi erkek ve kadına dağıtılan rollerde görev paylaşımlarının meydana gelmesini sağlamıştır. Erkek; eşine evde yardımcı olmaya başlarken kadın iş hayatına atılmış ailede maddi güce aktif şekilde katılmaya başlamıştır. “Kadının para kazanma işlevine katılmasıyla geleneksel aile düzeninin dayandığı ayrılmış kadın-erkek rolleri yerini paylaşmaya dayalı cinsiyet rolleri anlayışına bırakmıştır .”⁵

Sanayi Devrimiyle birlikte erkek kimliği ile aynı görevleri paylaşmaya başlayan kadın eşit haklara sahip olmak için liberal feminizm hareketini başlatmıştır. Kadın hakları konusunda kadının özgürlüğünü sağlaması

⁵ Nicola Fortin, “Gender Role Attitudes and the Labour-Market Outcomes of Women Across OECD Countries.” Oxford Review of Economic Policy. 21, 3 , 2005, s. 419

bakımından önemli bir akım olan Liberal feminist söyleme göre cinsler arasında bir ayırım bulunmamaktadır. Ev hayatında eğitimde eşit haklara sahip olmanın yanında kamusal alanlarda da eşit hak isteyen kadınlar, erkeklerle aynı işleri yaptıkları halde eşitsiz ücret dağılımını eleştirmişlerdir. Kültürel feminizm söylemine göre ise kadın ve erkek birbirinden farklıdır ancak bu farklılık eşit olmalarına engel değildir.

Feminizm hareketleri ile birlikte Uluslar arası hukukun kadın haklarının insan hakları olduğunu ortaya koyması kadın erkek kimliğinin eşit olması yönünde atılmış büyük bir adımdır. Birleşmiş Milletler 1979'da "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi 'CEDAN' ile kadınların insan haklarının özgürlüğünü tanımış olması bu önemli adımlardan biri olarak sayılabilir."⁶

Toplumun oluşturduğu cinsiyet rollerini daha iyi anlayabilmek için yine toplumun erkek kimliğinden beklediği davranış biçimlerine göz atmak gerekir. Geleneksel toplumlarda erkeğe biçilen rol; çalışkan, enerjik, otoriter, evini koruyan ve maddi kazanç sağlayan kişidir. Cesur ve korkusuz olması beklenen erkeğin acizlik göstermemesi, ağlamaması fedakâr ve nazik olmaması öğretilir. Kendisine biçilen rolü yerine getiren erkek kimliği kadına göre üstün bir misyona sahiptir. Kadınların kendilerinden aşağı olduğunu düşünen erkek toplumsal çevre tarafından buna inandırılır ve kadın kimliğini kendisine yardımcı olarak görmeye başlar. Toplumun kendisine verdiği rolü içselleştiren erkek birçok duygusunu sınırlandırır. Toplumsal cinsiyet rolünün erkek kimliğine verdiği üstünlük ile kadın kimliği de erkeğe verilen toplumsal rolü benimseyerek erkeğe boyun eğmekle görevlendirildiğini kabul etmiştir. Ancak toplumların değişmeye başlaması kadın erkek rollerinin de değişmesini sağlamıştır. Modern toplumlarda toplumsal cinsiyet eşitliğine inanılmış kadın ve erkek her şeyden önce insan olarak hak ve sorumlulukları olduğunun üzerine düşülmüştür. Görevlerinin birbirinden farklı olduğu kabul edilmekle birlikte cinsiyet rolleri eşitlenmeye başlamıştır. Erkek de kadınlar kadar duygularını özgürce belli etmeye başlamış aynı zamanda ev işlerinde de çalışan

⁶ Fatmagül Berktaş, *Tarihin Cinsiyeti*, İst: Metis Yayınları, 2003, ss.46-47

kadınlara yardımcı olmaya başlamıştır. Çocuk bakımı sadece kadının görevi gibi görülmeyip baba olarak erkek de bu konuda destek vermiştir.

Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Toplumsal Cinsiyet

İlk olarak batı ülkelerinde ortaya çıkan çocuk edebiyatı terimi üzerine ülkemizde pek çok tanım yapılmıştır. Bu konu üzerine araştırmaları olan Güleriyüz çocuk edebiyatını “İlk çocukluk döneminden ergenlik çağı arasındaki çocukların bilişsel duygusal dünyasını sözlü ve yazılı sanat ürünleriyle besleyen bir etki alanı”⁷ olarak yorumlamıştır. Çocukların renkli dünyasında ahlaki bir boyutu olan çocuk edebiyatını Yalçın, “Çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce, yeteneklerine zevklerine hitap eden eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerdir.”⁸ Şeklinde tanımlar. Henüz edebiyatımızda yeni bir kavram olan çocuk edebiyatı, çocukların gelişiminde önemli bir yere sahip olmasından dolayı özellikle *usta yazarlar* tarafından yazılması gerektiği düşünülmektedir. Oğuzkan, çocuk edebiyatını tanımlarken “Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad”⁹ ifadesini kullanmıştır. Çocuğun ayrı bir birey olarak görülmeye başlanmasının ardından onun ayrı bir okur kitlesi olduğu ilk olarak Avrupa ülkelerinde fark edilmiştir. Ortaçağ Avrupa’sında günümüze göre kitap maliyetinin çok yüksek olması ve okuryazar oranının düşük olmasından dolayı kitap baskıları son derece az sayıda olmaktaydı. Ancak ilerleyen dönemlerde baskı tekniklerinin gelişmesi ile okuma talebinde büyük bir artış olmuş, çocuk okurlara yönelik kitaplar da basılmaya başlanmıştır. Çocuk eğitiminin gerekliliğine dair görüşler artmış ve çocuklar eğitildiği takdirde yetişkinlerin de aydınlanacağı düşüncesi yayılmıştır.

Çocuğun ilgisini dikkate alan ilk batılı yazar Johan Newberry olmuştur. Ana Kaz (Mother Goose) adlı kitabıyla tekerleme ve şarkılardan oluşan kitap yazmıştır. Newberry kadar Daniel Defoe’da çocuk edebiyatının

⁷ Hasan Güleriyüz, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Pegem Yayıncılık, 2002, s.114

⁸ Yalçın Aytaş Alemdar, *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002, s.5

⁹ A.Ferhan Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık, 7. Baskı, 2001, s.3

gelişmesine katkıda bulunmuştur. Robinson Crusoe (1719) adlı eseri çocuklar tarafından çok sevilmiş ve kısa süre içerisinde bu esere benzer nitelikte pek çok kitap yayınlanmasını sağlamıştır. Jonathan Swift'in 1726'da hazırladığı Gulliver'in Gezileri, Dorrington'un Philip'in Serüvenleri çocuk edebiyatının hızla gelişmesini sağlayan eserler olmuştur.

Ülkemizde çocuk edebiyatı, Tanzimat dönemiyle birlikte gelişme göstermeye başlamıştır. Ziya Paşa Rousseau'nun Emile adlı kitabını tercüme etmiş, 1862 yılında ise ilk kez Telemak adlı romanın çevirisi Yusuf Kamil Paşa ile yapılmıştır. Robinson Crusoe, Monte Cristo, Paul ve Virginie gibi pek çok çocuk kitabı çevrilmiştir. "Ancak o yıllarda bu çeviriler çocuk düşünülerek yapılmamıştır".¹⁰ Ziya Gökalp halk masallarını yeniden derleyerek çocuklara ulaşılmaya çalışan isimlerden olmuştur. Ali Ekrem Bolayır ve Fuad Köprülü' de çocuklar için şiir kitabı yayımlayan isimlerdendir. Bununla beraber Ömer Seyfettin'in pek çok hikâyesi Türk Edebiyatına büyük hizmet vermiş ve çocukların beğenisini kazanmıştır.

Resimli çocuk kitaplarının doğuşunu inceleyecek olursak M.Ö 1300 yıllarında yazıldığı varsayılan Ölüler Kitabı resimlemenin ilk örneklerinden olduğu düşünülmektedir. İçinde dualar ve büyücülere ait metinlerin olduğu eserde tasvirler resim yolu ile yapılmıştır. Orta Çağ Avrupa'sında ise incili öğretebilmek adına resimli kitaplara başvurulmuştur. Okuma yazma oranının yok denecek kadar az olduğu bir dönemde dinsel öğreti amacıyla resimleme yöntemi kullanılmıştır. İlk bilinen çocuk kitabı ise Sanskritçe yazılan Pancahatantradır. Fablların toplandığı koleksiyon olan bu kitap Arapçaya Kelile ve Dimne adıyla çevrilmiştir. Avrupa'da Beydeba adıyla bilinen eserde hayvan öyküleri ile öğütler verilmektedir.

Ülkemizde ise, 1900lardan itibaren ilk olarak dergilerde resimleme tekniği kullanılmaya başlanmıştır. Dönemin en önemli resimlemecisi ise Münif Fehim'dir. 1942 yılında Vedat Nedim Tör tarafından kurulan Doğan Kardeş Dergisi pek çok yaratıcı yazar ve çizerin gelişmesine ortam

¹⁰ Ramazan Korkmaz, Cafer Gariper ve Alev Snar, "Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı- 'Türkiye'de Çocuk Edebiyatının Gelişimi" Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, s.578

hazırlamıştır. Kahraman Ozan Hugo, Şirinler, Kara Kedi, Tortaks, Profesör Tonton burada yayınlanan çizgi romanlardan bazılarıdır.

Resimleme yönteminin çocuğun cinsiyet kimliğine etkisine bakıldığı zaman okul öncesi dönemdeki çocuklar için kitaplardaki en önemli öğenin resim olduğu görülür. Henüz okuma bilmeyen çocuklar sayfalardaki resimlere bakarak kendilerine has bir öykü kurarlar. Pembe bir ağaç, kırmızı bir tren, mavi çiçek gibi farklı şekillendirilmiş objeler çocuğun ilgisini çeker. Özellikle görselleşen kahramanların çocuk tarafından unutulmadığı uzun süre aklında kaldığı görülür. “İyi ilüstrasyonlara sahip bir kitap çocuğun hayal gücünün gelişmesini destekler ve çocuğu ilk kez resim sanatı ile karşılaştırır. Bu yüzden resimlerin kaliteli ve sanat değeri taşıyor olması son derece önemlidir.”

11

Toplumsal cinsiyetini kazanmasına yardımcı olan yazınsal metinlerin resimlerle desteklenmesi çocuğun inandırıcılığını etkili kılar. Örneğin süpermen’ ı okuyan bir çocuk metinden her zaman güçsüzün ve haklının yanında olmayı öğrenirken fiziksel bir resmi ile kahramanı görsel dünyasında canlandırır. Erkek çocuklar model aldıkları kahramanların kostümleri gibi giyinmek ister. Kahramanın kullandığı kılıç, mızrak, çelik zırh ve at gibi araçları kendi kullanıyormuş gibi davranır. Erkek kahramanlar genellikle suçlunun peşinde, sevdiği nesneyi ya da kadını kurtarmak gibi maceralar içerisinde resmedilir. Resimden etkilenen çocuk beğendiği kahraman gibi giyinmeye çalışır. Rapunzeli okuyan bir kız çocuğu ise tıpkı onun gibi uzun saçlara sahip olmak ister. Kendi cinsine ait bir karakterin resimde giydirilişi, kıyafetlerindeki renk seçimi, saçlarının şekli gibi pek çok özellik kız çocuğunun dikkatini çeker. Pembe rengin kız, mavi rengin erkek çocuklar için tercih ediliyor olması cinsiyet kimliğinin oluşmasında renklerin belirleyici olduğunu göstermektedir. Model aldığı kahramanın davranışlarını içselleştirerek onun gibi davranmak için büyük çaba sarf eden çocuk; örneğin kahraman evde annesine ev işlerinde yardımcı oluyorsa o da bu işlemi gerçekleştirmeye çalışır. Ya da hayvanlara iyi davranıyor onlara yiyecek veriyorsa onunla özdeşim kuran çocuk da bu davranış modelini izler. Kahramanın etrafındakilerle olan diyalogu,

¹¹ Alev Sınar Çılgın, *Çocuk Edebiyatı*, İst: Morpa Kültür Yayınları, 2007, s.90

arkadaşlarıyla ve anne babasıyla olan iletişimi aralarındaki bağlılık, sevgi, saygı gibi pek çok özellik çocuğa olumlu bir şekilde yansır. Model alınan kahraman okulda başarılı ise çocukta bu durumdan etkilenecek derslerine daha fazla önem verebilir.

Bununla birlikte kahramanın etrafındaki kadınlar erkekle eşit konumda resmediliyorsa çocuğun cinsiyet ayrımı yapmadan toplumsal cinsiyet kazanmasına yardımcı olması sağlanacaktır. Evde kararların anne ve baba ile birlikte alındığı, babanın yahut başka bir erkeğin kadına hükmetmediği bir ortamın hâkim olduğu eserde çocuğun cinsiyet kimliğinin gelişmesi sağlıklı olacaktır. Eserdeki erkek kahramanların kadınla birlikte sorunları çözmesi durumunda çocuğun kadına verdiği değer artacaktır. Cinsiyetlerin eşit dağılımı da en az karakterler kadar önemlidir. Örneğin sorunları çözen daima sadece erkek ya da kadın kahraman gösterildiği takdirde çocuk cinsiyetçi bir kimlik kazanacaktır. Bu yüzden erkek ve kadının eşit olarak resmedilmesi toplumsal cinsiyet kazanımında önemli rol oynamaktadır. Hem fiziksel hem ruhsal anlamda taklit ettikleri, onlardan etkilendikleri için resimli çocuk kitaplarının yeterli düzeyde olması ve resimlerinin özenle seçilmiş olmaları gerekmektedir.

Hayvan imgelerinin cinsiyetlerine baktığımız zaman genellikle hayvan figürlerinin erkek rolünde olduklarını görmekteyiz. En güçlü hayvanlar erkek olarak tasvir edilirken kadın kırılmalı ve küçük hayvan figürlerinde karşılığını bulur. Cinsiyet ayrımcı geleneklere göre hazırlanan çoğu çocuk kitabında anne rolü, baba rolünün geri planında kalmış bir şekilde gösterilir. Özellikle kadın hayvan figürünün güzellik vurgusu yapılır. Sıkça karşımıza çıkan renkli ve kibirli tavus kuşu, pembe tokalarla süslü bir kedi, dik duruşu ve yürüyüşü ile kuyruğu düzgünce taranmış güzel bir at, kıvrık kirpikleriyle sevimli bir tavşan gibi pek çok hayvan figürü güzellik unsurlarıyla vurgulanmıştır. Bununla birlikte kadın hayvan figürlerinin kibar ve uslu olması gerekmektedir.

Erkek hayvan figürü ise ormanlar kralı bir aslan, denizlerin otoritesi köpek balığı, gökyüzünün hâkimi bir kartal gibi kudretli özelliklere sahiptir. Cinsiyetçi ve geleneksel anlatım tarzının kullanıldığı çocuk kitaplarında erkek çocuk, kendini tıpkı bir aslan kadar güçlü hissederken bir kartal gibi

uçabilmeyi arzu eder. Bu hayvan figürlerinin lider olması çocuğun kahramanlarla yarışır hale gelmesine neden olur erkek çocuk asla yenilgiyi kabul etmez çünkü kitaplarda gördüğü hiçbir kahraman yenilmemektedir.

Rol model alma süreci içerisinde, kitaplarda sunulan kahramanların davranışları çocuk için oldukça önemlidir. Kitabın kahramanının da kendine ait bir iz bulan çocuk, yeni bir dünyanın içine girer. Sever'e göre "Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması çocukları kahraman\ kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir."¹²

Toplumsal ve kültürel değerlerin etkisi ile kadının ve erkeğin çocuk kitaplarında sunulmuş tarzı farklı olmuştur. Erkeğin daha baskın olduğu bir toplumda hayatın yansımaları olan kitaplara, erkek daha aktif bir şekilde girerken kadın arka planda kalmış yahut analık rolü görüntüsüyle kısıtlı bir alana hapsedilmiştir. Kutsal olarak görülen "annelik" rolü kendini çocuklarına adanmış ve onlar için her türlü fedakârlığı yapan kadın ile ilişkilendirilmiştir. Genel olarak kadın "annelik" ve "eş olma" dışında bir meslekle ilişkilendirilmezken erkekler maceracı, özgür ve liderlik vasıflarına sahip olmuştur. Kadın ve erkeğe verilen değerler arasındaki farklılık çocukların bu rolleri yanlış benimsemesine yol açmıştır. Evde söz hakkına sahip olmayan ve sadece annelik rolü ile öne çıkan bir modeli seçen çocuk, kadınların ev işleri dışında bir aktivitesinin olmamasını gözlemleyerek kadın rolünü bu dar alan içine hapsederek büyür. Aynı şekilde erkek çocuğu da kadın kimliğini yalnız ev işleriyle meşgul olan bir rol içerisinde tanır. Dolayısıyla kitaplarla arkadaşlık eden çocuk için kitaplardaki değerlerin ve toplumsal cinsiyet rollerin eşit dağılımı oldukça önemli olmaktadır.

"Kitaplarla etkileşim içine girerek, kitabın kahramanına öyküden ve onunla arkadaşlık kuran çocuk okur için, bu kahraman, çocuğun kitapla etkileşim içine girdiği ilk andan itibaren bir "kahraman" olmaktan çıkar ve artık onun arkadaşı

¹² Sedat Sever, *Çocuk ve Edebiyatı*, Ankara: Tudem Yayınları, 2010, s.77

olur. Kendisiyle özdeşleştirdiği bu düşsel kahraman sayesinde çocuk başka yaşamlara tanıklık ederek toplumu ve insanları anlamaya başlar.”¹³

Çocuk kitaplarında kadın kimliğinin nasıl ele alındığına bakacak olursak geleneksel yapıya uygun hazırlanmış olanlarında kadınlar; ataerkil yapıya uygun, “eş” veya “anne” olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel aile yapısının kurgulandığı çocuk ürünlerinde kadın kahramanların içsel derinlikleri üzerinde durulmayarak bedensel varlığı ile eve ait aktarılmışlardır. Ev bir kadın için güven verici bir mekanken evinden uzak olan her yer korku dolu unsurlarla kaplıdır. Örneğin Karlar Kraliçesi masalının sonunda “Artık evlerinden fazla uzaklaşmamaya karar vermişler” ibareleri ile evin dışarısındaki her yerin güvensiz olduğu vurgulanmıştır. Altın Saçlı Kız’ın başında “Güzel bir bahçenin tam ortasına kurulu bembeyaz bir ev varmış. Bu evde altın sarısı saçları olan güzel mi güzel bir kız varmış” şeklinde evin içinde tanıtılan kadın kahraman yine eve ait tasvir edilmiştir. Ayşecik ve Yasemin Sultan’da ise Ayşeciğin “Bu saray çok güzel ama ben kendi evimi de seviyorum” şeklindeki cevabı kadın kahramanın evine olan düşkünlüğünü göstermektedir.

Çocuk kitaplarında kadın; prenses, kraliçe, sultan, hizmetçi, anne, eş gibi rollerle erkeğin gerisinde duran pasif haliyle karşımıza çıkar.

(...)Toplum kadının mağdur olanını yücelttiği için masallardaki kadınlarda genellikle zor durumdadır. Haksızlığı fedakârlık ve sabırla ya da pasif bir kızgınlık biçimi olan kırılgnlıkla yanıtlamak bu kadınları diğerlerinin karşısında sonuçta verilen tepkiler bakımından avantajlı kılar. (...)Kadınların ejderhalar, cinler kötü yürekli analar tarafından hapsedilmesi ise erkekteki bir arzuyu ortaya çıkarır: kahraman olma. Bataktan kurtarılan güçsüz saf genç kıza hayatı öğretmek de alçakta duran birinin yanında boy daha uzun görüneceğine göre önemli olma arzusuna dayanır. ¹⁴

¹³ Figen Zivtçi, “Çocuk Kitaplarında Kahramanın Yeri ve Önemi II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu” Ankara Üniversitesi Basımevi, 2006, s.245

¹⁴ Sezer Melek Özlem, *Masal ve Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul: Evrensel Basım yayın, Mart 2012, s.3

Bedensel varlığı ile güzellik vurgusu mutlaka yapılan kadın edilgen bir yapıya sahiptir. Karşısına prens, kral ya da şehzade güzelliği sayesinde çıkmaktadır. Herhangi bir davranışta bulunmayan sadece fiziksel özelliği ile ön plana çıkan kadın kahramanlar adeta nesne konumundadırlar. Örneğin sesini takip ederek yaşadığı kuleyi öğrenen prens sadece sesini duymasına rağmen Rapunzel'e aşık olur ve evlenme teklif eder.

Pek çok çocuk kitabında “temsili” olarak bulunan kadın rolünün en önemli görevi ise annelik rolüdür. Toplumun kadına uygun gördüğü davranış; çocuklarını yetiştirmek, yemek, temizlik ve ütü yapmak çocuğun babasına saygıda kusur etmeyerek boyun eğen olmak ve evdeki birçok işle ilgilenmektir. “Kadın çocuk üzerinde egemendir. Karar vericidir. Yasaklayandır. Çocuklarını tehlikeye karşı korur”.¹⁵ Çocuklarını korumaya çalışan kadın modeli kısıtlayıcı bir cinsiyet algısı yaratmaktadır. Çocuğun beslenme ve bakım ihtiyaçlarını karşılayan anne arka planda kalır. Annenin çocuklarını yetiştirmek gibi bir rol üstlenmesi sonucunda kadına sadece öğretmen, aşçı terzi, hemşire gibi meslekler uygun görülürken doktor, mühendis, asker gibi pek çok meslek erkek mesleği olarak algılanmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla kız çocuğunun model aldığı eğer ki kadın ise kendine sadece ev hanımlığını, öğretmenliği terziliği ve aşçılığı yakıştırarak bunu içselleştirerek gelecekteki kariyerini etkilemesine neden olacaktır.

Son dönem yazarları cinsiyet ayrımcılığı konusunda büyük bir hassasiyet göstermişler ve eserlerinde kadın erkek cinsiyetini eşit dağıtarak çocukların toplumsal cinsiyet kimliği kazanmalarında daha az rol farkı gözetmelerini sağlamaya çalışmışlardır. Bununla beraber kültürel kodların değişmesi örneğin “kız çocuğu okumasa da olur” gibi ibareler yerine herkesin meslek edinme gibi bir hakka sahip olduğu düşüncesinin hızla toplumlar arasında yaygınlaşması kadın erkek davranış kalıplarının da değişmesini sağlamıştır.

Modern aile yapılarını ele almaya başlayan yazarlar bu ailelerde anne ve baba bireyelerine eşit söz hakkı vererek erkek ve kadının yan yana görülmesine olanak vermiştir. Ataerkil düzene baş eğmeyen kadın tipleri yaratılarak kadınların ruhsal hallerine değinilmeye başlanmıştır. Sosyal bir

¹⁵ Ferhan Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2000, s.113

çevre içerisinde görülmeye başlayan kadın kahraman, erkekler ve toplum tarafından alt edilememektedir. Öğretmen, aşçı, terzi gibi rollerden sıyrılarak mühendis, doktor, bilim kadını gibi meslekler ile sunulmaya başlansa da henüz eşit cinsiyet dağılımına ulaşamamıştır.

Rol modeller, bireyin sağlıklı toplumsal cinsiyet kazanılmasında ve sürdürülmesinde önemli bir yere sahiptir. Çağdaş toplumlarda cinsiyet ayrımcılığın yapılmadığı görülürken geleneksel toplumlarda kitapların cinsiyet üzerine kurulduğu gözlemlenmiştir. Dökmen' in 1995 yılında yaptığı incelemede “kadınların resim ve metinlerde daha az yer verildiğini ve ev içi rollerde, erkekler ise daha çok meslek rolleriyle kitaplarda yer aldığını”¹⁶ belirtmiştir.

Karikatür, resim ve metinlerde erkek kahramanlara daha sık yer verilmektedir ve fiziksel özelliklere bağlı olarak erkekler daha güçlü karakterlere sahiptirler. Cesur ve yiğitliklerinin yanı sıra yardımsever ve fedakârdırlar. Örneğin Redkit karakteri bazen bir kervana kılavuz, bazen suçluyu adalete teslim eden bazen saldırganı durduran veya yakalayan bazense bir dostu yardım eden biri olarak karşımıza çıkar. Maceradan maceraya sürüklenen erkek kahraman güç durumlarda muhakkak bir çıkar yolu bulurken fiziksel ve duygusal açıdan da sert bir yapıya sahiptir. Kadınların duygusal, korkak ve çaresiz gibi pek çok olumsuz özellikleri sunulurken erkeklerin duygusal anlarında dahi daha sağlam bir duruş sergiledikleri görülmektedir.

Erkek kahraman bir çocuk figürü veya çoğunlukla baba rolündedir. Bunun dışında büyükbaba amca, dayı, ağabey ve arkadaş gibi yardımcı rollerde görülür. Ancak genellikle başkahraman bir “erkek çocuk” veya “baba”dır. Erkekler genellikle evin dışında gösterilerek ihtiyaçları gideren ve tüm ev halkının ona ihtiyacı olduğu profili ile oluşturulmuştur. Örneğin Can Borcu hikâyesinde yazar, kahramanına “Evde bekleyen çocuklarım var. Beni öldürürsen onlar ne yer ne içer”¹⁷ dedirterek evdeki tüm aile bireylerinin ona ihtiyacı olduğunu sezdirir. Çoban iki sene sonra evine

¹⁶ Zehra Y. Dökmen, “İlkokul Ders Kitaplarının Cinsiyet Rollerini Bakımından İncelenmesi”, Psikoloji Psikiyatri Psikofarmakoloji Dergisi, 3P, S:2 1995, ss.38-44

¹⁷ Yalçın Emine Tuğrul, *Can Borcu*, Ankara: Dostluk Dizisi, 2010 s.12

döndüğünde evdekiler perişan olmuştur. Ailedeki baba yoksunluğu ile evin dağılacağı izlenimini veren hemen tüm hikâyelerde babasız bir evin olmayacağı düşüncesi hâkimdir. Evin geçimini sağlayan erkek, aile bireyleri ile ilgili kararları veren kişidir. “Takıma Alınmayan Çocuk”¹⁸ hikâyesinde Futbol Kulübü’ne yazılmak isteyen Mişel’ e yazar, “Bu konuyu babamla konuşsam iyi olacak” dedirterek, babanın karar vermede belirleyici rol oynadığını vurgulamıştır. Ataerkil bir toplumda evde babanın disiplin ve otoritenin kurucusu olarak baş göstermesi ve çocuk kitaplarının da bu ataerkilliğe uyum sağlaması sonucu babanın baskın rolü taklit edilir. Zira çocuk günlük yaşantısında bir erkeğin yenilemeyeceğini düşünür ve bu düşüncesi baba modeliyle örtüşür.

¹⁸ Godel Rolant, *Takıma Alınmayan Çocuk* (çev. Egemen Değirmencioğlu) Ankara: Erdem Çocuk Yayınevi, 2013, s.22

1. BÖLÜM

AYLA KUTLU’NUN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

1.1 Ayla Kutlu’ nun Hayatı

1.1.1 Ailesi

Antakyalı bir aileye mensup olan yazarın edebiyata ve sanata meraklı olan babası Selahattin Kutlu Çapa Öğretmen Lisesini bitirmesinin ardından Gaziantep’e ataması yapılır. Burada amcasının kızı Sabriye Kutlu ile evlenmiştir. Yazar babasını Zaman da Eskir adlı anı kitabında “Babamın yaşamı Gaziantep’te baba evinde sürmekteydi. O zamanlar yirmili yaşların başında, keman ve ud çalan, resim yapan, edebiyata meraklı, folklor araştırmaları ile uğraşan, çapkın, biraz züppe bir adamdır.”¹⁹ şeklinde tanımlamıştır. Annesi ise ilkokul mezunu olmasına rağmen öğrenmeye açık, eğitime önem veren zeki bir kadındır.

Selahattin Kutlu ve Sabriye Kutlu’nun 1936 yılında Altan Kutlu adında oğulları dünyaya gelir. Antakya doğumlu olan baba Kutlu, dönemin meselelerinden dolayı Antakya’ya göç etmek zorunda kalır. “Türkiye Cumhuriyeti, Hatay Doğumlu olup, Hatay sınırları dışında yaşayan bütün Türklerin özlük haklarının Türkiye’de devam etmesi şartıyla Hatay’a gitmeleri emrini veriyordu. Yıl, 1937 sonlarıydı.”²⁰

İki yılın ardından 1938 yılının ağustos ayında ise Antakya’da Ayla Kutlu dünyaya gelir.

1.1.2 Öğrenim Hayatı

Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında öğretmenlik yapan bir babanın kızı olan yazar, okumaya önem veren bir ailede yetişir. Farklı okullarda eğitim gören Kutlu’nun öğrencilik yılları oldukça hareketli geçmiştir. Antakya Kurtuluş ilkokuluna başlayan yazar, İnönü İlkokuluna devam etmek zorunda kalır. İlkokul öğrenimini İskenderun Namık Kemal okulunda

¹⁹ Ayla Kutlu, *Zaman da Eskir Ankara*: Bilgi Yayınevi 1. Basım, s. 16

²⁰ Ayla Kutlu a.g.e s.20

tamamlar. İskenderun Ortaokulunda ise ortaokulunu bitirerek liseyi okumak için Gaziantep'e gider. "1953–1954 öğretim yılında Gaziantep Lisesi birinci sınıfa Gaziantep'teki okullar dışından iki kız öğrenci geldi. Zarif yürüyen, Ayla adında çekingen bir kızdı."²¹

Gaziantep'ten de ayrılan Ayla Kutlu İskenderun Lisesinde öğrenimini tamamlayarak üniversiteyi okumak için Ankara'ya gelir. Ankara'da Siyasi Bilimler Fakültesinde okuyan yazarın bu dönemle ilgili düşünceleri şöyle olmuştur:

Ekim ayının ortasında Ankara'daydım. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni kazanan öğrencilerden ilk kırkına devlet burs verirdi. Matematik sorularını pek yanıtlamamasına rağmen, 35'inci olarak kazanmıştım. On bir yılın emeği, parlak sonuca bağlanmıştı. Yeni bir serüvendi. Ankara. En az dört yıl yaşamam gereken başkent.²²

1.1.3 İş Yaşamı

İçişleri Bakanlığına zorunlu hizmeti bulunan Kutlu bakanlıkta çalışmaya başlar. Ancak o dönemde bir takım siyasi çalkantılar ile ülke sarsılmaya başlar. 1971 yılında yazarın en küçük kardeşi iki idam isteğiyle yargılanır. Ağabeyi Altan Kutlu ise intihar eder ve ardından aile uzun süre toparlanamaz. Zor günler geçiren yazar bu dönem içinde önemli işlere imza atar ancak başarısı zamanın müsteşar yardımcısı tarafından engellenmeye çalışılır. Bu durumu Kutlu şu şekilde ifade eder:

...Raporumu çok beğendiğini ama benim gibi işin özüne giren kişileri istemediğini söyledi. Ona gör ancak biçimsel öneriler getirilmeli imiş bir bürokrat. Birkaç iş daha verildi. Ben bildiğim gibi çalıştım. Sanırım böylece dikkatleri üstüme çektim ve beni (kardeşimin tutukluluğunu gerekçe gösterip) bentderesinde bir yere sürdüler. Verdikleri iş suydü: bir yaz kâğıdını enine üçe bölecek, o kâğıtların üstüne kanunların,

²¹ Ayla Kutlu a.g.e. s.141

²² Ayla Kutlu a.g.e s.315

tüzüklerin ve Bakanlar Kurulunca çıkarılan yönetmeliklerin adlarını ayrı ayrı kesip yapıştırıracaktım.²³

1.1.4 Evliliği

1964 yılında Valilik görevinde bulunan Salih Behlilgöl ile evlenen yazarın tek çocuğu Ahmet Kemal Behlilgöl dünyaya gelir. Yazar on bir yıllık evliliğinin ardından eşinden boşanır. Oğlu Ahmet Kemal Behlilgöl Orta Doğu Teknik Üniversitesinde yüksek Petrol Mühendisi olarak görev yapmıştır.

1.2 Ayla Kutlu' nun Edebi Yaşamı

1970'li yılların en önemli olayı kabul edilen 12 Mart 1971 Muhtırası'nın Ayla Kutlu'nun edebi kişiliği üzerinde etkisi oldukça büyüktür. "Genel olarak bu dönemde yazılmış bütün romanların aynı ya da benzer temalardan hareket ettikleri söylenirse bile, onlarcasının bu muhtıranın izlerini taşıdığı rahatlıkla görülebilir. "Biz" o güne kadar olduğundan farklı bir birey anlayışı ve yaşam tarzının gelmekte olduğunu sezeriz."²⁴ 1980'li yıllarda ürünler vermeye başlayan yazarın elbette ki toplumu derinden sarsan bir olayın etkilemediğini söylemek mümkün değildir. Postmodern bir akımın başladığı bu yıllarda Kutlu daha çok roman türüne ağırlık vermiştir. 1979 yılında ilk romanı olan Kaçış ile yazarlık serüveni başlamış ancak ilerleyen yıllarda öykü türünde yoğunlaşmıştır.

Yaşadığı kültürden büyük ölçüde etkilenen yazar, yetiştiği çevreden hemen her eserine izler taşımıştır. Kendi ifadeleriyle içinde bulunduğu çevreden etkilenişini şöyle ifade etmiştir:

Yazarlığımda, yetiştiğim çevrenin doğası, insanları ve benim algılama yetim kadar, yörenin bir süre Fransız işgalinde kalmış olmasının da etkisi var. Ayrılığı yaşamış topraklarda yetiştim. O kadar da değil, kültürel bakımdan da farklı bir yerd Hatay, insanların birbirlerinin inançlarına ve haklarına saygılı oldukları, birbirlerini anladıkları, birbirlerinin iyi yanlarına açık oldukları yerlerde büyüdüm. Irklar, dinler, uluslar, diller, kültürler burada karmakarışık olmuştu. Bu karışım hem

²³ Ayla Kutlu, "Yaşamım", Gündoğan Edebiyat Dergisi, Sayı:2, Bahar, 1992

²⁴ İsmet Emre, *Postmodernizm ve Edebiyat*, Ankara: Anı Yayınları, ss. 240-241.

yaşam biçimi olarak güzellikler çıkarmıştı ortaya, hem de insanların birbirlerine neredeyse sonsuz hoşgörölü davranmalarını sağlamıştı.²⁵

İçinde bulunduğu kültürden, çevreden etkilenen yazar, bununla birlikte dönemin tarihini de eserlerine yansıtmaya çalışmıştır. Kadın Destanı adlı eserinde tarihsel akışı kullanma isteğini

Bütün yazdıklarımda, belli zaman parçaları fon olarak kullanılır. Toplumsaldan bireysele geçişte bu fon hem yardımcı olur, hem de resmi tarih görüşü dışındaki bana göre gerçekliği okura iletmiş olurum. Ülkemizdeki resmi tarih, cumhuriyetle de gündeme gelebilmiş değil. Tarihi bilim olarak algılamak ancak son yılların işi.²⁶

şeklinde belirtir. Yine aynı şekilde tarih tutkunu insanı makro düzeyde değerlendirerek bireylerin anlaşılacağını ifade eden yazar şu ifadeleri kullanır:

Siyasal Bilimler okudum, insanın makro değerlendirilmesi yapılmazsa birey düzeyindeki anlatım yetersiz kalır, diye düşünüyorum. Tarih tutkum oradan geliyor. Neden sonuç ilişkisi, çevre ve insan tipleri ancak böylece sağlam yerlere oturur... Ben yazarlığa soyunduğumda, hızlanan yaşam biçimiyle orantılı olan, hızlanan tarihsel süreci anlatmayı seçtim. Osmanlı'nın son dönemi ile günümüze kadar süren ve sürmekte olan değişim. Çok ilginç bir dönem bu. Çalkantılar, acılar ve başarılar içeriyor. Bunu insan sezgileriyle oluşturamaz. Araştırmalı, öğrenmeli ve düşünmeli. Tarih tutkum beni toplumumun insanlarını daha iyi tanımaya yöneltti.²⁷

Ayla Kutlu tarihi akışı eserlerine yansıtmakla birlikte ilham aldığı bir diğer konu Anadolu insanın acıları, duyguları, anlatılamamışlıkları olmuştur. Özellikle kadın kahramanları seçen yazar, onların duygu ve düşünce dünyalarına oldukça önem vermiştir. Duygu dünyaları ve gerçek yaşamları arasındaki köprüyü abartı kullanmadan aktaran yazar, kendisinin

²⁵ Erendiz Atasü, Ayla Kutlu, "Soruların Aynasında İki Yazar: Erendiz Atasü-Ayla Kutlu" Varlık, 1996 S.1070 s.46

²⁶ Erendiz Atasü, a.g.e s.46

²⁷ Erendiz Atasü, a.g.e s.46

de kadın olması sebebiyle onların dünyalarına girebilmeyi başarmıştır. Ancak kadını feminist bir söylemle aktarmak yerine Kutlu, kadın ve erkeğin farklı görevlere sahip olduğunun vurgusunu eserlerine yansıtmaya çalışmış kadını ve erkeği birer “insan” olarak ele almak istemiştir. Bu bakımından kadın kahramanlara eserlerinde daha çok yer vermesine rağmen Ayla Kutlu’nun kadın ve erkek yönünden toplumsal kutuplaşmadan kaçındığını söylemek mümkündür. “...Kutlu’nun romanları protestocu feminist romanlar olmanın ötesine geçerek kadın yaşantılarının zenginlik ve derinliğini ortaya koyan romanlar olmayı başarmışlardır.”²⁸

Aynı zamanda dil ve anlatıma da önem veren Kutlu’nun eserlerinde güçlü bir dil kullandığı görülür. Memuriyet hayatının bitmesinin ardından yılların verdiği tecrübeleri biriktirerek bunları yazınsal alana aktaran yazar, Türkçe’yi kullanma konusunda oldukça başarılı olmuştur. Doğu ve batı insanını, modern ve gelenekseli eserlerinde birleştiren yazar, ülke sorunlarını da ele almış toplumu eserlerinden soyutlamamıştır. Ana karakterlerin hemen hepsinde yalnızlık, fedakarlık, özlem, korku gibi duygular yaşadıkları görülür. Bu yüzden Kutlu’nun kahramanları fildişi kulesinde yaşamaktan ziyade toplumun herhangi bir kesiminde yaşayan sıradan ve canlı insanlar olmuştur.

1.3 Ayla Kutlu’ nun Eserleri

1.3.1 Yetişkinler İçin Eserleri

1.3.1.1 Romanları

Ayla Kutlu’nun 8 romanı bulunmaktadır. Üç romanında tarihsel süreci konu edinen yazarın *Cadı Ağacı* adlı romanı 1971 yılı öncesini anlatırken *Tutsaklar* diğer adıyla *Ateş Üzerinde Yürümek* romanında 1971 rejimi ve mahkemeleri konu edinmiştir. *Hoşça kal Umut* adlı romanında da yine aynı şekilde 1980 in kültürel özelliklerini yansıtmıştır. *Islak Güneş*’te ise çocukluk dönemine değinerek içinde yaşadığı kültürün iklimini yansıtan yazar, “*Bir Göçmen Kuştur O*” adlı eserinde dönemin toplumsal sorunlarına değinmiştir. *Kadın Destanı*’ın da 3000 yıl öncesine giden Kutlu, kadın

²⁸ Dilek Direnç, “*Emir Bey’in Kızları, Ayla Kutlu’nun Kadınları*”, Varlık, S.200001 Ocak 2000, s. 56

sorunlarını farklı bir üslupla ele almıştır. Emir Beyin Kızları romanı ise Bir Göçmen Kuştu O romanıyla birbirini tamamlar niteliktedir. Emir Bey'in küçük yaşlarda topraklarından koparılmasını tarihsel ve toplumsal bir mesele olarak ele alan yazar, göç travmalarını geniş bir yelpazede okuyucuya sunmuştur. Ayla Kutlu'nun romanlarının kronolojik sıralaması şu şekildedir:

- “Kaçış”, 1979
- “Islak Güneş”, 1980
- “Cadı Ağacı”, 1983
- “Tutsaklar”, 1983
- “Bir Göçmen Kustu O”, 1985
- “Hoşça Kal Umut”, 1987
- “Kadın Destanı”, 1994
- “Emir Beyin Kızları”, 1998

1.3.1.2 Hikâyeleri

Ayla Kutlu'nun dört hikâye kitabı bulunmaktadır. Öykülerinde özellikle “yalnızlık, fedakârlık, aşk, ölüm, özlem, korku, savaş, göç, yoksulluk,”²⁹ gibi temaları işlemiştir. “Hüsnü Yusuf Güzellemesi” adlı hikâyede 9 öykü bulunmaktadır. 1990 yılında Sait Faik Abasıyanık Ödülünü alan “Sen de Gitme Tryandafilis” adlı hikâyede ise 9 öykü yer almaktadır. Aynı zamanda “Sen de Gitme” adıyla hikâye, sinemaya uyarlanmıştır. “Mekruh Kadınlar Mezarlığı” adlı üçüncü hikâye kitabında yedi öykü bulunmaktadır. Bununla birlikte hikâye 1996 Yunus Nabi Öykü ödülünü kazanmıştır. “Zehir Zıkkım Hikâyeler” adlı dördüncü hikâye kitabı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde altı ikinci bölümde ise dört hikâye bulunmaktadır. Ayla Kutlu'nun hikâye kitaplarının kronolojik sıralaması şöyledir:

- a) “Hüsnü Yusuf Güzellemesi”, 1984
- b) “Sen de Gitme Triyandafilis”, 1990

²⁹ Ayşe Ertuş, “Ayla Kutlu'nun Öyküleri Üzerine Bir İnceleme” Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi, 2009

c) “Mekruh Kadınlar Mezarlığı”, 1995

d) “Zehir Zıkkım Hikâyeler”, 2001

a) Hüsnüyusuf Güzellemesi:

“İzinli”, 1973-1979

“Hüsnüyusuf Güzellemesi”, 1977-1980

“Sonbahar Öyküsü”, 1980

“Mikail Usta”, 1976

“Bal Biriktiren Kız”, 1983

“Babaya Çiçek Götürmek”, 1974

“Eski Bir Çocukluğun Ardında”, 1982

“Uzaklardan Yalnızlardan”, 1981-1982

“Belirsiz Bir Sızıyla”, 1981

b)Sen de Gitme Tryandafilis:

“Sen de Gitme Triyandafilis”, Temmuz 1989

“Altın”, 1990

“Eski Bir Türküye Ağıt”, Şubat 1986

“Gitmeyi Bilmek”, Nisan 1989

“Gülperi”, 1989

“Üçgenin Perişan Kenarları”, 1988

“Can Kuşu”, 1988- 1990

“ Bütün Yeşiller, Bütün Maviler”, 1988

“ Ay ve Su”, 1990

c) Mekruh Kadınlar Mezarlığı:

“Mekruh Kadınlar Mezarlığı”, 1995

“Süsen Gitti”, 1993-1994

“Mercan’a Güzelleme”, 1993- 1995

“Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi”, 1992

“Yılanlar, Yıldızlar”, 1992

“Solgun Bir Sarı Gül”, 1992- 1994

d) Zehir Zıkkım Hikâyeler:

Birinci Bölüm

“ Kara Kayalar”, 1997

“Tanıklar”, 1999

“Matmazel Dimitra’ nın Bitmemiş Hikâyesi”, 1997

“Ödeşme”, 1996

“Uzaklarda kalan”, 1995

“Yaşamın Şiiri”, 1996

İkinci Bölüm

“Piç”, 1999

“Ful ve Kül”, 1997

“İpekböceği Bakıcısı”, 1996-1999

“Terlik”, 1997

1.3.2 Çocuklar İçin Eserleri

Ayla Kutlu çocuk eğitimi üzerinde önemle durmuş ve kendi eserlerini de daha çok çocuk edebiyatı ürünleri üzerine oluşturmuştur. Öyle ki eserleri içerisinde en uzun listeye çocuk kitapları sahip olmuştur. “Yazmadan önce çocuklar üstünde çok düşünün”³⁰ diyen yazar, çocuk edebiyatının önemine değinmiş, çocuklar için yazınsal metinlerin gerekliliğini vurgulamıştır.

1.3.2.1 Romanları

Yazarın üç çocuk romanı bulunmaktadır. Merhaba Sevgi romanında kırsal kesimde yaşayan geleneksel bir ailenin en küçük kızının maceraları anlatılır. Kazada bir kolunu kaybeden kahramana karşı çevrenin etkisi, eğitim sorunu kişilerin kadınlara bakış açısına da değinen yazarın romanı milli eğitimde okunması gereken kitaplar listesine alınmıştır. Yıldız Yavrusu romanında ise uzayda yaşayan bir ailenin en küçük çocuğu olan kahramanın dünyaya düşüşü ve dünyada başına gelenler anlatılır. Bu esnada dünyadaki kötülöklere şahit olan kahraman ile yazar, toplumsal sorunlara iyilik ve kötölük gibi temel değer yargılarını ele alarak okuyucuya sunmuştur. Baş Kuşlu Çocuk romanında ise anne ve babası çalışan modern bir ailede yaşayan evin küçük çocuğu Ümit’in başına konan kuş ile arasında

³⁰ Ayla Kutlu, “Eğitim ve Çocuk Yazını”, Varlık, Kasım 1995, S.1058, s.8

geçen mücadele anlatılır. Yazar, çalışan bir annenin sorumluluklarını ele aldığı gibi çocuk okuyucularına sade ve akıcı bir dille yalnız bir çocuğun başından geçen maceraları karşımıza çıkarır. Yazarın çocuk romanlarının kronolojik sıralaması şu şekildedir:

“Merhaba Sevgi”, 1989

“Yıldız Yavrusu”, 1994

“Başı Kuşlu Çocuk”, 1995

1.3.2.2 Hikayeleri

Ayla Kutlu'nun Harika İkizler serisinden oluşan üç kitabı bulunmaktadır. Yazarın bu hikâyelerinde anne ve babalarının çocuklarına yükledikleri sorumluluklara ve toplumsal cinsiyet rollerine değindiğini söylemek mümkündür.

“İkizlerin Sırrı”, 1997

“Artık Çok Oldunuz”, 1997

“Zavallı Mideler”, 2000

1.3.2.3 Çağdaş çocuk masalları

Yazarın dokuz masal kitabı bulunmaktadır. Üç seriden oluşan “Minik Sultan'ın Serüvenleri” adlı çağdaş çocuk masalında geleneksellik ve modernliği harmanlayan yazar, diğer masal kitaplarında da arka fonan toplumsal meselelere yer vermiş, ahlak, barış, saygı, gibi temaları işleyerek çocuk okuyucularına zengin bir görsellik sunmuştur. Yazarın çağdaş çocuk masallarının kronolojik masallarının sıralaması şu şekildedir:

“Beceriksizler Sirki”, 1995

“Gezgin Kertenkele İle Kutup Ayısı”, 1995

“Çiçek Elli Robot”, 1995

“Küçük Mavi Tren”, 1995,

“Kendini Köpek Sanan Ayakkabılar”, 1995,

“Minik Sultan Sihirbaz”, 2000,

“Minik Sulatan ile Deniz Kızı”, 2000

“Minik Sultan Beceriksiz Palyaço”, Ankara 2000

2. BÖLÜM

AYLA KUTLU'NUN ÇOCUK EDEBİYATI

ÜRÜNLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

2.1 Ayla Kutlu'nun Çocuk Romanlarında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Roller

2.1.1 Kadın Roller

2.1.1.1 Anne rolü

Bir kadına bahşedilen en önemli özelliğin tüm toplumlarda annelik olduğunu söylemek mümkündür. Ailenin temelini oluşturan kadın, anne olduktan sonra toplumsal anlamda statüsünü yükseltmiş olur. Kadın, anne rolüyle toplumda büyük saygı görmeye başlar. Bu sebeptendir ki her toplumda kadının en büyük görevi çocuk doğurmak olmuştur. Öyle ki çocuk sahibi olamayan kadınlar çoğunlukla toplumsal baskıya maruz kalmaktadırlar. Kadının statüsü anne olduktan sonra aslolarak başlarken anne rolünü kazanan kadın evde birçok konuda hükümler olur. Anne, aile bireylerinin temel ihtiyaçlarını karşılayan vazgeçilemeyecek bir destek konumuna yükselir. Her türlü fedakârlığı yapmakta çekinmeyen anne hem aile bireyleri arasında hem de toplumda değer görür.

Ayla Kutlu'nun romanlarında kadın ilk olarak genellikle *anne rolü* ile karşımıza çıkar. İnsanlık tarihi incelendiğinde geleneksel toplumlardaki değer normlarında annelik kutsal bir kavram iken değişen hayat şartlarında “yeni” niteliyle ortaya çıkan anne kimliği de aynı kutsallığı devam ettirmiştir. Ayla Kutlu, kimi romanlarında modern hayatın içerisinde anneyi farklı sorumluluklara sahip kılarak ataerkil bir aile hayatı işlediğinde geleneksel bir role bürümüştür. Kutlu'nun romanlarında anne rolüne kodlanan “şefkat ve fedakârlık” gibi duygusal misyonlar iki hayat tarzında önemini korur. Geleneksel toplumlara baktığımızda anne çocuğuyla birinci dereceden ilgili kişi olmaktadır. Doğumundan itibaren çocuğun hem manevi hem de fiziki anlamda yanında olması gereken kişi annedir. Toplumun anneye yüklediği bu misyonu kadında içselleştirmiş ve çocuk yetiştirme

görevini en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmıştır. Geleneksel anne rolünü Ayla Kutlu çocuk romanlarında toplumun kadına atfettiği şekilde ele almış fakat figürler arası geçiş ve değişimle geleneksel anne rolünü diğer romanlarında çağdaş bir kadına çevirmiştir.

“Merhaba Sevgi” romanında geleneksel anne rolü ile karşımıza Sevgi başkahramanının annesi çıkar. Ataerkil bir yapıda anne yemek yapmak ve evdeki bireylerin yiyeceklerini düşünmek zorundadır. “Anne Kumru Şaşkın” Başlığı altındaki bölümde Sevgi’nin annesini kış hazırlıkları yaparken görmekteyiz. Sevgi henüz okul çağında değildir, evde anne ve ablalarının yanında oyun oynayarak günlerini geçirir. Anne ise evdeki aile bireyelerine kış ayı için yiyecekler hazırlamakla meşguldür. Zeytincilikle uğraşan ailede anne, zeytinlerin bir kısmının satılmasının ardından diğer kısmını kışın yemek için evin bir köşesinde saklar. Romanda annenin zeytinleri kış için hazırlayışı şöyle anlatılır:

Sevgi'nin annesi evin gereksindiği zeytinleri ayırmış, büyük bir sepete doldurup üstlerini örttükten sonra, tavana yakın bir askıya asmış! Zaman bu zeytinleri, iyice olduracak, tat verecek ve evin sevilen besinlerinden biri haline getirecekti.(M.S s.8)

Geleneksel annenin üstlendiği sorumluluklardan biri olan yemek işleri dışında dikişle de ilgilenen Sevgi’nin annesi, kışlık yiyeceklerini koymak için torba diker. Herkesin bir işi olduğu kırsal hayatta diğer bireyler gibi anne de daima hareket halindedir. Yemek işleriyle uğraşan kadın bir taraftan dikiş diker diğer yandan kızının yaramazlıkları ile ilgilenir. Anne, Sevgi’nin yaptığı yaramazlıklardan bıkmıştır ve bu yüzden onunla konuşmak ister. Konuşma işini babası üstlenir. Romanda annenin dikiş işiyle uğraşması babasının kızıyla konuşmaya karar verdiği sırada şu şekilde geçer:

“Annesi bir kenarda oturuyor, kalın bir kumaştan uzun askılı bir torba dikiyordu.” (s. 47)

Burada Sevgi’nin annesinin bir kenarda oturarak torba dikiyor olması geleneksel bir annenin üretkenliğini ortaya koyar. Ev işlerinde aktif olan anne hemen her zaman bir iş ile meşguldür. Bununla birlikte sorun çözme

görevini erkeğe veren kadın, arka planda kalarak dikiş dikme görevini üstlenmiştir. Yazar, kırsal kesimde kadın ver erkeğin cinsiyetine dair sergilenmesi beklenen kültürel tutumlara uygun davranış kalıpları içerisinde anne rolünü karşımıza çıkarır.

Romanda eğitimsiz, iş gücü niteliği ev işlerinden ibaret bir kadın olarak sunulan anne, romanın tamamında gündelik işler ile uğraşır. Kırsal kesimde yaşayan toplumlarda gördüğümüz küçük mutluluklarla yetinen kadın, gündelik işleri içinde huzur dolu gibi görünür. “Annesi, diktiği torbayı ışığa doğru kaldırıp beğeniyle baktı.”(s. 52) sözleriyle annenin günlük işlerden duyduğu memnuniyetini anlıyoruz.

Gündelik işler dışında çocukların bakımıyla da bizzat ilgilenen kadın çocuğunun takipçisidir. Sevgi'nin günden güne zayıflamaya başlaması evde annenin dikkatinden kaçmaz. Doğumundan itibaren çocuğun her türlü bakımını üstlenen geleneksel anne rolüne uygun olarak çocuktaki değişimi ilk fark eden yine anne olmuştur. Sevgi'nin zayıflaması üzerine telaşlanan anne ateşini yoklar bir yerinin ağrıyıp ağrımadığını sorar. Ancak neşesinin yerinde olduğunu görünce büyümekte olduğunu düşünerek içini ferahlatır. “O zaman çocuğunun büyümekte olduğunu düşünen anne, Sevgi'nin torbasına koyduğu günlük yiyeceğin miktarını artırdı.” (ss. 59-60)

Geleneksel toplumlarda anne daha çok fiziksel anlamda çocuklarının gelişimine önem verir. “Merhaba Sevgi” romanında Sevgi'nin nelere üzüldüğünü nelere sevindiğini önemseyen bir anne değil çocuğunun genel ihtiyaçları için kaygılanan bir anne görürüz. Kendi bireyselliğini yaşayamayan anne, duygulardan ziyade temel ihtiyaçlara cevap verecek şekilde çocuklarıyla ilgilenir. Onun fiziksel, zihinsel anlamda ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Romanda okula başlama çağına giren Sevgi'yi annesi ve babası okula yazdırır. Sevgi kırlardan uzak kaldığı için üzgündür. Okula gideceği için kırlardan uzak kaldığını düşünen Sevgi'yi aslında ailesi, zayıflamasından kaygı duydukları için kırlara yollamaktan vazgeçerler. “Giderek zayıflamasından kaygıya düşen anne babası, onu kırlara göndermemeye karar verdiler.” (s. 63)

Geleneksel anne rolündeki kadın, çocuğunun gelişimi için her türlü fedakârlığa hazırdır. Kızının okuyup meslek sahibi olmasını ister. Köy yaşamı içerisinde zor bir hayatın var olduğunu bilen annesi kızının daha güzel şartlarda yaşamasına engel olmak istemez. Bir trafik kazası sonucu kolunu kaybeden kızının kendisinden uzakta okumasına razı olur. O şehirde bir hastanenin yurdunda yatılı kalacak ve okuyup kendini kırsal kesimin zorluklarından kurtaracaktır. Anne çok üzülse de bunu babasıyla birlikte kızına açıklamaya çalıştığı romanda şöyle anlatılır:

Annesinin sesi titriyordu:

-Bugün var, yarın yokuz bizler. Önünde bütün bir hayat var. Sen kalmak, okumak istersen, benim hasretim sözünü edilmeye değmez.

...Annesi kalktı, ağlayarak kucakladı kızını. Mutluydular hepsi, bunu algılıyor, bir yandan da ağlıyorlardı. (s. 71)

Yazar, sadece ev işleriyle ilgilenen geleneksel anne rolündeki kadını, çocuğunu okutma konusunda alışlagelmiş durumdan farklı bir kişilik olarak tasvir etmiştir. Sevgi'nin annesi çocuğunu okumaya teşvik etmektedir. "Çok şanslısın. Ablalarını okutamadık. Oysa sen sonuna kadar okuyup büyük bir insan olacaksın. Bir mesleğin, toplumda bir yerin bulunacak.. Doktor da seni seviyor, bakıcı Hatice Hanım da." (s. 90)

Kırsal bir kesimdeki geleneksel aile yapısında annenin çalışma hayatı yoktur. Aktif olarak çalışma hayatında olmayıp sadece evin içinde görünen kadın çocuklarının her daim yanındadır. Ancak romanın başkahramanı Sevgi, okumak için bir hastane yurdunda kalmaya başlamasıyla ailesinden ayrılmak zorunda kalır. Bu yüzden anne babası çalışan çocukların yalnızlık hisselerini paylaşmaktadır. Modern annede gördüğümüz çalışan kadın imajı ile ilgili kahramanımızın hissettikleri romanda şu şekilde aktarılır:

Annesi babası çalışan çocuklar şimdilerde bana o günlerimi hatırlatır. Anahtarlarını ceplerinden çıkarır, ya da boyunlarındaki ipten çekiştirerek

kapılarını açar, karanlık bir girişe adım atarlar. Işıklarını yakarlar. Evleri sobalıysa, sobayı yakmalarına izin verilmez. Paltolarını, botlarını çıkarırlar. Evdeki her şey soğuktur. Soğuk olmayan şeyler bile öyle görünür gözlerine. Evin içindeki güzellikler, güzel şeyler bile kaçmıştır sanki çocuklardan. Pencereden bakarlar. Sokaklar üşümüştür. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler, araçlar ve betonlar bile üşümüş görünür gözlerine. (s. 73)

Yazar, Merhaba Sevgi romanında ayrıca insan dışı varlıklara da anne rolünü yükler. Bu anne rollerini, insan dışı varlıklar bölümünde daha geniş işleyeceğiz.

Geleneksel anne rolünden modern anne rolüne geçişte “Başı Kuşlu Çocuk” romanının başkahramanı olan Ümit’in annesi karşımıza çıkar. Adı verilmeyen kahramanımız çalışan bir annedir. Evi toparlama, çocuğuna kahvaltı hazırlama gibi gündelik işler modern anne rolünde de anneye yüklenen sorumluluklardan olmuştur.

Ümit’in annesi bir taraftan aktif çalışan bir kadınken diğer yandan ev içi rollerini de yerine getirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla modern anne içinde, geleneksel annenin tüm değerlerini taşımakta olduğunu görürüz. Romanın başında işine gitmeye hazırlanan anne önce mutfakta çay demler ve sofrayı hazırlar. Daha sonra kendi hazırlanarak oğlunu uyandırmaya çalışır. Her yere yetişmeye çalışan modern ve geleneksel değerlerin birleştiği anne evdeki işlerini hallettikten sonra işine gitmek için uğraşır ancak çok fazla meşguliyeti olduğu için onun işlerine yetişemediğini görürüz. “Anne salondaki dağınıklığı topladı. Kendine bir bardak çay aldı, saate baktı. Geç kalacaklardı.” (s. 5)

Modern bir kadını temsil eden Ümit’in annesi geleneksel kadınlık görevlerine devam eder. İşe gitmeden önce oğlunun kahvaltısını hazırlar evini toparlayarak oğlunu okula gitmesi için uyandırmaya çalışır. “Annesi iç çekerek başını iki yana salladı. Bunca dağınıklığı gece odasına girdikten sonra yapmış olduğuna kim inanırdı ki? Her sabah topladığı odasını mecburmuş gibi akşamları yangın yerine çeviren bir oğlan...” (s. 8)

Ümit’in annesi çocuğuyla birebir ilgilenmektedir. Oğlunun yapamadığı işlerde yanında olarak eksikleri tamamlayan kadın, modern aile yapısında da

her an çocuğuna yardımcı olmaya hazır bir annedir. Onun yiyeceklerinden kıyafetlerine kadar pek çok işini annesi yapar. Önlüğünü kendisi giyen fakat yakasını bulamayarak önlüğünün düğmelerini de ilikleyemeyen Ümit'in imdadına anne yetişir. Çocuğunu okula göndermeye hazırlanan anne, oğluna çeki düzen verir. “Önlüğünü giydi. Yakasını bulamadı, önlüğünün bazı düğmelerini iliklemeden kahvaltı sofrasına oturdu. Annesi temiz bir yaka getirdi taktı, oğluna çekidüzen verdi.” (s. 18)

Annelikle özdeşleşen şefkat duyguları, geleneksel aile veya modern toplumda değişime uğramamıştır. Yazar, her daim çocuğuna sıcaklığını hissettiren anne rolü yaratmıştır. Ümit'in annesi oğlunun onu çağırması üzerine koşarak yanına gider. Elinde bir kuş olduğunu söyleyen Ümit bir hayli korkmuştur. Anne korkuyla gözleri açılan oğluna sevgiyle yaklaşır ve onu rahatlatmaya çalışır. “Ümit'in uzattığı elinde hiçbir şey yoktu. Annesi yine de oğlunun parmağını öptü. ‘Hayal gördün herhalde yavrum.’” (s. 10) diyerek anne, oğlunu sakinleştirir.

Kadının çalışma hayatında sosyalleşmesi ile aile içi sorumlulukları aksamaya başlar. Ümit'in annesi, babasıyla birlikte kendi ofislerinde çalıştığından dolayı çocuklarından önce evden çıkmak zorunda kalırlar. Anne aile içi rolünü yerine getirmek için çok daha fazla çaba sarf eder. Fakat anne geleneksel ve modern çizgileri bir arada taşıyarak Ümit'in günlük gereksinimlerini gidermekten geri kalmaz. İşe giden anne oğlu için yemek hazırlar. “Annesiyle babası çıkıyorlardı. Annesi kapıdan seslendi: ‘Ümit, yemeğini dolabın üst gözüne koydum. Sakın yemeği unutma. Kendine iyi bak güzel yavrum.’” (s:4)

Anne ve baba birlikte evden çıkıp birlikte eve dönerler. Çalışan bir kadın olan anne, romanda ev işlerini de yapmaktan geri kalmaz. Babayı işten döndükten sonra herhangi bir meşguliyetle görmezken anne, mutfak işleriyle karşımıza çıkar. Kadının iş yükü geleneksel bir ailedeki anne rolüne göre ağırlaşmıştır. Ofisten gelen anne yemek hazırlamak ve onları sofraya davet etmek gibi günlük işleriyle romanda şöyle anlatılır: “Bir süre sonra yemeğe oturacaklardı. Ümit o zamana kadar ödevlerini yapmış, bitirmişti. Şimdi anne sofrayı hazırlasın diye kendisine seslenene kadar kitap okuyordu.” (s.57)

Çocuğunun ruh hali ile yakından ilgilenen anne Ümit'in garip davranışları karşısında bir önlem almak ister. Modern anne geleneksel bir toplumdaki annenin çocuk için düşündüğü yemek ve sağlık gibi temel gereksinimleri dışında onun psikolojisine de önem verir. Modern aile yapısında çocuklara verilen değer geleneksel aile yapısına göre daha fazla çocuğa hissettirilir. Anne, Ümit'in babasına oğullarının tuhaflaştığını anlatır. Baba çocuklarının büyüme çağında olduğunu bu yüzden garip davrandığını söyler. Bunun üzerine anne çocuğun okuldan geldiği vakitte onu evde karşılamak ister. Nitekim konuşulanları gizlice dinleyen oğulları, ailesinin kendisine değer verdiğini hisseder. Ümit'in mutlu olduğu an romanda şöyle geçer: "Ümit'in içi sevgiyle doldu. Kendisinin annesiyle babası için ne kadar değerli olduğunu bir kez daha anlamıştı." (s. 19)

Ümit'in annesi çalışan bir kadın olarak oğlunu yetiştirme konusunda geleneksel anneye nazaran farklı davranır. Anne, çocuğunun kendi ihtiyaçlarını kendisinin yapmaya çalışmasına yardımcı olur. Geleneksel ailedeki erkeğe tanınan birtakım hakları Ümit'in annesinin oğluna tanımadığını görürüz. Oğlunun odasını toplamak üzere olan anne, Ümit'in kendi sorumluluklarını öğrenmesi gerektiğini düşünür. Sesini sertleştirerek oğlunu ikaz eder. Annenin oğluna uyarısı şu şekilde aktarılır:

Ümit'in annesi bunları toplamak için eğildi ve hemen doğruldu. Böyle davranmamalı, oğlunun sorumluluklarını öğrenmesini sağlamalıydı. Bunu düşününce sesini zorla sertleştirdi, öfkeliymiş gibi homurdandı: "Son uyarı! Tembel çocuklara son uyarı! Kalkılıp hazırlanılacak, oda toplanacak. Pasaklılığa izin yok!..(s. 25)

Modern anne, oğluna ev işleri konusunda imtiyaz tanımamakla birlikte bu konuda oğluna kızar ve dağınıklığı konusunda onu uyarır. Modern anne çocuğuna diğer aile bireylerinden farklı bir oda vererek ona kendine ait bir yaşam alanı sunar. Ve bu yaşam alanının temizliğini, sorumluluğunu oğluna bırakır. Anne odasının düzeni konusunda oğluna taviz vermez. "Yeter artık dağınıklığın. Geçen gün defterini kaybettin. Hem sen perişan oldun, hem de babanla beni üzdün. Biraz düzenli ol oğlum..." (s. 91) Şeklinde sözleriyle oğluna kurallara uyma konusunda taviz vermemeye çalışan modern anne her

ne kadar sert bir yapıya bürünmeye çalışsa da ona olan sevgisini göstermekten çekinmez. Anne ve oğlun bir arada geçirdikleri vakitlerde samimi bir atmosfer yaratılmıştır. Yatmaya hazırlanan Ümit yatağına gitmeden önce annesini yanağından öper. Sıcak bir aile yapısının oluşturulduğu kısım şöyle geçer: “Radyoda güzel bir müzik bulmak için uğraşan annesi, Ümit’e yanağına uzatırken babaya göz kırptı...”(s: 35)

Yeni yaşam algısı ile birlikte anne daha serbest bir yaşam biçimiyle karşımıza çıkar. Ümit’in annesinin ilişkileri de daha rahat şekilde ele alınmıştır. Diğer cinsiyetlerle diyaloglarında kendine güvenen bir kadın ve anne tutumuna sahiptir. Romanda evlerine hırsız girmesinin ardından komiser ve polisler apartmana gelir. Komiseri ilk selamlayan ve onunla ilk iletişime geçen Ümit’in annesi olur. Bu geleneksel kadın ve anne rolüne çelişen bir davranıştır. Annenin ilk olarak komiser ile konuşmayı başlatışı romanda şu şekilde geçer:

“Polislerin işi bitince Ümit’in annesi komiseri selamladı: Yoruldunuz komiserim. Lütfen biraz içeri girin de sizlere birer sütlü kakao pişireyim dedi. Komiser olmazlandı: Bizim hizmetimiz bütün gece sürecek hanımefendi. Giremeyiz...”(s. 50)

Karşı cinsiyet ile iletişimi başlatan anne bu tavrıyla modern bir kadın izlenimi oluşturur. Komiserin, Ümit’in annesine “hanımefendi” diye hitap etmesi de kadının toplumsal değerinin arttığını göstermektedir. Yazar, kadının toplumdaki statüsünü artırarak onu cinsiyet ayrımcılığından kurtarmış ve saygın bir rol kazandırmıştır.

Kutlu’nun modern anne rolünü ele aldığı bir diğer romanı Yıldız Yavrusu’dur. Masalsı bir kahraman yaratan yazar, romanının başında yine bir anne rolü ile okuyucuyu karşılar. Çalışan bir anne izlenimi yaratan anne yıldız diğer modern anne rollerinde olduğu gibi hem çocuklarıyla ilgilenir hem de kendi yaşamı üzerinde söz sahibidir. Bu anne rolünü insan dışı varlıklar bölümünde daha geniş bir şekilde inceleyeceğiz.

2.1.1.2. Abla rolü

Ayla Kutlu romanları içerisinde sadece Merhaba Sevgi’de abla rolüne yer verir. Kadının kırsal bir kesimde işbölümüne dayalı rollerini anne, abla ve kız çocukları arasında paylaştıran yazar, abla rolünü verdiği kahramanları okuyucu karşısına temizlik gibi ev işleri ile çıkarır. Geleceğin anneleri olan ablalar evin içindeki dar bir alana sığdırılmıştır. Temizlik gibi ev işleriyle romanda yer bulan ablaların özel bir adı yoktur. Onlar sadece başkahraman olan *Sevgi’nin ablaları* olarak eserde yer bulur. Ev temizliği gibi işlerle uğraşan ablalar anne rolünün gelecekteki yansımalarıdır. Ablalar romanda ev işleriyle uğraşırken şu şekilde karşımıza çıkar:

Günün birinde annesi evin belirli yerlerinde tahtaların renginin koyulaştığını fark ediyor. Sevgi’nin ablalarına evi yeterince özenle temizlemediklerini söylüyor, çıkışıyor onlara. Ablalar daha bir özen gösteriyorlar. (s.36)

Köyde yaşayan Sevgi büyümeye başlayınca ona da ablalarının yaptığı işleri devam ettirmek kalır. Büyümeye başlayan her kız çocuğu gibi Sevgi karakteri de ablalarına benzer şekilde ev işlerine yönlendirilmeye çalışılır. Kadınların günlük uğraşlarını beğenmeyen Sevgi, ablalarının yaptığı işleri kendisine verilecek olmasından korkar. Babası Sevgi’nin artık küçük bir kız olmadığını söylemek için onunla konuşmak ister. Kızını karşısına alan ve onun artık büyüdüğünü ona yeni görevler vereceğini söyleyen babanın konuşmalarında ablalarının yaptıkları işler arka planda şöyle geçer:

-Ablanın yaptığı bir işi sen yapacaksın.

Ablasının işi... Çamaşır mı yoksa, daha da kötüsü dikiş, oya gibi şeyler mi? Hoşlanmıyor Sevgi böylesi işlerden.

-Baba sakın... (s.50)

Ev işleri dışında aktif olarak göremediğimiz ablaların yer aldığı bir diğer bölüm ise Sevgi’nin onlardan kalma kıyafetleri giymesidir. Evin en küçüğü olan Sevgi’ye yeni kıyafetler alınmaz. Kırsal kesimin ve

yoksulluğun getirdiği imkânsızlıklarla Sevgi eski kıyafetleri giyerek büyür. Sembolik bir anlam yükleyebileceğimiz bu kıyafetler ile aslında rolün bir diğerine geçtiğini görürüz: Giysilerin içindeki kişiler değişir fakat kadına verilen roller değişmez. Nitekim ablalar ileride bir anne olacak; Sevgi büyüyecek bir abla ve anne olacaktır. Sevgi'nin anılarında ablalarından kalma kıyafetleri giydiği kısma romanda şöyle yer verilir:

Her akşam ütlediğim pis çamaşırların yerine o güzelim gökkuşağı renklerindeki kurdelelerimi koyuyordum. Çünkü yoksulduk biz, hiçbir zaman öylesine güzel şeylerim olmamıştı. Dahası, yeni giysim bile pek olmamış, ablalarımın kalan şeyleri giymiştim bugüne değin. (s.92)

Merhaba Sevgi'de ablalar birtakım sebeplerle okutulmamıştır. Geleneksel bir ailenin işlendiği romanda, kadının çocuk yetiştiricisi ve ev düzenleyicisi gibi özel alanlardaki rolleri ablalara küçük yaşlardan itibaren benimsetildikleri için onların eğitimle ilgili olduklarına tanık olamayız. Ev işleriyle ilgilenen ablaların eğitimlerine ayıracakları vakitleri olmaz. Ancak yazar okutulamayan ablaları değişen hayat şartları ile eğitim görmesine müsaade edilir kız kardeş rolüne çevirir. Nitekim Sevgi'nin, ailesi tarafından okutulmak istenmesi hayat şartlarının değişmeye başladığını ve eğitime verilen önemin arttığını gösterir. Yazar, Sevgi'nin ablalarının okutulmadığını annelerinin dilinden okuyucuya şöyle aktarır: “Çok şanslısın Ablalarını okutamadık. Oysa sen sonuna kadar okuyup büyük bir insan olacaksın. Bir mesleğin toplumda bir yerin bulunacak. (s.90)”

2.1.1.3. Kız çocuğu rolü

Ayla Kutlu'nun çocuk romanlarında, kız çocuğu rolü içerisinde “Merhaba Sevgi” romanındaki Sevgi kahramanını görürüz. Sevgi ailenin en küçük çocuğudur. Henüz okul çağında olmayan başkahraman rollerin eşit tutulmasından dolayı herhangi bir cinsiyet rolü üstlenmez. Çocukluk döneminde Sevgi'nin bir cinsiyet kimliği taşımamasını sağlayan yazar,

insanların aslında eşit olarak doğduklarını fakat toplumun kişiye birtakım cinsiyet rolleri yüklemesiyle farklılaşmaların olduğu fikrini okuyucuya vermek istemiş olabilir. Öyle ki kadınlık ve erkeklik kavramına ait davranışlar, kişilik özellikleri gibi kimliklerin okul çağına giren Sevgi de oluşturulmaya başlandığını göreceğiz.

Cinsiyet kavramının henüz oluşturulmadığı Sevgi kırsal kesimde yaşayan özgür bir çocuk olarak karşımıza çıkar. Islak giysilerle dolaşan, üstü başı topraktan kapkara olan ve çamur gibi kıyafetlerle dolaşan Sevgi (s.48) istediği zaman arkadaşlarıyla oyunlar oynar, hayvanlarla gezer ve onlarla dostluk kurar. Kadın ve erkeklığe ilişkin kalıp yargıların oluşmaması Sevgi üzerinde bir serbestlik sağlamıştır. Yazar cinsiyete dair ayrımlaşmanın olmayışıyla mutlu bir insana işaret etmiş olabilir. Nitekim Sevgi'nin resimlerdeki yüz ifadelerinden oldukça memnun bir çocukluk geçirdiğini görürüz. (s.20)

Mutlu bir çocuk olan Sevgi, evde fareler beslemesi ve evin yiyeceklerini onlarla paylaşması gibi yaramazlıklarından dolayı anne ve babasını yıldırmıştır. Bu yüzden babası ona yeni görevler vermek ister. Kızını hayata hazırlamaya çalışan baba, artık kızının oyun çağından çıkmasını ve köy işlerini de öğrenmesini ister. Bunun yanı sıra baba, kızına farklı işler vererek ona cinsiyet kimliği kazandırmaya çalışıyor da olabilir. Nitekim yazar toplumun kadına verdiği kişilik kalıplarını Sevgi'nin de çevresi tarafından bu kalıplara sokulmak istenmesini babası aracılığıyla gerçekleştiriyor görünür. Babasının yeni görevini açıklayacağı sırada Sevgi'nin aklından geçenler şöyledir: “Ablasının işi... Çamaşır mı yoksa daha da kötüsü dikiş, oya gibi şeyler mi? Hoşlanmıyor Sevgi böylesi işlerden.” (s.50)

Kendisini bahçelerden korulardan ayıracağını düşünen Sevgi çok üzülür. Nitekim cinsiyet farklılaşmasının ortaya çıkmaya başlaması ile yazar, bu durumun endişesini kahramanın üzüntüsü ile okuyucuya yansıtır. Sevgi çok sevdiği bahçelerden uzak kalacak ve ev işi faaliyetlere yönlendirilerek, yaşam alanı kısıtlanacaktır. Ancak baba kızının yaşının küçük olmasından dolayı ona ev işlerinde sorumluluk vermek istemez. Yine de ablalarının da yaptığı bir görevi Sevgi de yapacaktır. (s.51) İnekleri otlatma işi Sevgi'ye kalır. Kırsal kesimde cinsiyet farkı gözetilmeden

yapılan otlatma işiyle Babası, Sevgi'ye hem hayatı tanıma alanı yaratmış hem de ileride mutfağında malzeme olarak kullanacağı süt ürünleri için hayvanları yakından inceleme fırsatı sunmuştur. Sevgi'nin köyün diğer çocuklarıyla beraber yapacak olduğu görev ile kırsal kesimde 0-6 yaş grubunda cinsiyet farkının bazı işlerde gözetilmediğini anlıyoruz. Babasının kızına verdiği görev romanda şu şekilde geçer: “Ev işlerinde sorumluluk almak için hem küçük hem de deneyimsizsin. Sana vereceğim iş ineklerimizi köyün çocuklarıyla birlikte otlatmaya götürmen.” (s.51)

Yazar, çocuk okuyucularına sorumluluk, doğa, hayvan sevgisi ve yardımseverlik gibi duyguları aşılatabilmek için Sevgi'ye iyi bir insan misyonu yükler; fakat Sevgi bu davranışlarla aynı zamanda annelik rolüne de hazırlık sürecinde olabilir. Öyle ki annelik rolüne hazırlanan kız çocuğu hassastır, etrafındaki diğer varlıklara karşı anaç duygular besler. Şefkatli ve oldukça duyarlı olan kız çocuğu rolündeki Sevgi babasının verdiği görevlerini yerine getirirken diğer yandan annesinin yanına koyduğu yiyecekler ile balıklara kuşlara karıncalara yardım eder. Onların karınlarını doyurur. Sevgi'nin diğer canlılara olan yardım severliği romanda “...Balıklar ekmeği daha çok seviyor, kuşlar ise inciri yeğliyor. Karıncalar en çok çökeleğe saldırıyorlar. Sevgi açlıktan dayanamayacak hale geldiğinde torbasındaki cevizleri arkadaşlarından irinin ekmeğinin yarısıyla değiştiriyor.” (S:60) şeklinde geçer.

Yazar, okul çağından önceki dönemde ait olduğu cinsiyete dair bir kimlik vermeyen Sevgi'ye, okul çağına başladığı sırada fiziki anlamda kendi cinsiyetine daha yakın bir hale getirir. Sevgi'nin toplumsal cinsiyetinin gelişmesine ebeveynlerinin olduğu kadar sosyal çevresinin de etkisi olmuştur. Okula başlayacak olan Sevgi'nin üniformaları, toplumun cinsiyet algısını yansıtarak onu dişil bir hale getirmiştir. Elbisesinin altına giydiği pantolonu çıkaran Sevgi artık sadece mavi etekli önlüğü ve derli toplu saçları ile rol farklılaşmasını gerçekleştirmeye başlar.(s.83)

Okula başladığı sırada kaza geçiren ve kolunu kaybeden Sevgi bir hastanenin yurdunda kalmaya başlar. Hastanenin hastabakıcısı ona çeşitli işler verir. Hastabakıcının küçük bir kız çocuğuna verdiği işler arasında ütü yapmak vardır. Geleneksel bir toplumda gündelik işlerin kadına ait olması küçük yaştaki Sevgi'ye de içselleştirilir. Zira hastabakıcının ütü yapmayı

bilip bilmediğini sorduğu sırada Sevgi'nin ağrına gitmesi kız çocuğunun toplumun yüklediği misyonu kabullendiğini gösterir. Romanda bölüm şöyle geçer:

Evet, evet dedim hırsla. Her işi yapabilirim. Çünkü doktor amcanın da dediği gibi, bir alışkanlık işi bu.

-Ütü de yapabilir misin yani?

Ütü yapmamıştım hiç. Ama bunu söylemek ağrıma gidiyordu...

Yaparım sanırım. (s.86)

Kaldığı yurttan hastabakıcısı tarafından çeşitli eziyetler görmeye başlayan Sevgi, cinsiyetine dair bir aşağılanmaya maruz kalır. Hastabakıcı kadın hemen her konuşmasında Sevgi için "kız" ifadesini kullanır. Ütü gibi işleri yaptıran hastabakıcı kadının bir konuşması şöyledir:

"Aferin kız çolak...Bayağı becerikliymişsin. Ben de sana aptal sakat gözüyle bakıyordum. Cin gibisin."(s.87)

Hastabakıcı Sevgi'nin okumak istediğini duyduğu sırada verdiği tepki ile tekrar "kız" ifadesini kullanır: "...Okula devam edeceksin de ne olacak? Kaşık kadar *kızgın* zaten. Okulu mokulu bitiremezsin. Okuyup da adam mı olacaksın?..." (s.73)

Sevgi'nin cinsiyetini her fırsatta hatırlatan hastabakıcı kadın, romanda kendi ait olduğu cinsiyeti küçümsemesi bakımından geleneksel bir kadın rolündedir. Ataerkil ailelerde toplumsal eşitsizlik tıpkı hastabakıcı da olduğu gibi daha çok kadınları etkilemiştir. Kadının kendi haklarını kullanamaması, sahip olduğu değerlerin farkında olmaması ile kendi cinsiyetini aşağılar hale gelmiştir. Hastabakıcı erkeklerin statüsünü kadınlardan yüksek görmüş ve böylece kendi cinsiyet kimliğini inkar ederek toplumsal eşitsizliğini içselleştirmiştir. Geleneksel toplumun kadını aşağı gören ve bu durumu kabullenen kişilerin temsilcisi olarak yorumlayabileceğimiz hastabakıcı hemsini olan Sevgi'yi azarlarken "kız" ifadelerini sıkça şöyle kullanır:

"-Topla şunları bakayım. Pasaklı *kız*..." (s.92)

“Kız ne arıyorsun buralarda? Ne zamandır hangi deliğe girdi bu çocuk diye aranıyordum.(s.77)”

Hasta bakıcı kadının yanı sıra Sevgi'nin cinsiyetine dair aşağılanmaya sınıfta arkadaşları arasında da şahit oluruz. Okula gidecekleri sırada bir köpeğe arkadaşının taş atmasına içerlenen Sevgi arkadaşına tepki gösterir. Bu duruma öğretmenleri dahil, köpek ile arkadaşını bir tuttuğu için herkes karşı çıkar. Ve sınıfta Sevgi'ye karşı bir tavır sergilenecek bir karmaşa çıkar. Sevgi çocuklar kadar hayvanların da korunması gerektiğini söyler. Sözünü bitirmeden öğretmeni devreye girer onu susturarak haksız olduğunu dile getirir. Yazar, okumuş bir kesimin temsilcisi olan öğretmenin haksızlık karşısında Sevgi'nin cinsiyetine dair küçümseyici bir dil kullanmasını, eğitilmiş kadınların dahi toplumsal cinsiyetine ilişkin özellikleri içselleştirdiğini göstermek istemiş olabilir. Öyle ki öğretmen olan bir kadın, bireylerin toplumsal cinsiyet rolüne bağlı davranış farklılıklarını Sevgi'yi aşağılayarak dile getirmiştir. “...Bu durumunu hayvanları sevme maskesi altında bana kabul ettirmeye çalışıyorsun. Üstelik kız olacaksın.” (s.97)

Öğretmen tarafından cinsiyetine vurgu yapılan Sevgi neye uğradığını şaşırır ve ardından sınıfta cetveller, silgiler, kalemler havada uçuşur. Öğretmenin son sözü sınıfı karıştırmış okul çağındaki çocukların cinsiyete dair fikirlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Büyüklerini rol model alan çocuklar cinsiyetlerine özgü özellikleri kazanmaya başladıkları bu dönemde Sevgi'nin üzerinden toplumsal rollere ait oluşmaya başlayan tutumlarını ortaya koyarlar. Ataerkil bir ailede büyüyen çocuk erkekleri üstün görürken toplumsal cinsiyet ayrımının çok hissettirilmediği ailede yaşayan çocuk ise kadın ve erkek olarak ayırmayıp insanların hepsini eşit tutar. Öğrenciler arasında Sevgi'ye dair geçen diyaloglar şöyledir:

-İnsanın eksikliği, şanssızlığı başına kakılır mı?

Üstelik kız olması onun hor görülmesini gerektirmez.

Evet, insanlar eşittir.

Yok yahu... Erkekler üstündür. Kızlar şapşal! (s.98)

2.1.1.4. Diğer roller

Merhaba Sevgi romanında hastalarına bağırarak, onları azarlayan sinirli ve sert bir kadın olarak tasvir edilen Hatice Teyze yer alır. Sevgi başkahramanının kaldığı hastane yurdunda hastabakıcılığı yapan Hatice Teyze yazarın romanları içerisinde kötü karakterde olan tek kadındır. Romandaki hemen her kadını cinsiyetinden dolayı aşağılamaya çalışır. Özellikle Sevgi'yle olan her konuşmasında *kız* diye hitap ederek ona cinsiyetini aşağılayıcı bir şekilde hatırlatır.

Kolunu kazada kaybeden Sevgi hastane yurdunda kalmaya başladığı sırada tek koluyla neler yapabileceğini düşünürken birden Hastabakıcı Hatice Teyze'ye çarpar. İlk karşılaşmalarında Sevgi'nin ismini sormak yerine onu azarlar. "*Kız sen buralarda ne arıyorsun? Temizlik yapıyor görmüyor musun?* (M.S. s.72) Sözlerine karşılık Sevgi cevap vermez. Ona bir kötülük yapmadığı halde neden kızdığını anlayamaz. Doktorların tavsiyesiyle okumaya devam etmek isteyen Sevgi diğer koluyla yazmayı öğrenirse okula devam edip edemeyeceğini hastabakıcı Hatice Teyze'ye sorar. "...Kaşık kadar *kızsın* zaten. Okulu mokulu sürdüremezsin. Okuyup da adam mı olacaksın?..."(s.73)

Hastabakıcı Hatice Teyze, okumaya önem vermeyen, okuma işinin sadece erkeklere has bir özellik olduğunu düşünen geleneksel rolde bir kadındır. Toplumsal cinsiyet rolüne bağlı farklı davranışları benimseyen hastabakıcı erkekleri doğuştan gelen bir üstünlükle kadınlardan yukarıda tutar. Toplumun kendi ait olduğu cinsiyetine yüklediği sorumlulukları gerçekleştirmeye çalışan hastabakıcı, kadınların görevinin temizlik gibi ev işlerinden ibaret olduğunu ortaya koyar. Geleneksel toplumlarda görülen kadının yaşam alanının ev içi rolleri ile sınırlı kalması hastabakıcının da bu davranış rolünü kazanmasına sebep olmuştur. Bu yüzden Sevgi'ye geceleyin hastanenin kreşinde birçok temizlik işi yaptırmaya çalışır. Ona göre kız çocuğu okumamalı geleneksel tutumları benimsemelidir. Hastabakıcı Hatice Teyze kendi işlerini dahi Sevgi'ye yaptırmaya çalışır. Bunlardan birisi ütü yapmaktır. Sinirli bir şekilde gelerek

Sevgi'yi ensesinden tutan Hastabakıcı onu ütü odasına götürür. Küf kokan bir odada ütü masasının boyunu Sevgi'nin boyuna göre ayarlayarak ona ütü yapmayı öğretmeye çalışır. Kendini Hatice Teyze'ye beğendirmeye çalışan Sevgi büyük bir özenle ütü yapar. İşini bitirince Hatice Teyze Sevgi'nin becerikli olduğunu söyler.

“Aferin kız çolak... Bayağı becerikliymişsin. Ben de sana aptal bir sakat gözüyle bakıyordum. Cin gibisin.” (s.87)

Sevgi'ye her geçen gün artan kıyafetlerle ütü yapmasını isteyen hastabakıcı kadın, ütü işini kimseye söylememesi gerektiğini yoksa Sevgi'yi geceleyin hamama kapatabileceğini söyler. Bunun üzerine Sevgi dayatma yoluyla ütü yapmayı benimser ve okul çıkışlarında kendiliğinden ütü yapmaya başlar. Geleneksel rolde kadına verilen rolü Sevgi artık içselleştirmiştir. Korkuyla kabullendiği bu davranış onu ilerideki geleneksel kadın rolüne hazırlamıştır. Hastabakıcı kadın, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kendi yaşamış ve yaşadığı bu eşitsizliği Sevgi'ye devretmeye çalışmıştır. Ataerkil toplumlarda eşitsizliği yaşayan kadınlar diğer kız çocukları üzerinde daha serbest davranırken kimi bu eşitsizlik karşısında daha acımasızca tutum sergilemiştir. Baskıcı bir toplumsal cinsiyet rolüyle yetişen Hastabakıcı kadın, küçük bir kız çocuğu olan Sevgi'nin haklarını ihlal etmiştir. Bu yüzden yazar, Hatice Teyze ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşısında tutumunu sertleştiren kadının örneğini vermeye çalıştığını söylemek mümkündür. Sevgi'nin istemeyerek ütü yapması romanda şöyle geçer: “...Yemeğimi yedikten sonra kendiliğimden iniyordum aşağı. Ütü masasının başına geçiyordum. Ağlamak istiyordum, kaçmak istiyordum.”(s.90)

Hastabakıcı kadın işlerini zorla yaptırmaya çalıştığı Sevgi'nin hediyelerine de alıkoyar. Anne ve babasının getirdiği kurdeleleri saklayan hastabakıcı kadın onun odasını dağıtır. Bu tutumuyla sert ve soğuk bir kimliğe sahip olan hastabakıcı kadın, kendi cinsiyetinin rollerine dair öğretilerini büyük ölçüde otoriter kalıpla şekillendirdiği sonucuna varılabilir. Odayı kendi dağıtmasına rağmen Sevgi'yi azarlayan hastabakıcı Hatice Teyze, ona yine cinsiyetini

aşağılayıcı sözler sarf eder. “Topla şunları bakayım. *Pasaklı kız*.. Sen farkında değildin ama o kurdeleler çok kirliydi. Aldım, evimde yıkayıp getireceğim.” (s.92)

Hasta bakıcı sadece Sevgi’yi cinsiyetinden ötürü aşağılamakla kalmaz, diğer kadınlara karşı da erkeği üstün tutan, kadını onun aşağısında gören bir tavır sergiler. Romanda hastaneye başhekimi olarak kadın bir doktor atanır. Modern aydın bir kimliğe sahip olan bu kadın, okumuş dahi olsa kadın cinsiyetinden dolayı hastabakıcı tarafından küçümsenir. Ataerkil toplumda bir alt sınıf olarak kabul edilen kadın, bir meslek sahibi olsa da geleneksel rol beklentileriyle kimlikleri toplumsallaştırılır. Kadın kimliği öncelikle bedeni ile sosyalleşir. Cinsel bir obje olarak kullanılan kadın, hastabakıcı tarafından nesneleştirilmiştir. Cinsiyetine ait en önemli rolü oluşturan bedenin nesneleşmesi ile kadın pasifleştirilmeye çalışılır. Okumuş veya okumamış bir kadın, hastabakıcının gözünde sadece cinsel bir objedir. Kadın bedenini cinsellikle kaynaştıran Hatice Teyze için bir kadının iyi veya kötü olmasının önemi yoktur. Başhekimin nasıl biri olduğunu merak eden Sevgi, hastabakıcı Hatice Teyze’ye sorar. Aldığı cevap ise şöyle olur: “Çok sert bir kadın dediler. Aman... Kadın işte, eksik etek. Sert olsa ne olur, yumuşak olsa ne olur? Neler gördük biz” (s.113)

Sevgi’yi korkutan Hatice Hanım içten içe okumuş olan doktor kadının yerinde olmak ister. Ancak okuyamadığı için okumuş bir kadını da cinsiyetinden dolayı aşağılar. İçinde bulunduğu durumun aslında farkında olan ve değiştiremeyeceğini bilen Hatice Teyze doktorun bulunduğu statüye dile getiremediği duygularıyla imrenmektedir. Kadının bir doktor olarak toplum içerisinde edindiği statüye imrenmesine rağmen onun bulunduğu pozisyona kendisini çıkartamayacağı için alışagelmış toplumsal kadın rolünü doktora yüklemeye çalışmaktadır. Kadının kadını küçümsediği geleneksel toplumda yazarın, aslında bu durumu cahil kesimin okumamışlığına bağladığını söylemek mümkündür. Bu bakımdan yazar, okuyarak toplumun kadını aşağı görme düşüncelerinden kurtulabileceği

düşüncesini vermiş olabilir. Kendisinin de en az doktor kadın kadar akıllı olduğu dile getiren Hatice Hanım şöyle söyler: “Ah! ne çare, birde okumuş olsaydık. O zaman sarı sıçana benzeyen karı gibi doktor olurduk.” (s.115)

Yazarın diğer bir romanı olan “Yıldız Yavrusu’nda” geleneksel rolde kadın, evin yiyecek içecek gereksinimini sağlama işiyle meşguldür. Bekçinin eşi olarak karşımıza çıkan kadını sadece süt sağma işini yaparken görürüz. Başkahraman olan Yıldız Yavrusu bir bekçinin evine girer. Ve onlara yardım etmeye çalışır. Ancak sıra dışı bir varlık olarak görülen Yıldız Yavrusundan bekçi korkar. Oysaki Yıldız Yavrusu bekçinin eşine yardım etmek ister ve onu izlemeye başlar. Romanda bekçinin eşi eve ait işlerle varlığını gösterir. Bunun dışında kadın aktif bir rolde değildir. Diğer yandan yazar, ev kadınlığı dışında bir kimliğe sahip olmayan bekçinin eşini kendi işleri içerisinde daima hareket halinde tutmuştur. Böylelikle yazar, toplumun aslında kadının yaptığı işleri küçümsemesinin yanlışlığını, bekçinin eşinin yorgunluğuyla yansıtmak istemiş olabilir. Geleneksel toplumun yüklediği misyon sahip olan kadın Yıldız Yavrusu’nun gözünden şu şekilde gösterilir: “Yıldız Yavrusu dışarı çıktı o zaman. Kadını izledi. Süt sağıyordu. Elleri çatlamıştı, çok yorgundu. Yıldız Yavrusu dayanamadı: ‘Siz biraz dinlenin, sütü ben sağarım.’” (s.60)

Yazar çocuk romanlarında diğer kadın rollerinin hemen hepsini modern çizgiye yaklaştırır. Ancak modern çizgide olan kadınlar geleneksel rollerinden tam olarak uzaklaştırılmazlar. Yıldız Yavrusu romanında, kadınların birlikte piknik yapmaya gittiklerini görürüz. Modern bir kadın algısı yaratan yazar, çocuklarıyla birlikte yanlarında eşleri olmadan, kadınların özgürce hareket etmelerini sağlar. Resimde çizilen bir bayan kısa eteği, saçlarının topuz yapılmış şekli ve küpeleriyle birlikte çağdaş bir bayan izlenimi oluşturur. Dış görünüş itibarıyla modern bir çizgide gördüğümüz kadın, geleneksel rolünden kopamaz. Elinde yiyecekleri ile çocuğunun beslenme ihtiyacını sağlamaya çalışır. (s.41)

“Merhaba Sevgi” romanında hastaneye atanan başhekim kadın modern bir çizgide yer alır. Ataması yeni yapılan doktor hanım hakkında hastanede haberler dolaşır. Sevgi bir kadının başhekim

olabileceğine inanamaz. Ve kendisine dahi açıklayamasa da modern roldeki başhekimini kıskanır. Koyu sarı düz saçlarıyla açık kahverengi gözlü boyasız süssüz bir kadın olarak tanıtılan başhekim (s.111) Sevgi'ye karşı oldukça şefkatli davranır. Sevgi hastane yurdunda Hatice Teyze'nin kendisini kandırması üzerine suçunu itiraf etmek için geldiği başhekimin odasına çekinerek girer. Ancak doktor hanım oldukça iyimser davranır. Bir önceki başhekimin odasını değiştiren doktor hanım odada yeni düzenlemeler yapmıştır. Bayanların etraflarını güzelleştirdiklerini dile getiren doktor bu konu hakkında Sevgi'den yorum ister :

“Güzel olmamış mı, söyle bakayım? Öyle hatır için değil ama içtenlikle söyle. Peki konuşmak istemiyorsun. Kadınlar çevrelerinde biraz daha çok güzellik biraz daha süs isterler. Bak doktor amcana armağan ettiğin onun da bana bıraktığını söylediği resmi tam karşıma astım.” (s.117)

2.1.1.5. İnsan dışı varlıklar

“Merhaba Sevgi” romanının başında yazar, okuyucuyu “anne kedi” ile karşılar. Korumacı bir anne olarak gördüğümüz anne kedi çocuklarını korumak için sepetin içine yatar. Sevgi sepetin üstüne doğru eğilir. Kedi yavrularını korumak için azarlayıcı sesler çıkarır Sevgi'nin yavrularına daha da yaklaşması üzerine yavrularını korumak için rahatsızlığını artırır. Bunun üzerine Sevgi şaşırır. Kendisini anne kediye tanıtan Sevgi ile arasında şu konuşmalar geçer:

“Yaklaşma...” dedi sertçe, kedi. "Bu kadar yaklaşman yavrularım için tehlikeli. Seni tırmalar, canını yakarım bak.”

Bu düşmanlık aklın alacağı şey değil.

“Neden bu kadar kırgınsın? Seni ve yavrularını yakından görmemde ne sakınca var?”

“Kedi düşmanca soludu.”

“Sen bana ve yavrularıma zarar verirsin...” (s.19)

Çocuklarına zarar geleceğini düşündüğü zaman pençelerini çıkarmaktan çekinmeyen anne kedi, onların güvende olduğunu anladığı an rahatlamaya başlar. Güvenliğini sağlamasının ardından onların yiyecek ihtiyacını düşünen anne kedi bu tavrıyla geleneksel bir annenin temsilcisi olduğunu gösterir. Sevgi’den zarar gelmeyeceğini anlayan anne gövdesini gevşetir rahatlayarak geri çekilir ve tırnaklarını içeri çeker. Yavrularına yiyecek bulma telaşında olan anne kedi yavrularına olan sevgisini şöyle anlatır:

Onların kokusunu alıp, güzelliklerini görünce yorgunluğumu unuttum, ama bu yorgunluğun geçmesi demek değil. Yine de... Onlara süt olsun diye kendime besleyici yiyecekler bulmak zorundayım. Yoksa yavrularım açlıktan ölür.(s.23)

Geleneksel ailelerde teslimiyetçi ve kaderine boyun eğen kadından, çocukları söz konusu olduğunda güçlü ve fedakâr bir kadına dönüşmesi beklenir. Nitekim anne kedi de bu dönüşmeyi yaşar. Yazar, anne kedi ile ataerkil yapıdaki bıkkın, yorgun ve kaderine razı olan anne rolünün aksine, yaşamını sürdürmek için müdahaleci ve güçlü bir tavır sergileyen bir kadın kimliği yaratmıştır. Yavrularını nasıl koruduğunu Sevgi ile konuşmalarından anladığımız anne kedinin mücadeleci yapısı şu şekilde aktarılır:

Yaşamımı nasıl sürdüreceğimi, yeni koşullara nasıl uyum sağlayacağımı, tehlikenin nereden geleceğini, bu durumlardan uzak durmayı, yine de tehlikeyle karşılaşsam nasıl kurtulacağımı, yavrularımı korumayı, karnımı doyurmayı, sevmeyi, her şeyi koklayarak anlamayı; yemeği, düşmanlığı, zararlı şey ve kişileri... bilirim...(s.24-25)

Romanda gördüğümüz diğer insan dışı varlık, anne rolündeki kumrudur. Yavruları için çatıda güvenli bir yuva yapan kumrunun yumurtaları çatlar.

Ve anne kumru yavrularına yiyecek aramaya gider. Her anne gibi o da yavrularının güvenliğini düşünür. “Kumru bu evde sevgiyle karşılaşacağını kendisine kötülük yapılmayacağını bildiği için burayı seçmiş olmalıydı.” (s.40)

Anne kumru yavrularının güvenliği konusunda oldukça dikkatlidir. Sevgi'nin kedisi anne kumrunun yavruları için yemek aramaya gitmesini bekler ve merdiven başında yavruları izler. Buna karşılık kumru önlemlerini almıştır. “Merdivendeki dostunun da merdiven ayağındaki düşmanının da farkında olan kumru, dikkatli ve çok özenliymiş.” (s. 42)

Anne kumru çocuklarından sorumlu birinci kişidir. Onların güvenliğini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda beslenmelerini sağlayan kişidir. Diğer geleneksel anne rollerinde gördüğümüz gibi anne kumru her türlü fedakârlığı çocukları için yapar. Anne kumrunun sabırlı bir şekilde yavrularını beslemesi yine geleneksel anne rolünde kadına verilmiş bir görevdir. Yavrularını beslemenin sabır gerektirdiği romanda şu şekilde anlatılır:

Kumru, yavrularını kuş sütüyle besliyormuş. Evet yanlış duymadınız: Kuş sütü vardır. Kuşlar ordan oraya uçarak yem bulduktan bir süre sonra, ağızlarında, hemen hemen sindirilmiş duruma getirdikleri besinleri doğrudan yavrularının gagalarına aktarırlar. Bu, öyle yavaş, anne kuş için öyle sabır gerektiren bir işlemdir ki, o kadar meraklı olan Sevgi bile zaman zaman yoruluyor, merdivenin üzerinde uyuyakalacağından, bu yüzden yuvarlanıp bir yerini kıracağından korkuyormuş. (s.42)

“Yıldız Yavrusu” romanında insan dışı varlıklar rolünde anne kanguruyu görürüz. Anne kanguru diğer anne rollerinde olduğu gibi sevgi, şefkat ve yavrusunu koruma içgüdülerine sahip sıcak duygular hissettiren bir roledir. Avustralya’da Yıldız Yavrusunun karşısına çıkan pembe renkli anne kanguru karnındaki yavrusuyla istediği yere gider. Yıldız Yavrusuyla arkadaş olan anne kanguru için Yıldız Yavrusu’nun hissettikleri romanda şöyle geçer: “Anne kanguru Yıldız Yavrusuna çözümleyemediği sıcak duygular veriyordu.” (s.82)

Yıldız Yavrusu romanında karşımıza çıkan ilk kahraman, anne yıldızdır.

Yazar diğer romanlarında olduğu gibi ilk olarak anne kahramanı okuyucuya tanıtır. Masalsı bir kahraman olarak karşımıza çıkan Anne Yıldız'ın özel bir adı konulmamıştır. Romanda *Anne Yıldız* adıyla yer alır. Geleneksel ve modern annenin değerlerini taşıyan Anne Yıldız romanın başında, yörüngesinde dönmesi ve aynı zamanda çocuklarıyla ilgileniyor olması ile çalışan bir kadın izlenimi verir. Romanda Anne Yıldız şu şekilde tanıtır:

O, bir anne yıldızdı. Anne yıldızın iki yavrusu vardı. Küçücükütler daha. Biri, sekiz bin dokuz yüz seksen altı yaşındaydı. Diğeri, yedi bin yirmi beş... Anne yıldız, yavruları birazcık büyüdüler diye seviniyordu. Eskiden onları kucağında taşımak zorundaydı. Bir yandan yörüngesinde dönmek, bir yandan bebek yıldızları besleyip korumak çok zordu (s.6)

Anne Yıldız diğer anne rollerinde olduğu gibi bu romanda da sevgisini ve şefkatini çocuklarına her daim hissettirir. Uzay boşluğunda yaşayan anne, çocuklarını sevebilmek için kendi yapısından el ortaya çıkarır ve bir yıldız olan anne elleriyle yavrularını okşar. Geleneksel anne rolüne uygun olarak çocuklarına ninniler söyler.

Anne yıldız, zaman zaman kütlesele yapısından bir bölüme el biçimi veriyordu. Bu elin ucuna çok duyarlı hücreler ekliyordu. Sevgi, görme ve ses hücreleriydi bunlar: El, yavruları sırayla okşuyor, onlara yumuşak, tatlı bir sesle ninniler söyleyip masallar anlatıyor...(s.8)

Annelerinin karnında yaşayan yavrular orada kendilerini güvende hissederler. Dışarıdaki hayattan korkan yıldız yavruları Anne Yıldız'ın karnından ayrılmak istemezler. Burada keşfe çıkan kahramanlar istedikleri her şeyi bulurlar. Değişik tattaki içme suları, değerli taşlarla dolu mağaralar gibi yerler yaratan yazar, anne karnını adeta bir cennete çevirir. Çocukların kendilerini rahat ve huzurlu hissettikleri yer romanda şöyle geçer: “..Akla ne gelirse, bu sıcak, rahat ve sevecen karnın içinde yer alıyordu...”(s.12)

Modern annenin yer yer izlerini taşıyan Anne Yıldız, geleneksel aile yapısına uymayan şekilde çocuklarının ismini kendisi belirler. Ataerkil

yapıda bu görev *aille büyüklerinin* yahut sadece *babanın* isteği doğrultusunda gerçekleşir. Ancak Yıldız Yavrusu romanında anne yıldız çocuklarının isimlerini kendi seçmesi ile modern bir anne algısı oluşturur. “Annesi ona Simsis diyordu Uslu, akıllı, tatlı anlamına geliyordu Simsis. Peki büyüğün adı neydi? Ona da Ramram adını vermişti annesi.” (s.12)

Görüldüğü gibi isimlerini çocuklarına kendi koyan anneye bu tutumuyla modern anne misyonu yüklenir.

Geleneksel anne rolünde gördüğümüz kendini sadece çocuklarına adama durumunu Anne Yıldız’da da görürüz. Onları her türlü kötülükten korumaya çalışan anne tehlikeli gördüğü her nesneyi çocuklarından uzaklaştırmaya çalışır ve bu sayede yavru yıldızlar rahatlıkla büyürler. Onların küçük dilekleri bile Anne Yıldız tarafından algılanır ve hemen anne tarafından algılanarak yerine getirilir. Anne Yıldız’ın fedakârlığının anlatıldığı bölüm şu şekildedir: “Anne yıldız kendini yavrularına adaması gereken dönemdeydi şimdi. O yüzden iki yaramaz, "ekmek elden, su gölden" denildiği gibi çok rahattılar.” (s.14)

Romanda güven içerisinde olan çocuklar ve anne daha sonra bir tehlikenin içine düşer. Bu tehlikenin üstesinden gelecek olan yine anne yıldız olur. Çocuklarını hayata hazırlayan anne yıldız onlara karşı bir tehdit oluştuğunu fark ettiği an yıldız sütü hazırlar. Onların hem beslenmesini hem de güçlenmesini sağlayan Yıldız sütü ile çocukları güvende olacaktır. Geleneksel anne rolünde gördüğümüz çocukların beslenme barınma gibi ihtiyaçlarını karşılayan anne, Yıldız Yavrusu romanında da bu görevlerini yerine getirir. Zor koşullar altında dahi olsa çocukları için yiyecek hazırlar. Bir yandan çocuklarını uzaklaştırmaya çalışan anne bir yandan da onların korunmasını sağlayacak olan yıldız sütünü oluşturur. Onlar için hazırladığı yıldız sütü romanda şöyle geçer:

...hem kaçıyor, hem de yavrularının yılda bir kez bir yudum emerek beslenebilecekleri YILDIZ SÜTÜ' nü oluşturuyordu. Bu çok zor bir işti... Anne yıldızın iki yavrusu olduğu için işlemler iki kez yinelenenecekti. YILDIZ SÜTÜ yavruların boynuna, hiçbir koşulda kopmayan biberonumsu bir araçla bağlanıyordu. (s.30)

Tehlikenin yaklaştığını gören anne yıldız hem çocukları için yıldız sütü hazırlar hem de onları kurtarmaya çalışır. Yavrularını uzayda küçülterek tehlikenin uzaklaşmasını sağlamaya çalışır. Kendi özvarlıklarındaki bir merkeze doğru çekerek çocuklarını küçültür. Bu esnada kendini düşünmeyen anne tüm enerjisini kaybeder. Çocukları için kendinden vazgeçen ve kendini çocuklarına adayan geleneksel anne rolündeki değerleri taşıyan Anne Yıldız her ne kadar onlardan ayrılrsa da çocuklarına onları bulacağına dair söz verir:

Hangi gezegene giderseniz gidin... Oranın koşullarında yaşamanız için uyum yeteneğiniz gerçekleşti. Artık başka seçeneğim kalmadı. Bir tohum tanesi kadar kalsam bile gidip babanızı bulacağım ve sonra sizleri gittiğiniz yerden alacağım. Buna inanın. (s.36)

Görüldüğü gibi çocuklarının bakımını üstlenen kadın, her koşulda onları korumaya çalışırken gücünün yetmediği zamanlar da babalarından yardım istemek zorunda kalır. Her türlü ihtiyacı karşılayabilen anne, dışarıya karşı güçsüz kalmıştır. Geleneksel aile yapısında aileyi dışarıya karşı koruyan kişi babadır. Bu yüzden yazar, aileyi koruma görevini babaya bırakmıştır. Romanda annenin çocuklarına seslenişi ve son gücünü de onlara harcaması şu şekilde geçer:

Sizleri bulacağım yavrularım!... Babanızla birleşip bu felaketi yok ettikten sonra ikinizi de bulacağım! Hemen ardından da bin yüz on bir yerinden kırıldı.(s.38)

Babalarından yardım istedikleri bölümü baba rolünde daha geniş işleyeceğiz.

Saldırıdan kurtulan Yavrulardan biri uzaydan dünyaya düşer. Yeni bir hayata başlarken yalnız kalan yıldız yavrusu daima annesini büyük bir özlemle hatırlar. Acıkmaya başladığını fark ettiği an annesinin kendisi için hazırlamış olduğu sütü aklına gelir. Bu durumdan çok mutlu olan yıldız yavrusu güçlenmeye başlar. Yazar, Anne Yıldız'ın çocukları için her şeyi düşünen bir yapıda olmasına ilave olarak diğer anneleri de bu yapının içine koyar. Zira diğer annelerin de her şeyi düşünen bir rolde olmasını yıldız yavrusunun şu sözlerinden anlıyoruz: "Bütün anneler, kendi annesi gibi her şeyi

düşünür müydü? Dünyada öğrenecekti: Evet düşünüyorlardı. Belki Ramram'ın annesi kadar güçlü değillerdi ama aynı duygularla doluydular.”(s. 48)

Dünyada yaşamaya çalışan Yıldız Yavrusu pek çok farklı olaylarla karşılaşır. Bunlardan çoğunu yıldız sütünü içerek atlatsa da bir zorluk anında daima annesini hatırlar. Tüm zorluklara karşı annesinin mücadele etmesinden dolayı onun varlığına ihtiyaç duyan yıldız yavrusu artık zorluklar karşısında tek başınadır. Dünyada bir müze bekçisinin yanında kalmaya başlayan yıldız yavrusu buraya hırsızların gireceğini anlar. Bekçiye uyardırmaya çalışır. Ancak ne yazık ki bekçiyle bir iletişim kuramaz. Bunun üzerine kendi başının çaresine bakmak zorunda kalır. Kendini yalnız hissettiğinde annesiyle ilgili şunlar aklından geçer: “Ne yapacaktı şimdi? Gözlerini gökyüzüne çevirip annesini görmek istedi. Yahut... Annesine ne olmuştu? Hatırlayamadı. Yüreğine bir sezgi doldu: Yıldız Sütünü iç.” (s.75)

2.1.1.6 Meslek rolleri

“Başı Kuşlu Çocuk” romanında başkahraman Ümit'in evinde temizlik yapılır. Bu esnada yastığı kaybolan Ümit evdeki herkese yastığının nerede olduğunu sorar. Babası evlerinde temizlik yapıldığını ve temizlikçinin yastığı kaldırmış olabileceğini söyler. Temizlik yapan kişinin kadın olması geleneksel olarak evde belirli işleri yapan bireyin kadın olmasından kaynaklanır. Yazar, ev içi sorumluluklara sahip olan kadının meslek olarak da bu işi edinmesine dikkat çekmek istediği söylenebilir. Nitekim çok fazla beceri gerektirmeyen ev işlerine sahip olan kadın, ev içindeki bir meslekle güvenliğini sağlamış olur. Kadının evin dışında görülmesinin hoş karşılanmadığı geleneksel toplumlar için temizlikçilik ve çocuk bakımı gibi meslekler hoş karşılanır. Yazar temizlikçinin cinsiyetini belirginleştirmesini romanında şöyle vermiştir:

Dün temizlik yapıldı evde. Belki Müşerref Hanım yastığı bir yerlere tıkmıştır.’

Ümit, babasına gülümsedi. Aslandı babası. Doğruydu bu. Mutlaka temizlikçi kadın saklamıştı.(s.90)

Aynı romanda modern bir kadını temsil eden Ümit'in annesi ise sosyal statüsü olan bir işte çalışan kadındır. Her sabah Ümit okuluna giderken o da kendi işine gider. Babasıyla beraber bir ofise sahip olan Ümit'in annesi geleneksel kadın kimliğinden sıyrılmıştır. Yazar, erkekle eşit bir mesleğe sahip olan kadını, cinsiyete ilişkin meslek ayrımcılığından kurtararak daha yüksek gelirli işlerle bağımsızlığını kazandırmış ve bağımlı kadın kimliğini yok etmiştir. “Ümit'in annesiyle babası kendi bürolarında çalışıyorlar, o yüzden birlikte gidip geliyorlardı.” (s.6)

“Merhaba Sevgi” romanının başkahramanı Sevgi hayvanları koruyan bir mesleğin varlığını öğrenmek istemektedir. Bu yüzden öğretmeniyle konuşmaya karar verir. İsteddiği mesleğin adının veterinerlik olduğunu öğrenmesi üzerine Sevgi heyecanlanır. Ancak kız çocuklarının veteriner olup olmadığını bilemez. Geleneksel toplumlarda kadın sadece evde belirli işleri yapan biri iken modern toplumlarda erkekle beraber aynı çalışma hayatına girmiştir. Ancak Sevgi kırsal kesimde yetişmiş bir kız çocuğu olarak kadın kimliğini veterinerlik mesleği ile bağdaştıramaz. Geleneksel toplumlarda kadınların büyük çoğunluğu çalışmamaktadır. Kadının görevleri aile içi işlerle sınırlandırıldığı için kadın, kocasına ya da ailesine bağımlı olarak yaşar. Sevgi'nin kırsal kesimde yaşayan annesi ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlerden sorumlu, kocasına bağımlı bir kadındır. Sevgi annesinin yaptığı işten çok farklı bir meslek olan veterinerliği kadın cinsiyetinin sahip olup olamayacağını merak ettiği romanda şöyle verilir:

- Öğretmenim hayvanlara yardım eden, onları hastalıklardan koruyan hayvanların sorunlarını çözen bir meslek var mıdır?

... Sevgi şaşkınlık içinde. Veteriner nasıl olunur? Kızlar da olur mu? Peki kendisi? Olur olacak. Mademki böyle bir iş var, dağları devirecek ve hayvanlarına ulaşacak.” (s.141)

Veteriner olmak isteyen Sevgi'nin kaldığı yurdun hastanesine bir başhekimini atanır. Romanda yeni ataması yapılan başhekimin bir “kadın” olması hastanedeki herkesin üzerinde bir etki bırakmıştır. Atanan başhekimin kadın olması Sevgi üzerinde şaşkınlık yaratır. Kırsal kesimden

kente gelmiş olan Sevgi modern hayata alışmaya çalışmaktadır. Özellikle Sevgi başhekimin bir kadın olmasına inanamaz. Geleneksel bir toplumda kadının ev işleri ve annelik ile kazandığı saygınlık, toplumsal yapıda meydana gelen gelişmelerle değişime uğramıştır. Geleneksel kimliğini geride bırakan kadın, çalışma hayatında erkeklerle eşit meslek dallarına sahip olarak saygınlık kazanmaya başlamıştır. Ancak kadının erkeklere ait kabul edilen meslek dalına sahip olması kolaylıkla kabullenemez. Yazar bu kabullenilemeyişi Sevgi'nin üzerinde bir şaşkınlığa dönüştürmüştür. Ataerkil yapıda erkeğe atfedilen bir meslek dalının modern yaşamda kadının da sahip olması, geleneksel bir ailede büyüyen küçük kız çocuğunun gözünden romanda şöyle verilir:

Yeni başhekim atanmış, yakında geliyormuş. Bu kez başhekim bir kadınmış. Sevgi bir kadının başhekim olabileceğine inanamıyordu. Öte yandan kendisine bile açıklamadan bir şeyin ayrımındaydı: Kıskanıyordu o kadını. Sonunda söylenenlerin doğru olduğunu gördü ve... Gözlerine inanamadı. Başhekim koyu sarı düz saçlı, açık kahverengi gözlü, boyasız, süssüz bir kadındı. (s.111)

2.1.1.7 Nesnelere

“Merhaba Sevgi” romanında başkahraman olan Sevgi'ye kaldığı yurttaki bir doktorun eşi kurdele hediye eder. Bu kurdelelerle Sevgi saçlarını süslemeye çalışır. Yazar, dişil bir özellikteki hediye ile kadınlığa hitap eden süs ve güzellik algısı yaratan, sembolik bir nesneyi kullanmıştır. Kız ve erkek çocuklarına atfedilen cinsiyet rolleri çeşitli nesnelere ile kültür tarafından belirlenerek biçimlendirilir. Kadın ve erkeğe ilişkin cinsiyet rollerinin belirlendiği çocukluk döneminde kız çocukları nazik, kolay kırılan, hassas, yumuşak nesnelere; erkek çocukları özgürlüklerini ve özgüvenlerini yükseltecek nesnelere ile bağdaştırılırlar. Romanda Sevgi'nin bir kız çocuğu olarak süs ve süslenmeye önem vermesi kültürel değerlerle ilgilidir. Yazar, geleneksel toplumlarda sadece kadına ait kabul edilen güzellik duygusunu bir kız çocuğu olan Sevgi'nin “kırmızı kurdele”si ile

nesnelere ilişkin toplumsal cinsiyet rollerine gönderme yaptığı yorumlanabilir.

Doktorlardan birisinin karısı İstanbul'a gitmiş dönerken bir çift kurdele getirmişti. Kareli taftadan yepyeni çok güzel kurdelelerdi. Saçlarımı kendi elleriyle örmüş, uçlarına kurdelelerimi bağlamış sonra da bak bakalım şu küçük kıızı tanıyabilecek misin diye sormuştu. ...Kurdeleler, istediğim zaman çiçek gibi başımı süslerdi, bunu bilmek bile bana yetiyordu.” (s.91)

2.1.1.8 Mekânlar

“Merhaba Sevgi” romanında yer alan aile, kırsal bir kesimde yaşamaktadır. Dolayısıyla kırsal kesimde yaşayan gelenekselliğin hâkim olduğu bu ailede kadınlar evin dışındaki alanlarda görülmezler. Anne ve başkahramanın ablaları genellikle temizlik yaparken evin içinde karşımıza çıkar. Mekânlar cinsiyet kimliklerinin yapılandırılmasında önemli rol oynar. Yazarın, cinsiyet ile yakından ilişkisi olan mekânları romanında geleneksellik ve modernlikle eşdeğer şekilde yansıttığı söylenebilir. Nitekim romanında geleneksel bir ailede yaşayan kadınların ev dışında görülmeişleri ancak modern kadın kimliğini yansıtan kahramanların işyerlerinde oluşları ile yazarın toplumsal cinsiyetlere ilişkin mekânlara vurgu yaptığı yorumlanabilir. Gelenekselliğin yansıtıldığı kırsal kesimde kadının eve ait kabul edilmesi ev mekânını cinsiyetleştirmiştir. Evli olan bir kadın çocuklarını ve kendi iffetini korumak için evde kalmalıdır. Bu korumayı sağlayan ev mekânsal olarak kadın cinsiyetine ait bir yer olarak kabul edilir. Romanda Sevgi'nin annesinin evin dışında bir alanda görülmemesi onun aile bütünlüğünü sağlayan kişi olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda çalışma hayatında olmayan ablalar geleneksel kadın kimliği içerisinde geleceğin anneleri olarak *evi* tanıma sürecinde olduğu yorumlanabilir. “Günün birinde annesi evin belirli yerlerinde tahtaların renginin koyulaştığını fark ediyor. Sevgi'nin ablalarına evi yeterince özen göstererek temizlemediklerini söylüyor, çıkışıyor onlara.” (s.36)

Diğer yandan kendi bireyselliğini yaşayabilen, özgür, modern bir kadın kimliğini yansıtan başhekim çalıştığı hastanede kendi odasında romanda yerini almıştır. Bu bakımdan yazar, modern kadın kimliğini mekânsal olarak çalışma hayatı içerisinde göstermeye çalıştığını söylemek mümkündür.

Yazar, aynı zamanda çalışan bir kadın olan başhekiminin odasında yaptığı değişiklikler ile kadının içinde bulunduğu mekânı güzelleştirme çabalarına değinmiştir. Kadın ve erkek arasındaki mekana bakış açısının farklarını vurgulayan yazar, kadının geleneksel ya da modern ayrımı olmaksızın etraflarını iyileştirmeye çalışmalarına romanda şöyle yer verir:

... Yargıladın mı odayı? Doktor amcanın düzenlediği gibi değil. Güzel olmamış mı söyle bakayım? Öyle hatır için değil ama, içtenlikle söyle. Peki konuşmak istemiyorsun. Kadınlar çevrelerinde biraz daha çok güzellik, biraz daha süs isterler... (s.117)

“Başı Kuşlu Çocuk” romanında ise çalışan bir anne rolünde olan başkahramanın annesi, evin içinde var olduğu gibi dışarı mekânlarda da görülmektedir. Bu bakımdan yazarın, modern kimliğe sahip olan kadını eve hapsedmediği söylenebilir. Geleneksel toplumlarda eve ait kabul edilen kadın, çalışma hayatına atılmasıyla birlikte erkek kimliği ile aynı mekânlarda bulunabilme olanağına erişmiştir. İç mekanlar kadına ait kabul edilirken dış mekanların erkeğe atfedilmesi toplumun modernleşmesiyle değişmeye başlamıştır. Dolayısıyla yazar, modern bir kadın kimliği yarattığı romanında mekânı cinsiyetsizleştirdiği yorumlanabilir. Romanda annenin evin dışında da var olduğu “Ümit’in annesiyle babası kendi bürolarında çalışıyorlar, o yüzden birlikte gidip geliyorlardı” (s.6) ifadelerinden anlaşılmaktadır.

2.1.2 Erkek Roller

2.1.2.1 Baba rolü

“Yıldız Yavrusu” romanında aileyi dışarı güçlere karşı koruyan fakat bunun dışında aktif olarak aile bireylerinin yanında olmayan geleneksel baba rolü görürüz. Romanda bir saldırı tehdidi altında olan anne yıldız ve iki yavrusu korkmaya başlar. Anne yıldız bu saldırıdan kurtulamazlarsa babalarından yardım isteyeceğini ve babanın yardım etmesiyle mutlaka kurtulacaklarını çocuklarına söyler. Yazar, bir problem olduğu zaman o

problemi çözmek ve aileyi dışarıdan gelecek olan kötülöklere karşı koruyacak şekilde baba rolünü karşımıza çıkarır. Annenin son çare olarak babaya başvurması ve problemi babanın çözebileceğini düşünmesi geleneksel bir aile izlenimi verir. Annenin baba ile ilgili yavrularına söylediği sözleri şöyledir: "Bu çabalarımla Ucab' dan kurtulamazsam, babanızdan yardım isteyeceğim. Ona erişebilirim, mutlaka kurtuluruz." (s.30)

Anne ve yavrularını korumaya çalışan baba, annenin gönderdiği sinyalleri alır. Bunun üzerine yıldız yavruları babalarının nasılsa kendilerini koruyacağını düşünmelerinden dolayı kurtulmuş gibi sevinirler. Yazar, baba rolünü güçlü, ailesini koruyan bir erkek kimliğiyle okuyucunun karşısına çıkardığı söylenebilir. Nitekim babalarından yardım gelmesiyle kurtulacaklarını düşünen ailenin korkuları azalır. Dolayısıyla toplumun babaya yüklediği aileyi koruyan *dışarıdaki güç* misyonunu yazarın romanında yansıtmak istediği yorumlanabilir. "Babaları nasıl olsa yetişir, Ucab saldırmadan annelerini ve bu yolla da yavrularını korurdu." (s.33)

Romanda babanın görevleri anneyi ve yavrularını korumak dışında tüm kötü güçlere karşı bilgi toplamak üzerinedir. Bu yüzden babaları evden ve çocuklarından uzak yaşar. Çocuklardan birinin babamızdan neden ayrı yaşıyoruz sorusu üzerine (s:30) anne yıldız evrenlerinin kuralının böyle olduğunu söyler. Baba aileyi dışarıdan koruyacak ve gelecek tüm tehlikelere karşı tedbir alacaktır. Ancak her ne kadar baba yanlarında olmasa da bir ihtiyaç anında anne yıldız ve çocuklarına ulaşılabilir durumdadır. Yazar, babanın uzakta olmasıyla gelişmiş toplumlarda anne ve babası ayrı yaşayan aileleri yansıtmak istemiş olabilir. Öyle ki, baba ve çocuk ilişkisinin geleneksel toplumlardaki gibi bir arada olmak zorundalığını kaldıran yazar baba olmadan da ailenin ayakta durabileceği izlenimi vermiştir. Araçsal bir role sahip olan baba, özellikle batı toplumlarında evin maddi ihtiyaçlarını dahi karşılamak konusunda serbest bırakılmış, çoğu görevi anneye teslim etmiştir. Yazar, babanın *Evin reisi* algısının kentleşmenin etkisiyle anneye devretmesi baba rolünün etkisini sınırlandırdığını belirtmek istediği söylenebilir. Gelişmiş toplumlarda artan boşanmaların ardından babadan ayrı büyüyen çocuklar gibi romanda da yıldız yavruları babalarından ayrı büyümektedirler. Zira romanda canavarların aileye saldırmalarının ardından

babalarının yardım edemeyişi ve ailenin kendi başlarının çaresine bakmaları baba olmadan da ayakta durabilen bir aile modeli çizmiştir.

Anne yavrularına seslendi:

Hangi gezegene giderseniz gidin... Oranın koşullarında yaşamamız için uyum yeteneğiniz gerçekleşti. Artık başka seçeneğim kalmadı. Bir tohum tanesi kadar kalsam bile gidip babanızı bulacağım ve sonra sizleri gittiğiniz yerden alacağım. Buna inanın. (s.36)

Babaları uzakta olmasına rağmen iki yıldız yavrusu annelerinin içinde yaşar. Bunun üzerine kardeşlerden biri kendilerinin neden annelerinin içinde, babalarınınsa uzakta yaşadığı sorusunu sorar. Yazar, annenin verdiği cevaplarla toplumun cinsiyete yüklediği rolleri belirtmek istediği söylenebilir. Baba koruyucu bir rolle ailesine karşı her türlü olumsuz koşulları öğrenerek bu olumsuzluğu giderme çabasındadır. “Baba yıldızlar sistemin iyicil güçlerine karşı çıkacak anti evren canavarlarına karşı koruma gücü toplamalıdır. Onlar babanızın yaptığı gibi ara sıra uzayın sonsuz derinliklerine gidip bilgi tazelerler.” (s.31)

Romanda geçen iki kardeşten biri olan Ramram’ın annelik ve babalık kavramları hakkında kafası karışmıştır. Eğitim gibi sorunları annelerinin üstlenerek uzaydaki tehlikelere karşı babalarının bilgi toplamaya çalışması Ramram’ın büyüdüğü zaman anne mi yoksa baba mı olacağı sorusunu aklına getirir. Bu soru üzerine anne yıldız güler. Uzay sonsuzluklarında fonksiyonların çeşitlendiğini ancak kesin hatlarla ayrılmadığını ister anne isterse de baba olabileceklerini söyler. Yazar, cinsiyet seçimlerinde cinsel edinimin toplum tarafından kabul edilebilirliğini yıldız yavruları aracılığıyla sorgular. Özellikle günümüz toplumunda cinsellik ifadesinin özgür bir seçim olarak sunulmasıyla cinsel kimlik tercihleri daha serbest bir hal almıştır. Yıldız Yavrularının ileride hem anne hem de baba olabileceklerini annenin söylemesiyle çocukların cinsel kimlik algıları oluşmaya başlar. Geleneksel toplumlarda çift cinsiyetin yasak kabul edilmesi ve hatta ağır cezalarla karşılanıyor olmasına karşılık modern toplumlarda daha normal bir

hal alır. Romanda görüldüğü gibi çift cinsiyetliliğin utanılacak bir durum olmaktan çıktığı günümüz toplumlarında bir seçime dönmüştür. Cinsiyetin istikrarlılığı konusunda baskının olmadığı bu durum ile Yıldız Yavruları kendi cinsel kimliklerini belirleyecek ve rollerini de buna uygun yaşayacaklardır. Yazar, çift cinsiyetliliği vurgulamasıyla çocuk okuyucularının zihninde toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsizliğini kaldırmak istemiş olabilir. Nitekim yazarın erkek ya da dişi olarak insanın ayrılmaması gerektiği iki rolün de birbirinden farklı görevleri olduğu ve bu yüzden hiçbir toplumsal cinsiyetin bir üstünlüğü ya da aşağı yanı olmadığını yıldız anne ve babanın görevleri ile belirttiğini söylemek mümkündür. Kadın-erkek eşitliliği tutumu ile donatılan çocuklar toplumsal cinsiyet rollerinin eşitliliği bilincinde olacaklardır. Romanda anne ve babalık rolünün verilmesi şöyle geçer:

Uzay sonsuzluğunda fonksiyonlar çeşitlenmiş ama kesin çizgilerle ayrılmamıştır. Ben anneliği yaşamak istedim. O zaman eşim babalık görevini üstlendi. Milyonlarca ışık yılı sonra belki o anne olmak ister. Ben de babalık fonksiyonlarını gerçekleştirebilirim. (s.32)

“Merhaba Sevgi” romanında başkahramanın babası diğer romanlarda olduğu gibi özel olarak bir ada sahip değildir. Sevgi’nin babası olarak eserde yerini alır. Yazar, romanda kırsal kesimde yaşayan babayı, evdeki görevleri bakımından geleneksel çizgiye yakın bir rolde yansıtmıştır. Baba bir problem çözüleceği zaman ön plana çıkar. Görev dağılımının yaygın olduğu kırsal kesimde Sevgi’nin yaşının küçüklüğünden dolayı ona herhangi bir iş verilmemiştir. Ancak yaptığı yaramazlıkların bir son bulması açısından baba Sevgi’ye görev vermek ister. Yazarın ailedeki kararları babanın vermesi annenin ise bu kararlara uyması ile romanda geleneksel aile rollerini belirtmek istediği yorumlanabilir. Baba evdeki kuralları koyan ve bu kuralların takipçisi olan kişidir. Babanın kızına karşı yönlendirici tutumu romanda şöyle geçer: “Köyde yaşamak zor, herkesin bir iş yüklenmesi gerek. İş yapacak yaşa geldiğinde çocuklar da çalışmalı. Ablalarını görüyorsun, durmadan çalışıyorlar. Artık başıboş çocukluk bitti. Sen de iş yapacaksın...” (s.47)

Babası, Sevgi'nin büyüdüğünü ve artık sorumluluk alması gereken konular olduğunu aşılamaaya çalışır. Nitekim ablalarının yüklendiği misyonu Sevgi'nin de üstlenmesini isteyen baba cinsiyet rollerinin devamlılığı konusunda belirleyici bir rol oynadığı yorumlanabilir.

-Ablanın yaptığı bir işi sen yapacaksın.'

Ablasının işi... Çamaşır mı yoksa daha da kötüsü dikiş, oya gibi şeyler mi? Hoşlanmıyor Sevgi böylesi işlerden.

-Baba sakın... (s.50)

Baba ev işleri için henüz küçük ve deneyimsiz olan Sevgi'yi hanenin besi amaçlı yetiştirilen hayvanlarını tanıması ve ilgilenmesi için onu görevlendirir. Böylece baba, Sevgi'nin sorumluluk sahibi bir birey olmasının yanı sıra onu anne rolüne hazırlamak için bir fikir edinmesini sağlamak istediği şekilde yorumlanabilir. Sevgi besi hayvanlarını tanıyacak onlarla ilgilenecek ve onları koruyacaktır. Yazar, babanın bu tutumu ile onu anaç rolünün özelliklerini öğrenmesi için imkân sağladığını yansıtmak istediği söylenebilir. (s.51)

Ev içi rollerde yer almayan Sevgi'nin babası evin maddi kazancını sağlayan kişi olması sebebiyle daha çok kendi işiyle meşgul olur. Ailenin geçimini sağlayan baba, çiftçilik ile uğraşır. Anne romanda ev işleriyle ilgilenirken baba evlerin yanındaki tarlada çalışmaktadır. Yazar, kırsal kesimde yaşayan aileyi geleneksel bir tarzda yansıtmıştır. Ataerkil toplumlarda babanın görevi maddi kazanç sağlamaktır. Bu bakımdan yazar, babanın görevlerini toplumun babaya yüklediği misyona uygun bir şekilde okuyucuya sunmuştur. "...Babasının çift sürerken gücünden yararlandığı yaşlı bir atı var." (s.50) İfadesiyle babanın dışarıdaki işleri yapan kişi olduğunu görürüz.

Sevgi'nin babası aynı zamanda aileyi olumsuz durumlardan koruyan kişidir. Kızlara gidecek olan Sevgi'ye babası kırlarda arkadaşlarından ayrılmaması gerektiği nasihatini verir. Yazar, ataerkil yapıda görülen evin büyüğünün diğerlerine yaşı gereği nasihatlerde bulunmasını romanda babanın kızına verdiği öğütler olarak karşımıza çıkarır. Geleneksel ailelerde

evin güçlü kişisi olarak görülen baba, evdeki diğer bireyleri koruma altına alma sorumluluğuna sahiptir. Ailenin her bireyi babanın aldığı karara uymak, verdiği sözleri gerçekleştirmek zorundadır. Romanda babanın kızına verdiği öğütler şöyle geçer:

Kimsenin olmadığı bir yerde insanın yolunu yitirmesi söz konusudur. Başkalarına haber vermek olanağı yoktur. Bir vahşi hayvanla karşılaşılabilir. O zaman kendini koruyamazsın. Kaçsan bile sorumluluğundaki hayvanlar telef olabilir.

-Sesini sertleştirdi babası:

-Anladın mı? (s.54)

Sorusu ile baba her ne kadar sesini sertleştirmiş olsa da kızına olan ilgisiyle geleneksel roldeki ciddi baba rolünün dışına çıkar. Romanda evdeki fareleri besleyen başkahraman Sevgi, onları babasının kovmasına engel olmak ister. Sopalarıyla fare kovalayan anne ve babasına kızar, avazı çıktığı kadar bağırmağa başlar. Onların fare olmadığını sevimli birer böcek olduklarını söyler. Bunun üzerine babası, Sevgi'ye doğru eğilerek şefkatli bir şekilde, onların zararlı bir hayvan olduklarını ve evde beslenmemeleri gerektiği konusunda kızını ikna etmeye çalışır. Yazar Sevgi'nin babasını kızına gösterdiği ilgi ile modern çizgiye yaklaştırır. Ataerkil bir ailede görmediğimiz şekilde kızına karşı anlayışlı davranır. Zira geleneksel ailelerde baba evdeki bireylere karşı katı kuralları olan özellikle kız çocuklarına karşı mesafeli davranan bir roldedir. Roman kullandığı kelimeler ile babanın kızına karşı davranışlarının geleneksel ailedeki sert ve ciddi role uymadığını görürüz. Bu bakımdan yazar, babayı görevleri bakımından geleneksele uygun ancak kızına gösterdiği tepkiler ile modern çizgide yansıttığı söylenebilir. "Yavrum, böcek de nereden çıktı şimdi, görmüyor musun bunlar fare... Güzel kızım, bunlar çok zararlı hayvanlar. Sana anlatmıştım." (s.39)

Kızını inandırmaya çalışan baba, defalarca da olsa tatlı bir ifadeyle yaptıklarının doğru olmadığını anlatmaya devam eder. Yazar, geleneksel kesimde görülen baba ve kız çocuğu arasındaki mesafeli ilişkiyi Merhaba Sevgi romanında en aza indirgemıştır. Sevgi'nin yaptığı yaramazlıkları büyük bir anlayışla karşılayan baba, bu hareketlerinin yanlış olduğunu

Sevgi'ye modern bir yaklaşımla anlatmaya çalışır. Daima kızıyla diyalog halinde olan baba çocuğunu karşısına alıp onunla konuşmak isteyerek kırsal kesimde yaşayan geleneksel aileler için oldukça farklı bir davranış sergiler. Bu duruma Sevgi'nin şaşırması onun da toplumsal cinsiyet rollerinin farkında olduğunu gösterir. "Köyde insanların iş kovalamaktan doğru dürüst konuşmaya olanak bulamadığı bir dönemde babasının böyle davranması Sevgi'yi şaşırttı." (s.46)

Sevgi'nin yaptığı yaramazlıkları anlatmak için tüm aile toplandığında babanın yine tatlı ifadelerle Sevgi'nin hatalarını dile getirdiğini görürüz. Atlara soğuk su içeren, köpeklere incir yedirmeye çalışan ve sokakta ıslak giysileriyle dolaşan Sevgi'ye babası hatalarını fark ettirir. Sevgi kendisine çok kızıldığını anlar. Sakin ifadelerle baba kızına durumu anlatır: " 'Hiç kızarmıyım kızım' dedi. 'O an kızmış gibi yapıyorum. Biraz da düşüncesizliklerine üzülüyorum. Bazı yaptıklarına azıcık kızıyorum.' " (s. 49) Sözleriyle ılımlı bir yaklaşım sergileyen baba, kızı okul çağına girdiği zaman yine aynı bir tavırla onu okutmak istediğini anlatmaya çalışır.

Kazada bir kolunu kaybeden Sevgi, doktorların isteği üzerine hastanenin yurdunda kalacak ve okuma hayatına devam edecektir. Ancak aile bir karar vermek zorundadır. Köy yerinde okul olmadığı için Sevgi tek başına yurttan kalacak ve evinden ayrılacaktır. Bir başhekimin odasında oturan anne ve baba Sevgi'nin odaya gelmesini bekler. Doktor Sevgi'nin gelmesi üzerine bir karara vardıklarını ve kendisinin de uygun görürlerse bu kararı uygulayacaklarını söyler. Ancak baba konuşmayı keserek kendisinin Sevgi'ye ifade edeceğini söyler. Yazar, babanın araya girerek durumu kendisinin ifade etmesini istemiş olması ile baba kız arasındaki iletişimin gelenekselin aksine güçlü olduğunu belirtmek istediği söylenebilir. Yazar, hem eğitime önem veren hem de kızına karşı anlayışlı bir babayı yansıtmak istiyor gibidir. Doktor Sevgi'ye durumunu anlatacağı sırada babası araya girerek şöyle der:

Babası atıldı:

'İzniniz olursa çocuğa ben anlatayım doktor.'

'Evet, doğrusu da bu. Hatta ben çıkayım da sizler rahat rahat

konusun.’

Başhekim bu sözleri söyledikten sonra kapıyı kapatarak gitti. (s.56)

Baba, doktorların Sevgi’yi okutmak istediğini eğer yurttan kalırsa ona çok iyi bakacaklarını fakat köye dönerse okumasının imkansız olduğunu anlatır. Sıkıntılarını nasıl çözeceğini bilemeyen baba, kızını okutup okutmama konusunda kararsız kalmışken doktorların okula gider meslek sahibi olur demesiyle konuyu Sevgi’ye açmak ister. Onun da düşüncelerini öğrenmeye çalışır. Yazar, kırsal kesimde kız çocuğunun okumasına bizzat engel olmaya çalışan baba rolünün karşıtı olarak romanda kızını okumaya teşvik eden okuyup bir meslek sahibi olması için ikna etmeye çalışan bir baba rolünü yansıttığını görürüz. Yazarın kız çocuğunun ailesinden okumak için uzakta kalmasının babası için bir problem olmaması, Sevgi’nin kendi ayakları üzerinde durabilen bir birey olması için babanın çaba göstermesi ona modern bir izlenim katmaya çalıştığı söylenebilir. Babanın Sevgi’ye eğitimi için yol göstermesi romanda şöyle geçer:

Yavrum, başhekim Biz Sevgi’yi çok seviyoruz dedi Akıllı, zeki ve uyanık bir çocuk olduğunu söyledi. Hepsi sana kendi kendine yetmeyi öğreteceklermiş. Köye giderse, çocuk içine kapanabilir, üzülebilir, nasılsa bir kreşimiz var. Çalışanların çocukları sabah gidip akşam dönüyorlar. Sevgi ise sabah gidip akşam dönebilir Burada kalırsa ilkokuldan sonra ortaokula da gidebilir.. Köyde bunu yapamazsınız. Bizler elimizi gözümüzü üstünden eksik etmeyiz. Gece burada kalırken korkmaz... (s.78)

Doktorların okuyabileceğini söylemesi Sevgi’nin de içini titretir. Ailesinin bu konuda mutlu olduğunu gören Sevgi hastanenin yurdunda kalmaya karar verir. Bu konu hakkında kızlarının kararını almaya çalışan baba, hiçbir şekilde zora başvurmaz. Sadece durumu izah ederek kızından gelecek cevabı bekler. Doktorla birlikte baba, ona karşısına çıkacak engelleri yenmesi gerektiğini kendisine bir amaç seçerek bu uğurda yürümesi gerektiğini anlatır. Sevgi ailesinden uzak kalma pahasına da olsa okumaya karar verir.. Yazar, kızını eğitim konusunda destekleyen onun

arkasında duran modern bir baba rolü yaratmıştır. Bununla beraber geleneksel toplumda kadına bir sınıf aşağıda bakan erkek kimliği bir kolunu kaybetmiş olan kız çocuğuna daha da eksik bir insan olarak göreceğinden dolayı babası kızının okuması için onu ikna etmeye çalıştığını söylemek mümkündür. “Köyde kimsenin işine yaramam. Hem kendimi kurtarmak, hem de çevreme yararlı olmak için gayret edeceğime söz veriyorum.” (s.81)

“Başı Kuşlu Çocuk” romanındaki baba, çocuğuna gösterdiği samimi davranışlarıyla modern çizgiye daha yakın bir rolde durur. Başkahraman olan Ümit’in babası oğluyla sık sık şakalaşır. Romanda Ümit’in başına kimsenin göremediği bir kuş konar. Bu kuş Ümit’e kimi zaman doğüstü güçler sağlarken kimi zamanda onu sıkıntıya sokar. Ümit’i rahatsız eden bu kuşu ne annesi ne de babası görebilmektedir. Onun garip davranışlarına şaşırarak babası Ümit’e neler olduğunu sorar. Ümit ise babasından başını okşaması ister. Böylece babası başını okşadığında orada duran kuş rahatsız olacaktır. Yazar, geleneksel aileler de görülen mesafeli baba çocuk ilişkisi modern ailede dostane bir ilişkiye çevirmiştir. Dışa dönük, aileyi sadece dışarı tehditlerden koruyan ve para kazanan geleneksel babanın aksine, Ümit’in babası çocuğuna bakabilen onunla ilgilenen ve aradaki sert mesafeyi kaldıran daha samimi ilişkiler kuran modern bir roldedir.

Babacığım ne olur başımı okşa. Babacığım ne olur elini başıma koy ve her yanını yokla. Babası elini önce oğlunun alınına koydu ve ateşine baktı. Sonra saçlarını karıştırdı ensesine şakadan bir şaplak attı: Bu baş akıllı bir çocuğun başına benziyor ama... Akıllı gibi davranmıyorsun. Geç kaldın oğlum. Hala yıkanmamışsın. Acele etmelisin... (B.K.Ç. s.17)

Sözleriyle baba, aynı zamanda oğlunun banyo gibi temel ihtiyaçlarıyla da yakından ilgilendiğini gösterir. Anlayışlı ve modern çizgiye sahip olan baba, Ümit’in garip davranışlarının yaşından kaynaklandığını düşünür. Anne oğullarının normal olmayan konuşmaları ve hareketlerinden dolayı endişelense de baba oğullarının büyüme çağında olduğunu ve bu yüzden onu kendi hallerine bırakmalarını gerektiğini söyler. Çocuğunun psikolojik durumuyla ilgilenen baba modern baba rolüne uygun olarak oğluna karşı oldukça anlayışlı davranır. Yazar, annenin çalışma hayatı içerisinde

olmasından dolayı kadın ve erkeğin rollerinin eşitlendiğini babanın da anne gibi çocuklarıyla ilgilendiğini vurgulamak istediği söylenebilir. Ümit'in annesi de babası gibi çalışma hayatı içindedir. İki kimliğin de çalışma hayatında olması çocuğun yaşantısına katılımı eşitlemiştir. Çocuk bakımı gibi görevlerin romanda paylaşıldığı görülür. Ümit'in babasının oğlunun psikolojisiyle ilgili anlayışlı tutumu şöyle verilir:

-Bu sabah çok tuhaf bu çocuk. Okuldan geldiği saatte eve uğrayayım diyorum."

-Aman karıcığım, oğlumuz büyüyor. Bu çağda çocuklar zaman zaman değişik davranırlar. Sen üstüne fazla düşersen çocuk rahatsız olur. (s.19)

Başında kimsenin göremediği bir kuş taşıyan Ümit bu durumdan oldukça rahatsız olur. Onu gagalamaya çalışan ve sürekli konuşan kuşa bağırarak üzerirken babası Ümit'e artık uyku vaktinin geldiğini söylemek için seslenir. Ancak o sırada kuşa sinirlenen Ümit, bağırmağa başlar. Babası ise şaşkındır. Oğlunun kendisine bağırmasına bir anlam veremez. Yine de ılımlı bir şekilde neler olduğunu anlamaya çalışan baba, oğluna herhangi bir söz söylemez. Bunun üzerine oğlu babanın gönlünü almaya çalışır: "Babasına yaklaştı, onu öptü. Babası hafifçe yanağını kaçırdı. Ümit, yanağını onun yanağına sürdü:

'Babacığım, ben... Şey...' (s: 35)

Durumu toparlamaya çalışan oğluna, babası yine anlayışlı davranır. Baba herhangi bir şey söylememekle beraber oğluna hissettirmeden onun bu durumuyla ilgili araştırmalara başlar. Başındaki kuşa söylenerek odasına giden Ümit'in ardından anne ve baba birbirlerine bakar. Bunun üzerine baba sevecen bir tavırla karısını omuzlarından sarar: "Hemen kötümser olmayalım" dedi. "Bir doktor arkadaşşıma sordum. 'Gözleyin, ancak korkmayın¹' dedi. Bir süre sonra ve sürerse... doktor arkadaşlarından biriyle ilişki kurmamızı sağlayacak." (s.36)

Baba, oğlu için endişelenen karısını sakinleştirir. Annenin de çalışmasından dolayı iki rolün gereklerini yerine getiren baba, çocuğuyla ilgili hemen her konuda etkin bir rol oynar. Öyle ki çocuktan birinci derece sorumlu tutulan anne rolünün dahi önüne geçer. Romanda bir gece yarısı karşı daireye hırsız girer. Ümit'in annesi korkarak uyanır. Yanlarındaki boş daireye hırsızın girdiğini anlayan babanın ilk önce aklına oğlu gelir. Geleneksel anne rolünde gördüğümüz kendinden önce çocuğunu düşünen anne figürü yerine, çocuğunu yoklamayı düşünen bir baba rolü gelmiştir. "Baba yataktan çıktı. Onun aklına önce Ümit gelmişti. Çocuk gürültüleri duyarsa çok korkardı." (s. 44)

Kendinden önce oğlunu düşünen baba, Ümit ile arasında dostane bir ilişki kurar. Pazar günleri kahvaltı yaptıktan sonra gazete okuyarak birlikte maç yapmaya giderler. Babasıyla vakit geçireceği için çok mutlu olan Ümit pazar günlerini heyecanla bekler. Yine yazarın, toplumun modernleşmesiyle değişen baba rolüne işaret ettiği söylenebilir. "Birazdan Ümit ile babası eşofmanlarını giyip mahalledeki futbol maçına gidecekler, anne de onlara pizza yapacaktı. Ümit pazar günlerini o yüzden seviyordu. Her günden farklı şeyler yapıyorlardı bu günlerde." (s.67)

Oğluyla arasındaki ilişkinin modernliği ile Ümit'in babası aynı zamanda eşine de yardımcı olan bir baba izlenimi uyandırır. Birlikte çay içtikten sonra bardakları alarak mutfağa götürülen baba, (s.92) ev işlerine de hakimdir. Romanda kimsenin göremediği bir kuşla yaşamaya çalışan Ümit'in garip davranışlarına bir çare arayan aile, ne yapacaklarını bilemez bir durumdadırlar. Aynı zamanda eşinin sözlerini dinleyen ve onu anlamaya çalışan baba bir sorun karşısında eşinin de sözlerini dikkate alır. Yine yazar, oğluyla arkadaşlık bağı oluşturan bunun yanı sıra eşine karşı da değişen erkek kimliğinin rolüne işaret etmek istediği söylenebilir. Son sözü babanın söylediği geleneksel ailelerden toplumun modernleşmesiyle değişen modern erkek kimliğine dönüştüğü görülmektedir. Yazar, kadının düşüncelerine değer veren ve onu anlamaya çalışan erkek kimliğini romanda şöyle verir:

Bunu söyleyen baba, o anda kendisinin acımasız biri gibi görüleceğini düşündü. Ve içi sızladı. Oysa annenin aklına bu gelmedi. Babanın haklı olduğunu yine de bir anne olarak çocuğuna yardımcı

olamamanın suçluluğunu duyduğunu düşündü. Ne yapalım? Diye sorup birbirlerine baktılar. (s. 85)

2.1.2.2 Ağabey rolü

“Yıldız Yavrusu” romanında Simsis ve Ramram adlı iki kardeş bulunmaktadır. Özel olarak isimlerinden cinsiyetleri belirgin olmayan kahramanların kitap içerisinde yer alan resimlerinden ve toplumun kimliklere yüklediği misyona dayanarak onların erkek cinsiyetine sahip iki kardeş olduklarını anlaşılmaktadır. Ramram adlı başkahraman büyük kardeş yani ağabeydir. Annesi *ona mutluluk getirdin* anlamı veren Ramram adını vermiştir. Yazar, geleneksel toplumlarda çocuk cinsiyetine dair verilen önemi kahramanın ismi ile yansıtmak istemiş olabilir. Öyle ki erkek çocuğuna sahip olmak ataerkil bir ailede ayrıcalıklı olmak anlamına gelmektedir. Bu yüzden yazarın, *mutluluk getirdin* anlamı verilen ismi seçmiş olabileceği yorumlanabilmektedir. Romanda başkahramanın ağabeyi Ramram zeki ve duyarlı biri olarak tanıtılır. Ataerkil ailelerde erkek kimliğine atfedilen maceracı, korkusuz gibi nitelikler romanda Ramram’ a da verilmiştir. Macera seven kahraman tekdüzelikten sıkılmış, daha çok şey istemeye başlamıştır. Ataerkil düzenin erkeğe yakıştırdığı özellikleri Ramram da yaşamak istemektedir.

Önünde sonunda yırtıcı ve hiç kimsenin bugüne kadar görmediği canavarlar, savaşlar, pırıltılar, sonra yaşlanmaklar, lacivert sonsuz bir kubbeye serpilmiş aydınlıkların ışıltıları... Buydu uzaydaki yaşam... O daha çok şey istiyordu. Yüreğini ağzına getiren olaylar değişik yapılarla işbirliği gibi. (s.16)

2.1.2.3 Erkek çocuk rolü

“Başı Kuşlu Çocuk” romanında romanın başkahramanı evin tek çocuğu olan Ümit karşımıza çıkar. Anne ve babası çalışan bir çiftin çocuğu olan Ümit dağınık bir erkek çocuğudur. Romanda sıklıkla odasını dağıtması ve düzensizliğinden söz edilir. Annesi Ümit’e sorumluluk vermek isteyerek

onun tertipli bir çocuk olmasını bekler. Toplumun gelişmesiyle birlikte değişen rollerde kadın ve erkek kimliği de modernliğe yönelmişlerdir. Yazar, romanında modern anne-baba rolleri oluşturarak onların davranışlarını yansıtmak istediği söylenebilir. Ümit'in annesi oğlunun odasını kendi düzeltmesini ister. Oysaki geleneksel toplumlarda düzen tertip gibi kavramlar sadece kız çocuklarına atfedilmektedir. Bu sebeple erkek çocuğunun kız çocuğundan farklı tutum ve davranışlar sergilemesi beklenir. Yazar, cinsiyetle alakalı tutumların gerçekleşmesinde ebeveynlerin tutumlarının önemli rol oynadığına işaret etmek istiyor gibidir. Nitekim anne oğlunun odasını dağıtması üzerine ataerkil bir yapıda olduğu gibi erkek çocuğuna ayrıcalık tanımaz. Dağıttığı odasını kendisinin toplamasını ister. Böylece erken dönemde Ümit toplumsal cinsiyet rolünü annesinin yönlendirmesiyle oluşturmaya başlayacağı söylenebilir. “Ümit'in annesi bunları toplamak için eğildi ve hemen doğruldu. Böyle davranmamalı, oğlunun sorumluluklarını öğrenmesini sağlamalıydı. Bunu düşününce sesini zorla sertleştirdi, öfkeliymiş gibi homurdandı.” (s. 8)

Annesinin söylediklerini dinlemeyen ve evinde bir sorumluluk almamış olan Ümit'i romanın ilerleyen bölümlerinde ailesi gittikten sonra odasını düzenlemek için plan yapan bir çocuk olarak görürüz. Yazarın, annenin tutum ve davranışlarıyla Ümit' ten beklenen gelecekteki davranışların alt yapısını hazırladığına işaret ettiği söylenebilir. Ümit toplumsal cinsiyet rolünü modern erkek kimliği ile kazanmaya başladığı yorumlanabilir. “...Ümit onlara güle güle dedi. Çok az zamanı kalmıştı. Çantasını hazırlayacak, odasını toplayacaktı. Saatine baktı. İçi içini yedi.(s. 20)

2.1.2.4 Meslekler

“Yıldız Yavrusu” romanında asansör bozulur ve tamir etmesi için gelen tamirciler *adamcağızlar* olarak tasvir edilir. Geleneksel toplumlarda kadınlar incelik gerektiren işlere yakın görülürken avcılık ve toplayıcılık kültüründen gelen tüm toplumlarda erkekler güç ve kas gerektiren işlere yakıştırılmıştır. Romanda tamircilerin kadın değil de erkeklerden oluşuyor olması geleneksel yapı ve toplumsal değer yargılarından kaynaklanmaktadır. Kadınlar çalışma hayatına katılıyor olsalar da çocuk bakımı ve ev işlerinden sorumlu tutuldukları için seçtikleri mesleklerde bu

işlere yakın olmaktadır. Yazar romanında tamircilerin cinsiyetini bu sebeple erkek seçtiği yorumlanabilir.

Otelin çalışanları boş asansörün hareket ettiğini görünce hemen arızaya haber verdiler. Üst katlardan birinde, kapısı açılan asansör, çağrılmadığı halde durduğu için, bir kez daha onarımcıları yordu. Adamcağızlar ellerinde onarım çantalarıyla telaş içinde iş başına geçtiler ve asansörü bakıma aldılar. (s.61)

“Başı Kuşlu Çocuk” romanında, başkahramanın evine hırsız girmesinin ardından gelen polisler ve komiser yine erkek cinsiyetinden seçilir. Güç ve kas gerektiren işlere geleneksel toplumlarda erkeğin fiziki yapısının daha uyumlu olduğu düşüncesi ve toplumsal değerler erkeği polis, komiser, asker gibi meslek dallarına yönlendirmiştir. Romanda yazar, bu yüzden güvenlikle ilgili olan meslekleri koruyucu profile sahip olan erkeğe yüklediği söylenebilir. (s.50)

2.1.2.5 Nesnelere

“Başı Kuşlu Çocuk” romanında başkahramanın babası, Ümit’e oyuncak yapmaya yarayan hamur ve renkli kalemler alır. Ümit bu hediyelere çok sevinir, hamurlardan çeşitli hayvan figürleri ve heykelcikler yapar. Ümit’e hediye edilen bu nesnelere ortaya çıkan heykelcikler erkek çocuğundan beklenen yaratıcılık duygusuyla bağdaşır. Toplumsal rollerini nesnelere öğrenmeye başlayan erkek çocukları farklı davranış şekilleri geliştirirler. Toplumun erkek çocuğundan beklediği tutumlar güçlü, lider, bağımsız, yaratıcı gibi özelliklerdir. Erkeğe ilişkin bu cinsiyet rolleri toplumun en küçük birimi olan aile tarafından gerçekleştirilmeye başlanır. Babasının oğluna aldığı hediyeler ile Ümit’in ait olduğu cinsiyetin rollerini öğrenmeye başladığı söylenebilir. Nitekim Ümit bu hamurlarla çeşitli hayvan figürleri ve heykelcikler ortaya çıkarmıştır.

... Ümit çantanın kapağını açtı. Ah, ne güzel boyalardı, ne güzel kalemlerdi. Birçok silgi vardı. Her birinin kokusu değişikti. Kalem başlıkları, renk renk plastik hamurlar... Güzel oyuncaklar

yapacaktı. ...Oynamaya, yazmaya, boyamaya ve minik heykelcikler yapmaya koyuldu. (s.95)

2.1.2.6 Mekânlar

Sevgi'nin babası ise romanda çok az bölümde evde görülür. Baba genelde tarla işleriyle meşguldür. Ailenin geçimini sağlamaya çalışan baba, evin dışındaki egemen güçtür. Yazar, toplumun kadın ve erkeğe verdiği roller ile şekillenen mekânlarda erkeğin alanının daha geniş mekânlar olarak yansıtmıştır. Sevgi'nin babasının dışarı ile olan ilişkisinde kültürel değerler etkilidir. Toplumun atfettiği roller ile yakından ilişkisi olan mekânlar romanda cinsiyet rolleri ile uyumludur. Baba mekânsal olarak dışarıya aittir. Romanda babanın dış mekânda bulunuşu ile ilgili bir bölüm şöyle geçer: “Trafik kazası geçirmeden önceki yıl, bahar gelirken babası *tarlasını sürerken* beş tane yumurta bulmuştu. Mısır ekilecekti, hazırlıklar sürüyordu.” (M.S. s.122)

“Başı Kuşlu Çocuk” romanında başkahraman olan Ümit'in odası oldukça dağınıktır. Modern olarak gördüğümüz ailede Ümit tek kardeştir. Ümit'in erkek çocuğu oluşu odasını da cinsiyetine göre şekillendirmesine yardımcı olmuştur. Cinsiyet kimliklerinin farklılaşmasıyla biçimlenen mekânlar toplumun kendileri için uygun gördükleri tutum ve davranışları sergilemesini belirler. Kız çocukları kendilerine ait mekânları değiştirip güzelleştirmeye çalışırken erkek çocukları var olan mekanları olduğu gibi kabul ederler. Romanda gördüğümüz Ümit'in odası eserin başından itibaren çok dağınıktır. Kültürel değerler bu düzenlemeleri kadına ait kılar. Mekân düzenleme işi erkekten ziyade kadının sorumluluğundadır. Bunda erkeğin içeriden ziyade dışarı ile ilişkili olması etkilidir. Dolayısıyla içinde buldukları mekânları değiştirmeye çalışmayan erkeğe toplum bu cinsiyet rolünü öngörmüştür. Ümit'in dağınık olan odası şu şekilde geçer:

...Kapıdan girince sol yanda karyola vardı. Onun yanında kitaplığı ve çalışma masası yerleştirilmişti. Masanın üstü insanın

aklına gelir gelmez bin bir türlü şeyle doluydu. Kitaplar, defterler, kalemler ve cetvel gibi okul araç gereçleri yanında çoraplar, atılmış gibi duran biblolar, oyuncaklar, giyecekler, yiyecekler, tabaklar, bardaklar, Aynı şeyler halının üstünde de görülüyordu. Öyle karışık öyle tuhaf bir oda olamazdı. (s. 8)

2.2 Ayla Kutlu'nun çocuk Hikayelerinde Toplumsal Cinsiyet Roller

2.2.1. Kadın Roller

2.2.1.1. Anne rolü

“İkizlerin Sırrı” adlı hikâyede geleneksel rolde Selma Hanım karşımıza çıkar. Selma Hanım genç yaşta evlenerek kendini çocuklarına ve eşine adanmış bir kadın olarak yer alır. Yazar, çocuklarına bakmak için evin dışında bir işle meşgul olmayan Selma Hanım ile evine ve eşine bağımlı bir kadına işaret ettiği söylenebilir. Nitekim hikâyede oğlu Can'ın gözünde annesi yıllarca kendi ve ikiz kardeşleriyle ilgilendiği için annesinin bir tatile ihtiyacı olduğunu düşünür. Hikâyede oğlunun gözünden anne şöyle verilir:

...Kadıncağız, on sekiz yaşında evlenmiş, yirmi yaşında iken Can doğmuştu. Ondan sonra da, hem çalışmış, hem çocuk büyütmişti. Yıllar sonra ikizler doğunca, üç çocukla iş yaşamına devam edememiş, kendini eve ve çocuklarına adanmıştı. Gezmemiş, giymemiş, uyumamış, hep çocuklarını düşünmüştü. (s.21)

Araştırma için Japonya'ya giden babaları, ülkesine dönmeden önce annelerini de yanına çağırır. Çocuklarını kendinden çok düşünmüş geleneksel anne rolü ile Selma Hanım yıllarca yaptığı fedakârlıkların sonucunda kısa süreliğine seyahate çıkmaya karar verir. Bu yüzden bavul hazırlayan anne Selma Hanım, her ne kadar gitmeye karar verse de çocuklarını düşünmekten kendini alıkoyamaz. Yazar, geleneksel toplumda kadına verilen cinsiyet rolünü içselleştirmiş olan Selma Hanım'ın kadın kimliğini sadece annelikten yana yaşadığını belirtmek istediği söylenebilir. Zira anneliğinin dışında var olarak göremediğimiz Selma Hanım, eşinin yanına gideceği sırada dahi çocuklarını düşünmekten kendini alamaz. “Ben”

olarak var olmayan geleneksel toplumda kadın, anneliği dışında aktif değildir. Şartlar hazır olsa da kadın benliğini yaşamaktan çekinir. Zira anne “*ben merkezli*” davranırsa toplum tarafından yargılanacak ve anneliği sorgulanacaktır. Bu yüzden ataerkil bir ailede yaşayan kadın çocuklarını her daim kendi arzularının önünde tutmuştur. Selma Hanım, pasif bir tutum sergileyerek kendi bilinen bağlamı içerisinde yaşadığı ve alışılmışın dışına çıkmak istemediği yorumlanabilir. Annenin evden ayrılmak istemeyişi hikayede şöyle geçer:

Annesi şimdi ağlamaya başladığı. İlk kez uçağa binecekti, ilk kez çocuklarını bir aydan daha uzun süre yalnız bırakacaktı. Bunlar onu korkutuyordu. Can'ın susması işe yaramadı. Selma Hanım gözleri dolu dolu geldi, oğluna sarıldı: ‘Ya hasta olursanız, ya aç kalırsanız? Hem içerdeki o iki afacan kızla nasıl başa çıkacaksınız oğlum?’ (s.11)

Tedirginliğini dile getiren anne, onlardan ayrı kalmaya razı olmaz. Ancak annelerinin bir tatile ihtiyacı olduğunu düşünen oğlu Can annesini ikna etmek için elinden geleni yapar. Zira anneleri bu tatili hak etmişler ancak anneliğinin verdiği yoğun duygularla çocuklarından ayrılmak istemez. Diğer yandan yazar, Selma Hanım ile kadınlık kimliğini yaşamaktan çekinen ve annelik rolünden vazgeçemeyen geleneksel anneye işaret ettiğini söylemek mümkündür. Öyle ki çantasına çocuklarının fotoğrafını koyan bir anne, o fotoğraflarına baktıkça çocuklarını hatırlayacak böylece bilinçaltında var olan serbest kadın algısını silecek vicdanen rahat olacaktır. Kadının karar verme özgürlüğünün kısıtlandığı geleneksel anne rolünde Selma Hanım dolaylı olarak *kimliği ve anneliği* arasında tereddüt yaşamaktadır. Özgürlüğünün kısıtlanması romanda somut anlamda var olmasa da Selma Hanım aslında toplumun anneliğe yüklediği rolden etkilendiği yorumlanabilir. Annenin yaşadığı ikilem romanda şöyle verilir: “Biliyor musun Can, içimden bir ses, 'oğluna güven' diyor. Öbür ses de, 'çok önemli sınavları varken, çocuğun başına iki haşarı yarattığı sarıp gidecek kadar düşüncesiz anne olma' diyor.”(s. 13)

Çocuklarını bırakmak ve bırakmamak arasında kalan anne Selma Hanım, ilk defa evinden uzaklaşacaktır. Tek başına olmanın tedirginliği ve

çocuklarının anneleri olmadan neler yapacakları sorusu ile meşgul olan Selma Hanım, ne yapacağını bilemez durumdadır. Anne yorgunluğun ve heyecanın getirdiği bitkinlikle yarı uyur vaziyettedir. Çocukları olmadan bakkala bile gidemezken (s.14) nasıl olacak da Uzakdoğu'ya gidecektir? Çocuklarını bırakamayan geleneksel ailedeki anne, çocukları olmadan dışarıya çıkamaz. Kadın çocuklarının başına gelebilecek tehlikeden korkar. Diğer yandan yazar, çocukları olmadan bakkala gidemeyen anne ile annelik kimliğini öne çıkaran geleneksel ailedeki kadına işaret etmiş olabilir. Zira sadece anneliği ile toplumda yer etmiş kadın çocukları olmadan sosyal bir hayat yaşayamaz. Kadın çocuksuz ise yaşadığı çevrede varlığı dahi kabul edilemez. Anne rolünde kadın yanında çocukları olduğu sürece kendini güvende hisseder. Geleneksel anne rolündeki Selma Hanım bakkala giderken ki gibi günlük işleri içerisinde çocuklarıyla beraber olmayı tercih eder. Böylece toplumun kadına yüklediği evine bağlı anne rolünden dışarı çıkmamış olur. Çocuklarından ayrı kalacak olan Selma Hanım'ın duyguları romanda şöyle geçer: “Annesi çok heyecanlıydı. Galiba çocuklarına hem acıyor, hem de onların başlarının çaresine bakamayacaklarını sanıyordu.” (s.20)

Selma Hanım geride bırakacağı çocuklarını düşünse de oğlunun ve eşinin isteğiyle tatil planından vazgeçemez. Yazarın, geleneksel toplumda evin içinden çıkmayan kadın ile çocukları arasındaki bağı modern anneye göre daha bağımlı halde olduğunu belirtmek istediği söylenebilir. Nitekim Harika İkizler hikâyesinde evden ayrılan annenin ardından çocuklarda duygusal değişim olur. Çalışan annelerin çocuklarında görülen aileden uzak kalma konusundaki alışılmış davranışlar geleneksel ailelerde yetişen çocuklarınkinden daha az etkileyici olur. Hikâyede annelerinden uzak kalmaya alışık olmayan ikizlerin bir müddet çabaladığını görürüz.

Kendilerine geldiklerinde sokak bomboştu ve en az bir ay süreyle annelerini göremeyecek, sesini duyamayacak, okşayışlarını duyumsayamayacak, her gece uykusunu bölerek yumuşacık adımlarla gelen, sırtlarını örten bir annenin mis kokusuyla rahatlayıp öbür yanlarına dönemeyeceklerdi. (s.46)

Annelerinin sevgi ve şefkatli yaklaşımlarından uzaklaşacağını anlayan ikizler için durum gittikçe duygusallaşır. Anneleri gittikten sonraki ikizlerden biri olan Çiçek, annesinin kahvaltıyı hazırladığını düşünür. Ancak annesinin Japonya'ya gittiğini hatırlayınca onu çok özlediğini fark eder. Geleneksel anne rolündeki Selma Hanım çalışan bir anne olmamasının verdiği avantajla çocuklarıyla çalışan bir anneye göre daha çok vakit geçirir. Toplumsal cinsiyet rolü bakımından eve bağımlı olan kadın mutfak ve temizlik gibi işlerden sorumlu olduğu için onun yokluğunun ardından evdeki tüm işler aksamaya başlar. Ev içi rollerin doğal olarak *kadın işi* kabul edilmesi, bireylerin toplumdan edindikleri bu ileti aracılığıyla annenin doğasının ev işleri olduğu beklentisini oluşturur. “Artık Çok Oldunuz” hikayesinde annenin evdeki varlığı romanda şu şekilde hatırlanır:

Çiçek burnuna dolan çay kokusuyla uyandı, içinden, ‘Annem kahvaltıyı hazırlamış, şimdi ekmekleri kızartıyordur’ diye geçirdi. Hatırlayıverdi: Annesi dün sabah Japonya'ya doğru yola çıkmıştı. Bugün oraya varacak ve karı koca buluşacaklardı. ‘Annem de babam da uzakta’ dedi kendi kendine. ‘Onları çok özlüyorum’. Başını kaldırmadan seslendi: ‘İpek uyan... Annemi çok özledim.’ (s.6)

“Zavallı Mideler” hikâyesinde komşuları Kiraz Teyze ikizlere yemek yapmak için eve gelir. Onlara pilav yapmak isteyen komşuları annelerinin kendisinden yemek yapmayı öğrendiğini söyleyince ikizlerden biri olan Çiçek öfkeyle patlar. Toplumsal cinsiyet rolüne uygun olarak anne evdeki bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır ve evdeki bireyler annenin düzenine alışmış durumdadırlar. Özellikle yemek konusunda annenin yiyeceklerinin üstüne başka birinin yiyecekleri beğenilmez. Yazar, cinsiyet rollerinin gerektirdiği davranışlarla hareket eden Selma Hanım'ı, çocuklarının gözünde kusursuz bir yer edindirerek ikizlerin rol model aldıkları annelerinin örnek profilini korumak istediği söylenebilir. Nitekim geleneksel ailelerde özellikle yemek konularında anne yetenekli görülür. Mutfak ile bütünleşen geleneksel toplumdaki kadın mutfakta sergilediği yemekler ile toplumda bir yer edinir. Romanda kadınlar arası sosyalleşmeyi

sağlayan yemek yapma konusunda Selma Hanım ve komşuları Kiraz Teyzeleri çocuklarının gözünden şöyle verilir:

Aaa, bu kadarı da fazla Kiraz Teyze. Bizim on bir yıllık annemiz o. Bu apartmana taşınalı yalnızca üç yıl oldu. Kiraz Teyze bu kez gözlerini İpek'e dikti. O da kardeşi gibi annesini savundu: Bizim annemiz her zaman güzel yemek yapmıştır. (s.66)

“Zavallı Mideler” hikâyesinde dışarıda oyun oynayan ikizler anne ve babalarının evde olmayışlarının ardından ikizler eve gitmek istemezler; çünkü evde anneleri yoktur. Annenin evde olmayışı herkesi mutsuz etmiştir. Evin neşesi eğlencesi yoktur. Ev içi rollerde aktif olan geleneksel anne rolündeki Selman Hanım ev kadınlığından ötürü vaktinin tamamını evde geçirir. Cinsiyet kimliğini evde çocuklarına yiyecekler hazırlayarak onlarla oyunlar oynayarak yaşayan Selma Hanım diğer tüm geleneksel annelerde olduğu gibi çocukları için evin temel bireyi olduğu söylenebilir. Ancak görüldüğü gibi babanın evde bulunuşuyla alakalı bir ize rastlamayız. Evde anne ve çocuk ilişkisi kuvvetlidir babanın yokluğu çoğu zaman hissedilmez. “Ortalık kararıp evlere dağılma zamanı gelince ikizler hüznülenerek içeri girdiler. Evlerinde anneleri olsaydı kim bilir ne sürprizler hazırlamış olurdu.” (s.70)

Hikâyede geleneksel kimliğe daha yakın duran anne, ikizleri yanında götürmek iste de onların eğitimini aksatmak istemeyerek modern bir annenin rolüne dönüşür. Çocuklarından hiç ayrılmayan anne onları yanına almak konusunda tereddütsüz bir şekilde kararını verir. Onlar okullarına devam etmelidirler. Bu anlamda Selman Hanım, eğitime her şeyden daha fazla önem veren modern anne kimliğinin değerlerini taşıdığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet rollerinin değişmeye başladığı günümüz ailelerinde kadın eğitime daha çok önem vermeye başlamıştır. Yazar, cinsiyet rolünün gereklerini yerine getiren hemen her anneyi geleneksel role yaklaştırsa da eğitim konusunda onları bilinçli birer annelere dönüştürdüğü yorumlanabilir. Bu bakımdan yazarın eğitim ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin dahi önüne geçilebileceğini belirtmek istiyor gibidir. Selma Hanım çocuklarının havaalanına kadar dahi gelmelerine razı olmaz. Eğer

gelirlerse okullarına geç kalacaklardır. "İkizleeeer... Olmaz dedim. Okulunuzdan kalmanızı istemiyorum. Burada vedalaşacağız." (s.42)

İkizlere sarılan anne bu vedalaşmanın ardından ağlamamaya çalışır. Artık ikizlerin büyüdüğünü ve anneleri olmadan da kendilerini idare edebilmelerini söyleyen Selma Hanım gelenekselliğin dışına çıkarak kızlarına sorumluluk yükler. Çocuklarının her işine yetişen anne değil, kendilerine yetebilen kız çocuklar olmalarını istediği söylenebilir. Annelerinin de uzaklaşmasıyla çocuklar artık yapayalnız kalır. Günümüz toplumunda görülen anne babanın boşanmışlıkları yahut anne ve babanın da çalışıyor olması gibi durumlarla büyüyen çocuklar kendi başlarının çarelerine bakmayı erken yaşlarda öğrenirler. Toplumsal kimliklerini kazanmaya çalışan ikizler anne ve babanın yokluğunda her iki rolün de görevlerini yerine getirmeye çalışacaklardır. "Artık evde size kapı açacak bir anneniz yok. Başınızın çaresine bakmayı öğrenin..." (s.45) sözleriyle anne kızlarına kimliklerini gerçekleştirmek için fırsat tanımıştır.

2.2.1.2 Kız çocuğu rolü

İpek ve Çiçek adlı başkahramanların maceralarının anlatıldığı Harika İkizler serisinin birinci kitabında ikizler okuyucuya tanıtılır. İlköğretim okuluna giden İpek ve Çiçek, aynı sınıfta okurlar. Örgülü uzun saçları, kahverengi gözleri çenelerinin altında yuvarlacık gamzeleri ile su damlasına benzetilirlen. İkizlerden biri oldukça düzgün giyimli ve tertiplidir; ancak diğeri daha düzensizdir. Hikayede yardımsever ve neşeli olarak tanıtılan ikizler, annelerini rol model aldıkları görülür. Geleceğin anneleri olarak İpek ve Çiçek'in bu durumu içselleştirdiği yorumlanabilir. Yazar, kız çocuklarının anneye özdeşim kurmalarını ve annenin davranış yollarını benimsediklerini yansıtmak istemiş olabilir. Nitekim hikâyede doğaları gereği anneliği benimseyen ikizlerden biri hastalanınca diğeri ona annesinin yaptıklarını yapmaya çalışır. "Kekik kaynatsam içer misin? Çiçek halsizce başını salladı. Bu annesinin her zaman ikizlere içirdiği ilaçtı. İneyerek sordu:

Sen kekik suyunu hazırlayana kadar yatağında yatabilir miyim? Elbette Sen yat ben üstünü örteyim. İpek bir anne edasıyla kardeşinin üstünü örttü" (H.İ. s. 43).

Hikâyede gece yarısı ders çalışan ve bu yüzden yorgunluktan rengi sararan ağabeyini gören, Çiçek üzülür. Arkasından giderek ağabeyine sarılır

tıpkı annesinin yaptığı gibi ona öğütler vermeye başlar. Annelik içgüdülerine sahip olan ikizler, bir anne gibi duygusal ve şefkatli davranır. Sahip olduğu cinsiyete uygun tutum ve davranışları kazanan ikizler annesinin özelliklerini sergilemeye başlar.

Yavrucuğum saatten haberin yok mu senin Üçe geliyor Artık biraz dinlenmelisin. Çalışmanın faydasını görmek istiyorsan beden yorgunluğunu gidermelisin. Bu sayfalar illa okunacaksa bırak senin yerine ben okuyayım. Farkında değildi ama tam da annesini taklit ediyordu. (s:58)

Ağabey'i Can ise kardeşinin anne rolüne bürünmesine yardımcı olarak ona *anneciğim* ifadeleriyle yanıt verir. (s.60) Geleneksel cinsiyet rolüne uygun davranış biçimine yönelen Çiçek, aynı cinsten ebeveyni olan annesiyle özdeşim kurar. Annesini rol model alan Çiçek kadınsı davranışlar kazanmaya başlar. Toplumun kadından sergilemesini beklediği şefkat, sevgi ve bakım gibi konuları Çiçek annesini rol model olarak gerçekleştirmeye başlamıştır. İleride bunu sosyal ilişkilerinde de yansıtacak olan Çiçek'in cinsiyet kimliğinin farklılaşmasını içinde bulunduğu duruma göre içselleştirdiğini söylemek mümkündür. Annelik cinsiyetine göre davranış kalıpları içerisinde biçimlenen ikizlerin tutumu tıpkı anneleri gibi şefkat doludur. İkizler, ağabeylerinin ders çalışmasından dolayı yorgun olmasına kıyamazlar. Sabahleyin onları uyandıracak birinin olmayacağını söyleyen ağabeylerine karşılık ikizlerin davranışı sevgi dolu olur:

İpek dönüp onun boynuna sarıldı:

Biz uyanırız ve seni de uyandırırız canım ağabeyim. Çiçek, Can küçük çocukmuş da kendisi ablaymış gibi sıçrayıp ağabeyinin saçını okşadı:

Bizim cici, eşsiz, akıllı, bir tanecik ağabeyimiz, biz sana bakarız.(s.33)

Anneleri gittikten sonra kendi başlarının çaresine bakmaya çalışan İpek ve Çiçek, evdeki düzensizliğe bir son vermek isterler. Ağabeylerinin yorgunluklarına daha fazla dayanamayarak ev hanımı edasıyla ev işlerini

düzene sokmaya karar verirler. Toplumsal cinsiyet kimliklerini annelerinin gidişinin ardından gerçekleştirmeye başlayan ikizler adeta küçük birer anne gibi davranırlar. “Çamaşırlar dürüldü -tabi ki onarılmadı- yalapşap bir ütü sürüldü. Kaldırıldı. Can’ın neşesi yerine gelmişti. Zorluklar vardı ama yalnız değildi. İkizler ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı.” (s.46)

Ev içi rollerini üstlenen ikizler annelerinin de yaptığı gibi maddiyatı erkeğin karşılamasıyla birlikte mutfak alışverişlerinin hesabını yaparlar. Parayı getiren ağabeyleridir ancak alışverişte ne lazım olduğu konusunda ikizler söz sahibidir. Zira mutfağı idare eden kadındır. Geleneksel ailelerde parasal işlere dokunmayan kadın maddiyatta hünerli değildir. Bu işler erkeğe aittir. Zira ikizler de bu konu da yanılmış ve ellerinde olmadan mutfak alışverişi konusunda çok harcama yapmışlardır. Zavallı Mideler hikâyesinde hesapsız harcamalar yapan ikizler ay sonuna kadar yiyecek alışverişine paralarının kalmayacağını anlayarak ağabeylerinden af dilerler. “Alışverişten geldiğimizden beri büyük bir hata yaptığımızın farkındayız. Ama oldu bir defa. Sen bugün bankadan para çekmeyi unutma. Yoksa sebze ve meyve alacak paramız bile olmayacak.” (s.36)

Bayram tatiline giren bankaların kapanacağını hatırlayan ikizler ağabeylerini para çekme konusunda uyarırlar. Çocuklarını uyarın anne edasıyla ikizlerden biri ağabeyine seslenerek (s.37) hafta tatilinden önce parayı çekmesi gerektiğini tekrar hatırlatır.

2.2.1.3 Diğer kadın rolleri

Harika İkizler hikâyelerinde başkahraman ikizlerin komşuları olan Kiraz Teyze, diğer kadın rolleri içerisinde geleneksel rolde bir kadındır. Yemek, temizlik ve çocukların bakıcılığı dışında aktif bir rolde görülmeyen Kiraz Teyze özellikle yemekleri ile hikâyede yer bulmuştur. Kiraz Teyze aklından geçen her şeyi olduğu gibi söyleyen aklına eseni önünü ardını düşünmeden yapan ama yine de saf yürekli (s.52) diye tanıtılır. Kişiliğinin tanıtılmasının ardından onun yaptığı reçellere ve kendisine olan övgüsünü görürüz:

Kiraz Teyze elinde bir reçel tabağıyla kapıda duruyordu şimdi. Ardından biri kovalıyormuş gibi telaşla içeri daldı, elindeki tabağı mutfak

tezgâhına bırakırken söyleniyordu: Benim reçelim Ben dünyanın en güzel reçelini yaparım bilirsiniz. Anneniz gitti diye üzgünsünüz. Reçel yerseniz keyfiniz yerine gelir.(s.23)

Geleneksel rolüne uygun davranan Kiraz Teyze toplumsal cinsiyet kimliğini ev kadınlığı ile kazanmıştır. Evinde yaptığı yiyecekler ve reçelleri ile hikâyede var olurken ev dışında herhangi bir sorumluluk sahibi olduğunu göremeyiz. Onun kimliği ile ilgili başarılı olduğu alanlar evinin içindeki rollerdir. Yemek ve düzen işleri Kiraz Teyze'nin hükümlülüğündedir.

Kiraz Teyze ters ters baktı, küçücük, tombul parmaklı elleriyle ikizleri iki yana itti, mutfaktan çıkarken, bıkkınca söylendi:

“Sözüm ona akıllılık gösterisi yapıyorsunuz. Kim bilir eviniz ne kadar dağınıktır. Ben toplayıvereyim ortalığı.” (s. 34)

Ortalığı toplayan ve ikizlere göz kulak olan Kiraz Teyze İpek ve Çiçek'in annelerinin Japonya'ya gitmesiyle birlikte annelik görevini devralmıştır. Zira her kadın doğuştan getirdiği annelik duygusu ile çocuk bakıcılığı konusunda birinci dereceden yetkilidir. İkizlerin evine gelen komşuları Kiraz Teyze, evlerini toparlamaya çalışır; salonu beklediği kadar dağınık bulmaz. Daha çok iş bulacağı banyoya doğru yürüyerek orayı temizlemeye çalışır. Ev kadını olan ve bunun dışında bir işle ilgilenmeyen Kiraz Teyze temizlik konusunda oldukça ciddidir:

Kiraz Teyze, banyoyu zaman ve emek harcayacak kadar önemli buldu. Buluş yapan bilim adamı gibi bağırdı:Aman Allahım, nedir bu banyonun hali? Havlular yerlerde, perde aşağı inmiş... Her yan pis...” İkizler onun her zamanki abartmasıyla bağırdığını biliyorlardı. Banyo hiç de pis değildi. Olsun... Aman Kiraz Teyze uğraşsın, yoruldu diyeyakınsın...(s.54-55)

“Zavallı Mideler” hikâyesinde bütün gününü ev işlerine ayıran Kiraz Teyze kendi kimliğini yaşayamaz. O sadece eve aittir. Ancak bunun

farkında değildir: “Kızlar... Siz de salonu toplayın, toz alın... Benim çok işim var. Her şeye yetişemem ki... Sorumluluk aldıysak saçımızı süpürge edeceğimiz demedik ya...” (s.55) Sözleriyle kendini bu işlere adanmak istemediğini belirtse de aslında tamamen ev işleri içinde kaybolmuştur. Ancak kendisine olan övgüleri ile durumun tam tersi bir olgu yaratmaya çalışır. Tüm hünelerine rağmen evde yapamadığı işleri dahi yapıyormuşçasına üstlenen Kiraz Teyze, ikizleri de kendi gibi yetiştirmeye karar verir. Yemek yapmayı bilen kızlar olarak büyümelerini ister. Ardından ikizlere yemek yapmayı öğretir. Toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde ebeveynler kadar sosyal çevrede önemlidir. Anneleriyle özdeşim kuran ikizler bunun yanında komşuları olan Kiraz Teyzenin de tutumlarıyla cinsiyet kimliklerine dair davranış kalıplarını bilinçaltına iterler. Kadın bir şekilde kendine ait olan rol kalıplarını benimser. Kiraz Teyzenin ikizlere yemek öğretişi romanda şöyle verilir:

Yemek yapmanın üç altın kuralını bilmelisiniz. Birincisi şudur: Mutfığa giren insan kendine güvenmezse ağzıyla kuş tutsa iyi yemek yapamaz... İkinci altın kural, yemek yapacak insanın bütün malzemeyi önceden hazırlaması kuralıdır. Üçüncü kural ise en önemlisidir: Yemek dersini, dünyada en iyi yemek yapan insandan almak gerekir. Ohem... Ohmmm!.. Evet, doğru, dünyanın en iyi yemek yapan insanı... şey, komşusu... benim. (s.64- 65)

2.2.1.4 Meslekler

“İkizlerin Sırrı” Hikâyesinde geleneksel yapıdaki annenin mesleki anlamda bir kariyerinin olmadığını görürüz. Çocukları olmadan önce iş yaşamında olan anne, ikizler doğduktan sonra mesleğini bırakarak çocuklarıyla ilgilenmeye başlar. Yazar, erkeklerle arasında keskin bir çizgi çizen geleneksel roldeki kadınların meslek sahibi olma görevini erkeğe ait kabul ettiklerini vurgulamak istediği söylenebilir. Bu yüzden yazar, mesleki rolleri evcil rollerine zarar vermeye başladığında o mesleği terk ederek evin içine geri dönen bir kadın kahraman yansıtmış olabilir. Geleneksel olarak

kadının, Selma Hanım da olduğu gibi mesleki rolünü gerçekleştirirken önem verdiği ilk konu temel görevlerini aksatmayacak şekilde olmasıdır. Kadınların aile içi rolünün önüne kariyerinin geçmesine izin verilmemesi ataerkil toplumlarda karşımıza çıkar. Selma Hanım'ın mesleğinden ziyade aile yaşamına önem vermesi hikâyede şöyle geçer:

Kadıncağız, on sekiz yaşında evlenmiş, yirmi yaşında iken Can doğmuştu. Ondan sonra da, hem çalışmış, hem çocuk büyütülmüştü. Yıllar sonra ikizler dokunca, üç çocukla iş yaşamına devam edememiş, kendini eve ve çocuklarına adanmıştı. Gezmemiş, giymemiş, uyumamış, hep çocuklarını düşünmüştü. (s.21)

2.2.1.5 Mekânlar

Yazar, “İkizlerin Sırrı” hikâyesinde küçük yaşta evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş bir kadın kimliği okuyucuya sunar. İkiz kızları olan anne Selma Hanım yıllarca evin içinde çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamış ve mekansal olarak *evi* ile var olmuştur ancak hikâye onun Japonya'ya gidişi yani evden çıkışı ile başlar. Yazar, geleneksel roldeki annenin eve aidiyetini sonlandırmak isteyerek onu modern bir çizgiye taşımaya çalıştığı söylenebilir. Ataerkil yapılarda kadının kendi yaşamsal alanı *evi* ve özellikle de *mutfağı* olarak belirlenmiştir. Yaşamsal alanını evin içinde deneyimleyen kadın ihtiyacından ötürü bu alana uygun görülmüş çocuklarını ve eşini kendi mekânsal alanında *karşılması* beklenmiştir. Kadını eve hapseden geleneksel anlayış onun *dışarı mekan* ile ilişkisini eşi aracılığıyla gerçekleştirmesini ister. Hikâyede ikizlerin annesi ilk defa evinden kendi - mekansal alanından-uzaklaşacaktır ve dışarı mekanlar ile ilişkisini yine kocası dolayısıyla gerçekleştirecektir. “Artık evde size kapı açacak bir anneniz yok. Başınızın çaresine bakmayı öğrenin...” (s.45) sözlerinden de anlaşıldığı üzere eşinin yanına Japonya'ya giden kadın bir taraftan evinden dışarı çıkarak özgürleşmiş diğer yandan toplumsal hayat ilişkisini kocası üzerinden kurmaya devam etmiştir. Yine aynı hikâyede yazar ikizlerin odasından hareketle onların toplumsal cinsiyet rollerini ve karakterlerini *resim* üzerinden sunar. Kız çocuklarına atfedilen süslü eşyalar, yatağın

üzerinde duran çiçekli bir elbise ve özenle yerleştirilmiş olan abajurlar mekânsal olarak odayı dişil özellikte kılmıştır. Cinsiyete ilişkin bu kodlar mekânın dişil ya da eril olarak tanımlanmasını sağlar. Yazarın, odanın içindeki göstergeler ile ikizlerin toplumsal cinsiyet rollerini ve kimliklerini öne çıkarmak istediği yorumlanabilir. Nitekim kadın ve erkek cinsiyetinin yansımaları olarak farklı kimliklerin oluşumunda önemli rol oynayan mekânlar hikâyede ikizlerin cinsiyetini ve kimliklerini belirlemede etkili olmuştur. Bu bakımdan cinsiyet kimliklerini belirleyen mekânlar sosyal bir süreci temsil eder. Hikâyede ikizlerin odası şöyle verilir:

İkizleri odası onların ne tipte insanlar olduklarını hemen belli ediyordu: Odadaki bütün eşya ikizdi. Küçüklüklerinden beri ikizlerin ikisi de farklı bir şeye dayanıyorlardı. Aynı biçim olması yetmezdi bir şeyin, aynı renkte, aynı büyüklükte olması da gerekirdi. ... Yine de bir farklılık vardı işte. İpek'in yatağı düzgündü. Her şey yerli yerindeydi, temizdi. Kitaplığı düzgündü, özenle yerleştirdiği küçük biblolarında bir toz zerresi bile yoktu. Çiçek ise her şeyini her yerde arayacak biçimde yerleştirmişti. Giysi dolabının içine tıktığı karmakarışık giysileri dışarı taşmıştı, kapısı kapanmıyordu... (s. 22)

2.2.1.6 Nesnelere

Harika İkizler 1 serisinden "İkizlerin Sırrı" adlı hikâyede başkahramanlardan biri olan Çiçek, babasının en sevdiği mavi bir gömleğini annesine verir. Yurtdışında yaşayan babalarına annesinin bu gömleği ulaştırmasını ister. Henüz okul çağında olmayan ikizler çevre ve ebeveynlerinden cinsiyet rollerine ilişkin tutumları öğrenmektedirler. Hikâyede gömleğin rengi çevresini algılamaya başlayan bir çocuk için cinsiyeti belirleyen dil dışı göstergelerden olmuştur. Dişil bir kimliğe sahip olduğunu fark etmeye başlayan bir kız çocuğu için, mavi renk eril bir kimliğe bürünür. Nitekim geleneksel toplumlarda erkek çocuklarına mavi, yeşil, beyaz renkler; kız çocuklarına ise pembe ve parlak renkler yakıştırılır. Baba cinsiyet kimliğine uygun olarak mavi renk gömleğe sahiptir. Bu bakımdan kadın ve erkek cinsiyetini belirleyen bazı değer yargıları ve

nesnelere çocuğun cinsiyet algısının oluşumunda etkilidir. Hikâyede erkek gömleğinin renginin mavi oluşu şöyle verilir:

O sırada İpek kardeşinin sıkı sıkı tuttuğu mavi bir erkek gömleğini Çiçek'in elinden çekti. Çiçek bırakmadı. İki kardeş kapının ağzında gömleği birbirlerinden kurtarmaya çalıştılar. ... İpek süklüm püklüm ayağa kalktı. Gömleğin kolunu bırakmıştı: 'Babamın en sevdiği mavi gömleği bulduk da. (s.16)

“Zavallı Mideler” hikâyesinde ikizlerin ağabeyleri kız arkadaşını eve getirecektir. Bu yüzden ikizler kendilerine çeki düzen vererek saçlarını kırmızı ve kalpli tokalarla süslerler. Yazar, kadınların bir süsleme aracı olan tokaları kırmızı renkte kullanmıştır. Bunda toplumsal cinsiyet kalıp yargıları etkili olduğu söylenebilir. Nitekim toplumun cinsiyete ilişkin tutumları nesnelere dahi eril ve dişil özellikte kılmaktadır. Bir önceki hikâyede gördüğümüz erkek rolüne ait mavi gömlek, bir diğer hikâyede kız çocuğu rolünde kırmızı toka şeklindedir. Dişil bir nesne olan tokalar kadın cinsiyet kimliğini belirlemede önemli bir aksesuardır. Geleneksel olarak kadınlara atfedilen takı, toka gibi nesnelere ile kadın cinsiyeti erkek cinsiyetinden ayrılır. Hikâyede İpek ve Çiçek'in kız çocukları olarak süslenmeleri şöyle olur: “...Evi topladılar, yıkadılar, birbirlerinin saçlarına güzel biçimler verdiler, biri kalp şeklinde öbürü uğur böceği şeklindeki kırmızı tokalarını taktılar.” (s.43)

2.2.2 Erkek Roller

2.2.2.1. Baba rolü

Harika İkizler Serisinde baba rolü geniş bir şekilde karşımıza çıkmamaktadır. Baba yurt dışında görevde olmasından dolayı yazar, baba ve çocuk ilişkisini oldukça mesafeli kurgulamış çocuklara babalarının özlediğini dahi dolaylı yoldan aktarmalarını sağlamıştır. Günümüz toplumunda ailelerin modernleşmesini bireyler arasındaki cinsiyet kimlikleri de ortadan kalkmaya başlamış ve kadın erkeğin rollerini de üstlenmiştir. Hikâyede babanın yurt dışında görevde olmasının sonucu olarak anne, babanın da görevlerini yerine getirmiş anne ve çocuklar olarak günümüz çekirdek ailelerindeki gibi bir aile ortamı yaratılmıştır. Hikâyede anne,

Japonya'ya babalarının yanına seyahate gidecektir. Bu yüzden babalarına bir gömlek ve avcı yeleğini göndermeye çalışan ikizlerin anne ile aralarında geçen diyaloglarında babalarına olan özlemleri ortaya çıkar. Anneleri bir yıldır babalarının giymediği gömleğini gelince evde bulmasının daha doğru olduğunu ikizlere anlatmaya çalışır. İkizler de durumu kabullenir. “Kendileri görmüyordu ama anneleri arkalarından sevgiyle bakıyordu. Bunlar ne kadar da sevgi dolu çocuklardı. Babalarını çok özlediklerini söylemek yerine onun eşyalarını arıyorlardı.” (s.16-17)

2.2.2.2. Ağabey rolü

Harika İkizler hikaye serisinde ağabey rolünde gördüğümüz Can, geleneksel rolleri dışında bir kahramandır. Annelerinin evden uzaklaşmasıyla anne rolünün bütün görevlerini devralan ağabey Can, günümüz modern erkeğinin bir temsilcisidir. İkizlere bakan onlara yiyecek hazırlayan evin temizliğini yapan ağabey Can ile bireylerin toplumsal cinsiyet kimliklerinin eşitlendiğini görürüz. Yazar, ağabey Can'ın evden sorumlu olmasıyla aslında toplumsal cinsiyet rollerinin farklılaşmasının bir önemi olmadığına rollerin eşit ve her iki cinsiyetin de birbirlerinin görevlerini yerine getirebileceğini çocuk okuyucularına aktarmak istediği söylenebilir. Bir anne edasıyla kardeşlerine uyarıda bulunan Can içecek bir şeyler hazırlarken romanda şöyle verilir: “Çiçek kapıda beklerken Can mutfığa gitti ve az sonra seslendi: ‘Sütlü kakaonuzu hazırlıyorum. Banyoda oyalanmayın.’ ” (s.6)

Annesinin yokluğunda ikizlere iyi bakacağı sözünü veren Can, bu konuda acemi olsa da kardeşlerine bakmaktan vazgeçmez. Bir annenin ev işlerinden bıkararak bundan yakınmalarını Can'da da görürüz. Toplumun cinsiyet kimliklerine yüklediği bakış açısı, beklentileri ve algıları modernlikle birlikte değişmeye başlamıştır. Günümüz toplumunda cinsiyet algılarının farklılaşmaya başlaması ile kimlikler de birbirine yakınlaşmıştır. Hikâyede görüldüğü gibi Can geleneksel toplumların kadına atfettiği ev işleri görevini üstlenerek modern bir erkek rolünün temsilcisi olmuştur. Can'ın yeni olan bu görevi üstlenişi romanda şöyle geçer:

Mutfakta kardeşlerine kahvaltı hazırlayan Can, tam o sırada ağzına kadar su doldurduğu çaydanlığı elinden kaydırınca bir dolu su tezgâhın üstüne yayıldıktan sonra tangır tungur yere yuvarlandı. Hemen ardından da Can'ın feryadı duyuldu:

“-Aaa! Bıktım artık. Bıktım! Bütün aksilikler hep beni mi bulacak kuzum?”
(s.5)

2.2.2.3. Diğer roller

“Harika İkizlerin Sırrı” adlı hikaye serisinde diğer erkek rollerin içerisinde sadece Kiraz Teyzenin kocası olan Osman Amca yer alır. Osman Amca erkek egemen toplumun erkeğe yüklediği misyonla çalışmak zorunda kalmıştır. Kendilerine dayatılan kimlik tanımlamalarında erkek merkezli değerler yargısının oluşturulmasından dolayı erkekler sosyal kimlik kazanmışlardır. Yazar, bu sebeptendir ki hikâyede sadece çalışma zorunluluğu vurgulanan bir erkek kimliği okuyucuya sunmuştur. Hikâyede Osman Amca şöyle tanıtılır: “Kiraz Teyze'nin eşi Osman Amca Belçika'da çalışıyor, yılda bir kez iznini geçirmeye geliyor” (s: 52)

2.2.2.4. Meslekler

“Artık Çok Oldunuz” hikâyesinde Can'ın kız arkadaşının doktor amcası karşımıza çıkar. İkizlerden birinin bacakları ağrıdığı sırada kız arkadaşı Can'ı teselli ederek amcasını çağıracağını söyler. Yazar hikâyede doktor rolünü bir erkeğe vermiştir. Geleneksel toplumlarda maskülen alan olarak kabul edilen askerlik, mühendislik gibi mesleklerin dışında kalan sağlık hizmeti; çocuğun bakımından birinci dereceden sorumlu olan kadınlara atfedilmiştir ancak ebelik ve hemşirelik gibi mesleklere uygun görülen kadınlar eğitimin daha fazla gerekli olduğu doktorluk mesleğine yeterli görülmezler. Özellikle kırsal kesimlerde kadınlar ev içi sorumluluklara sahip oldukları için eğitimlerine önem verilmez. Bu sebeptendir ki yazar, hikâyede statüsü yüksek bir meslek dalını ailenin gelirini temin etmede görevli olan bir erkeğe vermiştir. “... İyi olacak hastanın ayağına doktor gelirmiş. Benim çok sevgili amcam çocuk doktoru. Haydi hemen eve koşalım da çocuğu amcama götürelim.” (s. 53)

“Harika İkizler” serisinde Çiçek ve İpek'in babası hikâyelerde aktif

olarak karşımıza çıkmaz. O mesleği gereği Japonya'dadır. İkizlerin diyaloglarından anladığımız kadarıyla baba geçici süreliğine araştırmalarını tamamlamak için yurtdışında bulunmaktadır. Erkeğin mesleki rolüne ait beklentiler, evin geçimini sağlaması yönündedir. Dolayısıyla evinden, ailesinden uzak mesafede oluşu yadırganmaz. Ancak bir kadının mesleğini evdeki rollerini aksatmayacak onlara zarar vermeyecek şekilde gerçekleştirmesi beklenir. Hikâyede ikizlerin babası yaklaşık bir yıldır evden uzaktadır. Buna karşın babanın evdeki yokluğuna alışılmıştır. Erkeğin kariyer ve mesleki beklentileri toplum ve aile bireyleri tarafından hoş karşılanmaktadır. Ailenin maddi beklentilerini karşılamakla görevli olan erkeğe mesleki sınırlandırılmışlık getirilmez. “Babası bir yıl önce Japonya'ya giderken, “Araştırmaların sonunda seni yanıma alırım, biraz gezeriz” deyince sevinçten havalara uçmuştu.”(s.21) sözlerinden de görüldüğü gibi kariyer kavramı erkeğe özgü bir alan olarak kabul edilmiştir. Cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan erkeğin mesleki serbestliği hikâyede babanın bir yıldır uzak oluşu ile verilmiştir.

2.2.2.5. Nesnelere

“İkizlerin Sırrı” hikâyesinde İpek ve Çiçek'in anneleri Japonya'ya babalarının yanına gitmeye hazırlanır. Onu havaalanına araba ile bırakacak olan kişi, oğlu Can'dır. Hikâyede araba sürme görevi bir erkek çocuğuna verilerek birtakım değer yargıları ile araba-erkeklik cinsiyeti özdeşleştirilmiştir. Geleneksel toplumlarda kadın ve erkek cinsiyetine ilişkin bazı kalıp yargılar keskin bir şekilde ayrılmıştır. Araba sürme görevi erkek cinsiyetine ait kabul edilmiş ve erkek çocuklarının oyuncakları dahi araba şeklinde olmuştur. Bu sebeptendir ki hikâyede yazar araba sürme görevini ikizlerin ağabeyleri Can'a vermiştir. “Can annesine otomobilin kapısını açtı. Anne binmeden önce kendisine el sallayan kızlarına öpücükler gönderdi. Can da ikizlere el salladı. Can ağabeyleri direksiyondaydı...” (s.45)

2.2.2.6. Mekânlar

“Harika İkizler” serisinde ikizlerin ağabeyleri olan Can tüm hikâyelerde hareket halindedir. İkiz kız kardeşlerinin evde olma hallerine karşılık ağabeyleri Can hem büyük olmanın getirdiği avantajla hem de toplumun

erkeğe attığı serbestlik hali ile mekânsal olarak dar bir alana sığdırılmaz. Geleneksel toplumlarda erkek dışarıya ait kabul edilerek evde geçirdiği vakitleri kısıtlıdır. Ancak hikâyede modern bir erkeği temsil eden Can evin içinde ve dışında geçirdiği vakitleri dengelemiştir. Annelerinin yokluğunda onun rolünü devralan Can, mekânsal olarak hem eve hem de dışarıya ait kurgulanmıştır. “Artık Çok Oldunuz” hikâyesinde İkizlerin ihtiyaçlarını gören Can daha sonra dışarı çıkarak akşam saatlerinde eve gelir. İkizlerin tartışmaları sırasında ağabeylerinin evde olmayışı şu şekilde verilir:

“ ... Görürsün sen, akşam ağabeyim geldiğinde seni ona söylemezsem.”
(S:54)

2.3 Ayla Kutlu’ nun Çağdaş Çocuk Masallarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini

2.3.1. Kadın Rollerini

2.3.1.1. Anne rolü

Ayla Kutlu’nun çağdaş çocuk masallarından biri olan “*Beceriksizler Sirki*” adlı masal kitabının *Düşüncesiz Ailesi Piknikte* başlıklı birinci bölümünde düşüncesizler unvanlı bir aile yer alır. Anne düşüncesiz olarak yer alan masaldaki kadın kahraman, evin yiyecek gereksinimleri karşılayan geleneksel rolde bir annedir. Toplumsal cinsiyetine uygun davranışlar içerisinde gördüğümüz anne, masalda ilk olarak karşımıza evinin hayalini kurarken çıkar. Hayal kurarken gelenekselliğin dışına çıkan kadın, masalın girişi haricindeki diğer bölümlerde toplumun kadına yüklediği geleneksel role uygun hareket eder. Ailedeki bireyler kendilerine bir şato yapacaktır. Baba ve annenin bu evle ilgili farklı hayalleri vardır. Anne, evinin ırmağın kenarında yapılmasını ister. Okuyucunun ırmağın kenarında ev yaptırmak istemesiyle annenin temizlik işlerini kolaylıkla halledebileceğini düşündürten yazar, durumu beklenilenin aksine dönüştürür. Anne düşüncesiz, ırmağın üzerindeki ev ile bir gemi gibi yüzebilecek ve böylece seyahatlere çıkabilecektir. Yazar, toplumun kadına yüklediği ev içi rollerini, düşüncesiz anne ile tersine çevirmeye çalışmıştır. Anne toplumsal cinsiyet rolünün aksine kendi bireyselliğini öne çıkarmış ve evin gereksinimlerinden önce bir hayalini gerçekleştirmek istemiştir. Kadın bir gemi gibi yüzerken özgürleşecek ve evinin dışına çıkacaktır.

‘Ben evimizin ırmağın kıyısında olmasını istiyorum. Irmak kıyısındaki evde temizlik işlerinin kolaylıkla yapılabileceğini düşündünüz değil mi? Tabii düşünürsünüz. Siz düşüncesiz Ailesinden değilsiniz ki... O yüzden gerçek nedenini bilemezsiniz. Anne düşüncesiz devam etti: Böylece ırmak taşıdığı zaman evimiz bir gemi gibi yüzebilir. Ben gemi yolculuklarını çok severim’ (s.9)

Alışılmışın dışında bir aile olan *Düşüncesizler ailesi* yaptıkları Şatoyu bir şölenle kutlamak ister. Ancak bu kutlama piknik alanında olur. Ailenin küçük kızları annelerine yanlarında çarşaf alıp almayacaklarını sorarlar. Yazar, her ne kadar masalımsı bir aile yaratsa da kadına verdiği rol toplumun bir anneden beklediği role uygundur. Kızlarının yatak çarşafı almalarını babalarına değil de annelerine sormaları annenin ev içi rollerinde aktif olduğunu göstermektedir. Temizlik, yiyecek ve bireylerin bakımı gibi temel ihtiyaçlardan sorumlu tutulan anne, aynı zamanda ev işlerini yöneten kişidir. “Anneciğim piknikte yatak çarşafı gerekir mi? Anne Düşüncesiz gülümsedi: Uykumuz gelirse çarşafıya sarınmak hoş olur, babanla benim için iki kişilik, kardeşine ve sana birer kişilik takımlar almalısın’ dedi.” (s:23)

2.3.1.2. İnsan dışı varlıklar

Küçük Mavi Tren adlı çağdaş çocuk masalının ilk bölümünde karşımıza bir kanguru anne çıkar. Soğuktan üşüyen anne ısınmak için kendine yer ararken bir tren bulur. Trenin içinde ısınmak isteyen anne kanguru, trenin ne kadar güzel olduğunu kendisine söyler. Küçük mavi tren de kanguruya güzelliğinden bahseder. Ancak kanguru güzelliğinin bir önemi olmadığını yavrusunun üşüdüğünü dile getirir. Günümüz toplumunda değişen kadın algısıyla güzelliğe daha çok önem verilmeye başlanmış ve güzellik pek çok algının önüne geçmeye başlamıştır. Ancak yazar anne kanguru ile geleneksel bir toplumda kadın için yavrularından daha önemli bir şey olmadığını belirtmek istiyor gibidir. Yazar anne kanguruyu, geleneksel bir anne olarak güzelliğinden ziyade yavrusunu düşünen bir kadın şeklinde karşımıza çıkarır. Çocuklarından daha değerli bir kavramın olmadığı

geleneksel roldeki bir kadın için güzellik geri planda kalır. Romanda anne ve güzellik olguları Öyle verilir:

‘Sen de çok güzelsin kanguru kardeş,’

‘Belki güzelim ama karnımda yavrum var. O çok k uk. Bu havaya dayanamaz ölür. Bu düŐünceler beni kısa zamanda çirkinleŐtirir, diye yanıtladı kanguru.’ (s.13)

Anne kangurunun yavrusu için yiyecek aramaya gitmesinin üzerine mavi tren yavruya bakmaya çalışır. Bu konuda etraftaki annelerden yardım isteyen mavi trenin yardımına bir koyun gelir. Trenin masaldaki resminden ve mavi rengin de erkek cinsiyetine ait bir renk olarak algılanmasından dolayı cinsiyetinin erkek olduğu anlaşılmaktadır. (S:15) Renkler toplumsal cinsiyete ilişkin nesnelere kismında geniş olarak ele alınacaktır. Erkek olarak tasvir edilen mavi tren yavru kanguruya bakamaz. Geleneksel toplumlarda her kadın aynı zamanda bir anne sayılır. Zira anne olamamıŐ kadınlar eksik sayılırlar. Annelikle özdeşleşen kadınlar genetik olarak bu özelliği taŐırlar. Masalda koyun anneliği çok iyi bildiğini dile getirir. Bu yüzden kangurunun yavrusuna da çok iyi bakabileceğini ifade eder.

“ Pembe koyun güldü:

‘Sen merak etme. Ne yapılacaksa ben yaparım. Koyunlar çok iyi annedirler.’ ” (s.18)

“Gezgin Kertenkele İle Kutup Ayısı” masalında başkahramanın annesi olan kertenkele çocuklarına yaŐama uyumu öğretmeye çalışır. Beş yavrudan bir tanesinin yaŐama uyum sağlayamamasından dolayı anne ne yapacağını bilemez durumdadır. Çocuğunun büyük bir insan olmasının dahi onun için önemi yoktur. Zira eğitimden önce bir çocuğun anne sözü dinlemesi gerekmektedir. Yazar, geleneksel toplumlarda çocuğun eğitimi ve ahlak anlayıŐını annenin sorumluluğuna verildiğini yansıtmac istediği s ylenabilir. Anne çocuklarını terbiye edecek ve onu topluma kazandıracaktır. Masalda annenin çocuğu için tedirginliği Öyle verilir:

“Zavallı anne oğlunu nasıl terbiye edecekini bilmiyordu. Yaşlı kertenkelelere ve  l n bilgisi olan yılanlara danıŐmıŐtı. Onlar uzaktan

kontrol etmesini belki de yavrusunun büyük işler başarabilecek yetkinlikte olduğunu söylediler. Bu sözler annenin içini bir yandan rahatlattı, bir yandan tedirginliğini artırdı. Büyük işler yapan bir yavrusu olması yerine sözünü dinleyen bir yavrusu olmasını yeğleyen sıradan bir anne kertenkeleydi çünkü.” (s:27)

2.3.1.3. Kız çocuğu rolü

Minik Sultan’ın Serüvenleri 1 adlı çağdaş çocuk masallarının başkahramanı bir kız çocuğudur. Minik Sultan olarak anılan başkahramana özel bir ad verilmemiştir. Ancak üçüncü ve son kitap olan “Minik Sultan Beceriksiz Palyaço adlı masalda başkahramanın gelişimini tamamlaması üzerine anne ve babası artık Sultan’ın bir isminin olması gerektiğini düşünürler. İsim seçme Sultan’a bırakılır. Masalda isim seçme hakkının kız çocuğuna bırakılması onun isteklerine önem verildiğini gösterir.

“Minik Sultan Sihirbaz” adlı masal kitabında Sultan, annesinin kendisi için hazırladığı süslü kıyafetleri beğenmeyişi ve daha sade kıyafetler arayışlarıyla karşımıza çıkar. Geleneksel kadın kimliğine yakın olan annesi kızının süslü giysiler giyerek sultana yakışır bir kız çocuğuna benzemesi için uğraşır. Minik Sultan’ın annesi kızına süslü elbiseler, etekler giydirmek isteyerek toplumun kız çocuğuna yakıştırdığı bir kimliğe bürüme istediği de söylenebilir. Ancak Minik Sultan abisinden kalma şortları giymeyi tercih etmektedir. Annesi, prenses olan kızının bir prensese yakışır biçimde giyinmesini isteyerek aynı zamanda kızına toplumun uygun gördüğü cinsiyet kimliğini kazandırmasını da sağlayacaktır. Yazarın, kız çocuklarını geleneksel toplumlarda erkek çocuklarından farklı tarzda yetiştirildiğini ve buna has özellikteki kıyafetlerin tercih edildiğini vurgulamak istediği söylenebilir. Minik Sultan’ın annesi de kızını kendi kimliğine yakışır şekilde etekler, elbiseler, takılar ve daha süslü giyimler içinde görmek ister. (S:6)

Toplumsallaşma süreci içindeki kız çocuğunu anne, onun istemediği şekilde yönlendirmeye çalışır. Annesi tarafından müdahale edilen kız çocuğu cinsiyetine ilişkin kalıp yargıları benimsemeye zorlatılır. Minik Sultan’ı adeta küçük bir kadın olarak yetiştirmeye çalışan anne masalda

şöyle geçer: “Anne Sultan yine de Minik Sultan’ın sultan gibi görünmesinde ısrarlıydı. Parmaklarını yüzüklerle doldurdu. Küçük kız ellerini kullanamadı, yemek bile yiyemiyordu.” (s.7)

Kendine iyi bakmayan, odasını temizlemeyen Minik Sultan saray çalışanlarına görevlerini neden yapmadığını sorar. Aldığı cevap geleneksel toplumlarda kız çocuklarının nasıl yetiştirilmesi gerektiğine dair bir ipucu oluşturur. Zira annelik rolüne hazırlanan her kız çocuğu bir annenin kimliğinde olması gereken tüm hassas duygulara sahip olmalıdır. Cinsiyet kimliğinin kazanılmasında ve idame ettirilmesinde önemli role sahip olan sosyal ilişkiler toplumun gerçekliğini gösterirler. Bu gerçeklikte kız çocuğu için yakıştırılan hanımefendi, narin, şefkatli gibi kırılabilirlik içeren karakter özellikleri vardır. Yazarın, başkahramanı hem sultan hem de bir kız çocuğu olması sebebiyle bu özelliklere sahip olarak yetiştirilmek istendiğini yansıtmak istediği yorumlanabilir. Masalda saray görevlisinin Minik Sultan’a verdiği cevap şöyledir:

“Peki, sizin görevleriniz? Kendinize bakmak, iyi yetişmek, iyi ve nazik bir sultan olmak sizin göreviniz değil mi?” (s.15)

Narin ve kibar yetiştirilmeye çalışılan Minik Sultan masalda çiçeklere benzetilir. Sultan’ın burnuna konan bir kelebek onu çiçek zanneder. Çiçeğin kırılabilir bir yapıya sahip olması sebebiyle kadınlar hemen her toplumda çiçekle özdeşirler. Geleneksel bir toplumda erkeğe daha katı ve sert olması yakıştırılırken kadının eve ait olması sebebiyle ev içi rollerinde güzel ve karakter olarak duygusal olması beklenir. Toplumun kadına yüklediği misyonlardan biri olan hassasiyet masalda da sultan üzerinden işlenir. “...Nereden girmişse girmiş, Minik Sultan’ın burnunu çiçek sanmıştı. Minik Sultan bilmiyordu ama biz biliyoruz; onu çiçek sanmak doğal. Öyle güzel, ışıklı ve sevimli ki...” (s. 19)

“Minik Sultan Beceriksiz Palyaço” isimli masal kitabında sultana ağabeyi büyüdüğünü ancak yeterince kendi vazifelerini yapmadığını söyler. Yazar, çocuklara yönelik bir masal kitabında okuyucularına iyi bir insan olmayı öğretirken aynı zamanda cinsiyet kimliğinin oluşumuna da dikkat çekmek istediği yorumlanabilir. Asıl kimliğini annelik ile kazanacak olan kız çocuğu annelik vasıflarına uygun olarak yemek ve temizlik yapmayı,

çocuklarla ilgilenmeyi ve dolayısıyla hizmet etmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Annelik rolü ile toplumda yer edinecek olan kız çocuğu hamarat kişiliğini küçük bir kız çocuğu iken içselleştirmesi beklenir. Ancak masalda Minik Sultan bu rolleri istemeyerek yerine getirmeye çalışır. O gelenekselliği kabul etmeyerek kendi özgür iradesine daha yakın bir kız çocuğu rolündedir. Etrafındakilere karşı görevlerini yerine getirmeye çalışan Minik Sultan şöyle verilir:

Ülkede hasta çocukları ziyaret edip onlara kitap okuyor, hasta annelerin çocuklarına yemek pişiriyor, masallar anlatıp oyunlar oynuyordu. Bazen buna sıkılmıyor değildi ama, yine de sorumsuz bir çocuk sanılmasını diye onları savsaklamıyordu. (s. 31)

“Minik Sultan İle Deniz Kızı” masalında sultanın özgürlük kavramına oldukça değinilmiştir. Yazar, yaşadığı saraydan dışarıya çıkamayan Minik Sultan ile evin içi rollerine sahip olan geleneksel bir kadının hissettiklerini yansıtmak istediği yorumlanabilir. Hemen her yaşadığı olayda özgürlüğünü isteyen Minik Sultan tüm geleneksellikleri reddetmeye çalışır. Kadın kimliğinin kazanılmasında büyük bir etkiye sahip olan sosyal çevre ve ebeveynlerinin isteklerine uymayan kız çocukları geleneksel ailelerde toplum tarafından cezalandırılırken masalda da sultan özgürlüğüne bir taraftan sevinirken diğer taraftan bunun üzüntüsünü yaşamaktadır. Geleneksellik ve modernlik arasında kalan kız çocuğu sosyal çevre ve kendi *benlik kimliği* arasında sıkışır. Farkında olmadan komşu ülkeye geçen Minik Sultan’ın hissettikleri şu şekildedir: “İçinden gizli bir sevinç yükseliyordu zaman zaman. Özgürüm diyordu bu duygu. Hemen ardından özlediğim özgürlük bu değil, kayboldum diye üzülmüyordu.” (s.25)

2.3.1.4 Diğer roller

“Minik Sultan İle Deniz Kızı” adlı masalında diğer rollerde sultanın dadısını görmekteyiz. Dadı Minik Sultan ile birlikte yolculuğa çıkar ve bu yolculukta sultanın eşlik eder. Kendi cinsiyetine uygun belirlenen rolü üstlenen dadı çocuk bakımından sorumlu tutulmuştur. Anne ve kız çocuğu haricinde yazarın masalında yer verdiği bir kahraman olan dadı; toplumun

kadın kimliğine dayattığı dişil özellikleri bir çocuğa bakımını üstlenerek gerçekleştirmektedir. “... Gereksindiği çamaşırları ve bir oyuncuğu bohça edilip bağlanmıştı. Ayaklarında kalın ve rahat botlar vardı. Dadı ile yollara düştüler.” (S:6)

2.3.1.5.Meslekler

“Pembe Saçlar Mavi Gözler” masalında kralın oğlu, terzinin kızıyla evlenmekten vazgeçtiği sırada terzi, kızının geleceği hakkında endişeye kapılır. Kral ise terzinin kızını mimar yapmak istediğini söyler. Yazar, masalında diğer masallarından farklı bir şekilde üst düzeyde bir mesleği kadın kimliğinden seçmiştir. Kralı toplumun gelenekselci önyargılarından uzaklaştıran yazar, kızların geleneksel mesleklerde eğitim almasından ziyade cinsiyete dayalı ayrımcılığı yok sayarak kız çocuğunu toplumun seçkin gördüğü bir mesleğe yönlendirmiştir. Geleneksel toplumda kız çocuğuna verilen eğitimin gereksiz olduğu görüşünün hakim olmasını yazar, kralın düşünceleri ile kırmak istediği yorumlanabilir. Yazarın diğer masallarında karşımıza çıkan, toplumun seçkin olarak gördüğü meslekleri erkek kimliğine uygun görmesine rağmen bu masalında bir kız çocuğu okutularak mimar olması istenmektedir. Kralın düşünceleri masalda şöyle verilir:

Bak sevgili dostum, ülkemin insanların ihtiyaçları için yeni ve büyük binalar yaptırmalıyım. Mimarlar gerekli. Senin kızını da mimarlık öğreysin diye okutacağım. Öğrenimi bitince ona görev vereceğim. Halkımın iyi giyinmesi yeterli değil, huzurlu olması da yeterli değil. Onların güzel evlerde oturmaları kaliteli toplumsal mekanlarda sanattan sağlıktan yararlanmaları da gerek. Kızının akıllı ve yetenekli olduğunu herkes bilir. İyi yetişirse bir terziden daha çok yararı dokunur. (s.67)

Aynı masalda terzinin kızı yaptığı çizimlerle büyük bir ün kazanır. Bu tüm ülkede şaşkınlığa yol açmıştır. Bir genç kızın yarışmaları kazanması ve baş terziliğe getirilmesini halk anlayamamaktadır. Yazar, bu masalında insanların bir genç kızın baş terziliğe getirilişini garipsemesiyle toplumun

cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığına dikkat çekmek istiyor gibidir. Gelenekselci toplumun cinsiyete karşı önyargı ile yaklaşması sonucu baş terzilik kız çocuğuna yakıştırılamamaktadır. Yazar, özellikle bu duruma erkeklerin karşı çıkması ile toplumda başarılı olmayı sadece erkek kimliğine has bir özellik olmadığını kadın kimliğinin de mesleki anlamda bir statü elde edebileceğini okuyucuya göstermek istediği söylenebilir. Nitekim geleneksel toplumlarda kadınların ilgi alanı sadece ev içi rolleri ile sınırlandırılmaktadır. Modern olmayan toplumlarda kadın çalışıyor olsa dahi belli mesleklerde ve erkeklere göre alt dallarda çalışması beklenmektedir. Çalışma hayatında olan kadınlar toplumsal rollerinin bir uzantısı olarak erkeğin mesleki başarısından bir üst seviyede olması kabul görülmez. Masalda kadınların cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kaldıklarını genç kızın başarılarına en çok kadınların sevinmesi ile anlamaktayız. Kadın kimliği de en az erkek kimliği kadar mesleki anlamda başarılı olabileceğini yazar, terzinin kızı üzerinden vurgulamak istediği yorumlanabilir. Terzinin kızının başarıları masalda şu şekilde verilir:

Ülkede ilk kez bir genç kız baş terziliğe getirilmişti. Bu epey söylentiye neden oldu. Kadınlar çok mutlu oldular. Erkekler bir kızın böyle bir işi yapamayacağını söylediler. Terzihanede çalışanların yarısı kızı yürekten kutladılar. Öbür yarısı bir süre dedikodu ettiler. Zamanla her şey normale döndü. Kız kendini herkese sevdirdi ve beğendirdi. (s. 48)

2.3.1.6. Mekânlar

“Minik Sultan Sihirbaz” masalının başkahramanı olan sultan, küçük bir kız çocuğu olarak gördüğü yerler anne ve babası tarafından sınırlı tutulmaktadır. Ancak sultan kendi odasından dışarıyı izlemeye çalışarak farklı insanlar ve yerler tanımak istemektedir. Minik Sultan yaşının küçüklüğünden dolayı kapalı mekânlarda kalıyor olsa da yazarın onu odasında ve sarayın içinde tutarak kız çocuğu cinsiyeti ile mekân arasında bir ilişki kurduğu söylenebilir. Geleneksel toplumlarda kadınlar ev, bahçe, avlu gibi kapalı-küçük mekânlarda yaşamaları istenmektedir. Toplumun

mekânlara verdiği mahremiyet gibi özelliğinden dolayı kadının da mahremiyetini kapalı mekânlarda kalarak gizlemesi beklenmektedir. Erkek kimliği ise evi ve aileyi koruyan kişi olmasından dolayı daha özgür alanlarla bağdaştırılmaktadır. Masalda yazar, Minik Sultanı kapalı mekânlarda tutarak kız çocuğunu kontrol altına almaya çalışan geleneksel aileye işaret ettiği söylenebilir. Ancak kız çocuğu dışarıya karşı büyük bir merak içindedir.

“Pencereden zaman zaman gördüğü saçı başı uzamış giysileri yıpranmış yorgun insanların kim bilir ne değişik yerler gördüğünü düşünürdü Minik Sultan. Peki, kendisi ne görmüştü? Odası, saray odaları, bahçe, zaman zaman da kent ...” (s.28)

“Beceriksizler Sirki” masalının “Düşüncesiz Ailesi Piknikte” bölümünde başkahramanlar olan düşüncesizler ailesi bir şato yaptırırlar. Evin iç düzenlemesiyle ve şekliyle ilgilenen kişi anne olur. Geleneksel toplumlarda kapalı-küçük mekanların kadınlara, açık ve büyük mekanların ise erkeklere ait olduğu düşüncesi hakimdir. Bu sebeptendir ki yazar, masalda evin düzenlemesini yapma görevini bir kadına vermiştir. Toplum, değer yargılarına ve kültürel özelliklerine göre mekân ve cinsiyet arasında bir ilişki kurar. Düşüncesizler ailesindeki anne, toplumun kadına öngördüğü değerleri yansıtarak ev ile ilgili mekânlar ile ilgilenmektedir. Geleneksel aileyi çağrıştıran düşüncesizler ailesinde kadın aynı zamanda mutfağın düzenlenmesi görevini de üstlenmiştir. Zira erkek egemen toplumlarda kadın yemek ve çocuk bakımından sorumludur. Masalda kadının ev içi süslemelerini yazar şu şekilde verir:

“Evin içi dışından farklı değildi. Mutfakta tablolar asılıydı. Tavaları ve cezveleri çok seven anne Düşüncesiz bu güzellikleri konukları da görsün diye onları misafir odası olarak da kullanılan çocukların odasına asmıştı.” (s.12)

2.3.1.7 Nesnelere

“Minik Sultan Sihirbaz” adlı masalda Sultan giyim tarzıyla annesinin hoşuna gitmemektedir. Annesi, kızının bir sultana yakışır gibi giyinmesini, süslenmesini ister. Yazar, toplumsal cinsiyete yüklediği roller ile minik sultanın annesini geleneğe bağlı bir kadın olarak karşımıza çıkarır. Geleneksel olarak kadının erkek kimliğinden farklı bir şekilde süslü nesnelere kullanması beklenilmektedir. Kullanılan nesnelere eril veya dişil özellik göstermesi ile farklılaşma yaşayan kimlikler toplumsal cinsiyet rollerini belirlemiş olurlar. Yazar, sultanın gösterişli ve süslü olması gerektiğinin yanı sıra bir kız çocuğu olarak kendi kimliğine ait nesnelere ile toplumsal cinsiyet rollerine işaret etmiş olabilir. Geleneksel toplumlarda kabul edilen yüzükler, tokalar, bilezikler dişil özellikte nesnelere dir. Ancak masalda minik sultan bu nesnelere hiçbirini kabullenmeyişi ile yazarın, minik sultanı modern bir çizgide yansıtmak istediği yorumlanabilir. Modern toplumlarda erkek ve kadın cinsiyetine ait nesnelere kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. Minik sultan geleneksel roldeki annesinin isteklerine karşı çıkarak modern bir kız çocuğu izlenimi verir.

Anne Sultan yine de Minik Sultan’ın sultan gibi görünmesinde ısrarlıydı. Parmaklarını yüzüklerle doldurdu. Küçük kız ellerini kullanamadı yemek bile yiyemiyordu. Kulaklarına küpeler taktırdı. O zaman kulak memelerinden biri yırtıldı. Doktor: Buna izin veremem. Minik Sultan’ı göz göre sakatlıyorsunuz diye Anne Sultan’ı payladı. Öyleyse gerdanlıklar takalım diye bağırdı Anne Sultan Hayır iskelet sistemi sakatlanır. Bu doktorlar da ne çok şeye karşı çıkıyorlar diye içinden kızdı Anne Sultan sonra doktora dönüp yalvardı. Beline kemerler? Sözü bile edilemez diye kesip attı. Doktor Çocuğu genç yaşta eğri büğrü gövde sakatlanmış omurga sistemiyle baş başa mı bırakacaksınız? Anne Sultan çok inatçıydı. İlla dediği olacaktı. Taçlarını getirtti. (s:23)

2.3.2. Erkek Roller

2.3.2.1. Baba rolü

“Mavi Saçlar Pembe Gözler “ masalında başkahraman olan baba kızına karşı davranışlarıyla ataerkil aile yapısını benimseyen bir babayı yansıtır. Ölen karısının ardından kızına oldukça bağlanan baba kızını koruma isteğiyle onu herkesten uzakta saraydaki terzihanesinde gizler. Saraya dar bir yolla bağlanan küçük bir eve kızını yerleştiren baba, onu tek başına bırakır. Diğer bireylerle iletişimi kesilen terzinin kızı evin içinde kendine küçük bir dünya yaratır. Geleneksel toplumun babaya yüklediği egemen anlayış misyonuna sahip olan baba kızının sosyalleşmesine mani olmuştur. Toplumun baba rolündeki beklentisine uygun davranan terzi, kızına karşı aşırı korumacı bir tavır sergileyerek kızının ileride bağımsız bir kişilik geliştirmesine engel olur. Özgürlüğü kısıtlanan kız çocuğu evin dışındaki yaşamı sorgular. Masalda büyük duvarların ardındaki kız çocuğunun dışarıya olan özlemi şu şekilde verilir: “Her gün evin içinde ve avluda dolaşır, çevresini saran duvarın ötesindeki dünyanın güzelliğini hatırlamaya çalışırdı...” (s.14)

Terzilik mesleğiyle uğraşan bir babanın kızı olan başkahraman tıpkı babası gibi kumaşlara ve dikişe karşı büyük bir ilgi besler. Babası tarafından eve hapsedilen kız çocuğu evin içinde kendi yeteneklerini geliştirmeye başlar. Masalda eşini kaybeden terzi kızını da kaybetmekten korktuğu için onu saraya hapsedmiş olsa da ataerkil toplumsal sürecinde cinsiyetine uygun bir şekilde yetiştirmeye çalıştığı şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim eve hapsedilen kız çocuğu babasına itaat eder, yumuşak ve uysal bir karakteri benimser. Yetişkin olduğunda kendisinden beklenen role hazırlanan kız çocuğu evden dışarıya çıkarılmayarak babası aracılığıyla kendi yeteneklerini fark eder. Başkahramanın terziliğe karşı ilgisinin geliştiği kısım masalda şöyle geçer:

Birkaç yıl daha geçti. Kız yapayalnız büyüdü. Büyüdükçe yeteneğinin ayırdına vardı. İnsanın yaratıcılığının sınırı yoktu çünkü. Gökyüzünden geçen bulutlar onun yüreğinde çağrışım yapıyordu. Yağmurun yağış biçimleri otlar, rüzgârın taşıdığı bin bir şey, kokular,

karıncaların ve salyangozların çizdiği yollar, leyleklerin ve başka kuşların uçuş düzeni düşmüş kanat tüyleri... Ona şekil çizmek için esin veriyordu.
(s.17)

Kızının mutlu olması için ona yemekler hazırlayan kıyafetler diken baba bedensel yakınlık konusunda kızına karşı oldukça mesafeli davranır. Kız çocuğu üzerinde güçlü bir denetim kurduğu anlaşılan baba, ailede bir otorite figürü olmuştur. Babanın egemenliğinin hüküm sürmesiyle kız çocuğu ve baba arasında gizli bir mesafe oluşmuştur. Geleneksel ailede baba iktidarının korunması son derece önemlidir. Bu yüzden baba çocuğuna yakınlaşamaz.

Saygı ve itaati mesafe ile korumaya çalışan terzi, kızına olan sevgisini de o uyurken göstermeye çalışır. Böylece otoritesinin zarar görmeyeceği bir zamanı seçerek egemenliğini sürdürmeye çalışır.

Kızına duyduğu sevgiyi kendince belli ediyordu. Çok yorgun olduğu günlerde bile onun için yemekler yapıyor, güzel sofralar hazırlıyor, güzel giysiler dikiyordu. Hatta bazı geceler sabahlara kadar kızının ipek saçlarını okşayarak ağlıyordu. ... Babasının saçlarını okşadığından da habersizdi.
(s.16)

İleride erkeklere dair yapacağı genellemeleri babası üzerinden ulaşan kız çocuğu önce babasının otoritesine alışacak daha sonra kocasının boyunduruğu altına girecektir. Ancak yazar, geleneksel baba rolünün davranışlarının tesirini kız çocuğu üzerinde tam tersi bir duruma dönüştürür. Zira terzinin tüm baskıcı tutumu kızında isyankar ve kırıcı bir kimlik oluşmasına neden olmuştur. Kızını küçük yaşlardan itibaren diğer bireylerden uzak tutan baba, aşırı korumacı tavrıyla kızına aslında zarar vermiştir. Etrafındaki herkese kötü davranan başkahraman suçlama içeren sözlerle yardımcılarını kovar, onları aşağılar ve kıskançlıkları ile kendisini seven herkesi uzaklaştırır. Bu yüzden evleneceği erkek onunla konuşmaya karar verir. Yazar, terzinin aşırı korumacı davranışları ile baskıcı baba profilinin olumsuz yanlarına kızının tutumu ile dikkat çekmek istediği söylenebilir. Nitekim toplumun babalık kavramına atfettiği beklentiler kız

çocuğu üzerinde olumsuz bir tavır ortaya koymuştur. Masalda baskıyla yetişen bir kız çocuğunun nişanlısına karşı davranışı şu şekilde verilir:

Prens ona nazik davranmak zorunda olduklarını anlatmaya başladığında kızın havalara baktığını, ayağını sabırsızca yere vurarak söz dinlemediğini fark etti. Çok canı sıkıldı. Hemen babasına koştu ve bu evlenme işinin bir süre bekletilmesi gerektiğini söyledi. Çalışkan ve iyi kalpli insanları kıran onları kovan bir eşinin olmasını istemiyordu. (s.61)

“Küçük Mavi Tren” kitabının *Gökkuşakıyla Yolculuk* başlıklı masalında başkahraman Onur’un gördüğü hayaller anlatılırken anne ve babasının birbirlerine karşı tutumları dikkat çeker. Oğullarının rüyasında gördüğü maceraları gerçek sanmasından dolayı endişelenen aile çocuklarının davranışlarına bir anlam veremezler. Geleneksel bir tarzda yaklaşan baba ise çocuğun annesine sorduğu soru karşılığında kendi cevaplar verir. Ataerkil ailelerde toplumun değer yargıları kadının söz hakkına sahip olmamasından yana olmuştur. Erkek aile içi rolleri dolayısıyla evdeki tüm bireylerin yerine düşünebilme hürriyetine sahiptir. Masalda annenin cevap vermesi gereken yerde babanın karşılık vermesi erkeğin kadın üzerindeki dolaylı etkisini göstermektedir. “ Annesinin yerine babası yanıt verdi: ‘Doğum gününde aldığım armağanların odanda yavrum’ ”(s.50)

“Kendini Köpek Sanan Ayakkabılar” kitabının Kara Kediyle Küçük Kız masalında modern bir baba görürüz. Eve kızı Zeynep için kedi getiren baba annenin kediyi istememesi üzerine oy birliğine başvurur. Yazar, değişen hayat şartları ve değer yargılarını babalık rolüne yansıtmıştır. Ailede son kararı veren geleneksel baba rolü diğer aile bireyelerine de söz hakkı tanıyan bir babaya dönüşmüştür. Masalda babanın demokrat bir aile olduklarını vurgulaması babalık rolünün aile içinde farklı rolleri üstlendiğini gösterir. Yazar, baba ve anne rolü arasındaki farklılaşmaları azaltmış dolayısıyla kadın ve erkeği eşit tutmuştur. Masalda anne ve baba arasında geçen konuşmalar şöyledir: “ ‘Dur bakalım o kediyi almak istemiyorum ben.’ dedi anne. Baba gülümsedi: Biz demokrat bir aileyiz. Oya koyuyorum.’ ” (s. 14)

Karar verme konusunda demokrat olan baba kızına karşı davranışlarında da daha samimidir. Babanın kızına dokunarak onunla ilgili çeşitli kararlara aktif olarak katılması kızıyla arkadaşça bir ilişki kurmasını sağlamıştır. Masalda babanın kızına oyun konusunda destek vermesi baba kız ilişkisini olumlu yönde etkilediği görülür.

“Asuman babasını öptü:

‘Sorumluluğu alıyorum babacığım, onun her türlü sorumluluğu benim.’ ”

(s:14)

“Çiçek Elli Robot” kitabının “Uzaydan Gelen Dostlar” masalında başkahraman Emre’nin babası modern bir roldedir. Sürekli gökyüzüne bakarak çeşitli hayaller kuran Emre’nin tuhaf davranışları karşısında baba oldukça anlayışlı bir tutum sergiler. Geleneksel baba rolünde görülen otoriter tutumlar modern babada ılımlı, çocuğuyla şakalaşabilen ve onunla oyunlar oynayan bir role dönüşür. Masalda Emre’nin diğer çocuklardan farklı olarak sürekli evreni incelemesi ve oralarda kendisine bir arkadaş kurabileceğini düşünmesini baba şakayla karşılar:

O böyle gökyüzünü gözlerken babası arkasından bakar bakar, Emre’nin annesine döner:

‘Oğlumuz yine uzaya çıktı. Astronotumuz hızla başka dünyalara doğru gidiyor olmalı,’ derdi. ...Emre bu şakaları çoğu kez duymaz, bazen duysa bile yanıt vermezdi. (s.52)

2.3.2.2 Ağabey rolü

“Minik Sultan Sihirbaz” adlı masalda yazar, başkahramanın ağabeyini karşımıza çıkarır. Geleneksel toplumlarda ayrıcalıklı sayılan erkek cinsiyeti masalda kralın veliahtı olarak kız çocuğunun değil de erkek çocuğunun seçimiyle okuyucuya sunulmuştur. Ataerkil aile yapısında değerlerin erkek merkezli olmasını yazar masalına şu şekilde yansıtmıştır: “Veliaht olan Ağabey Sultan; ikinizde haklısınız diye mırıldanarak ve iyi bir politikacı gibi davrandığını düşünerek kendini beğendi.” (s: 10)

2.3.2.3 Diğer roller

“Mavi Saçlar Pembe Gözler” masalında kral toplumun erkek cinsiyetine yönelik uygun gördüğü tavırları yerine getirerek halkının güvenliğini

sağlamaya çalışır. Erkeklere ait kabul edilen koruyuculuk ve hâkimiyet gibi güç ile ilgili kavramlara masalda da kralın hâkim olması erkeğe öteden beri verilen toplumsal göreve uygun düşer. Ülkenin geleceğini ve iyiliğini düşünmek erkeğin cinsiyet rolüne yakıştırılmıştır. Erkek rolünü sosyal olarak onaylı bir tarzda yerine getiren kral, halkı için en iyisini istemektedir. Yazar, Kral'ı erkek cinsiyet rolüne uygun davranarak kültürel rol beklentilerine cevap veren ve toplumun onayladığı davranışları kabul eden erkek kimliği şeklinde okuyucuya sunar. Küçük bir ailede toplumun babalık rolünden beklentileri ile kraldan beklenenler aynı görevlere karşılık gelmiştir. Kralın halkı adına istekleri masalda şöyle verilir: “Halkımın giyinmesi yeterli değil, huzurlu olması da yeterli değil. Onların güzel evlerde oturmaları, kaliteli toplumsal mekânlarda sanattan, sağlıktan yararlanmaları da gerek.” (s.68)

2.3.2.4 Meslekler

“Minik Sultan Sihirbaz” adlı masalda başkahraman olan Sultan anne ve babasını ararken onların arkeologlarla görüşmede olduklarını öğrenir. Ancak arkeologların ne iş yaptıklarını bilmemektedir. Sultan, ağabeyine arkeolog mesleğinin nasıl bir iş olduğunu sorduğu sorularla yazarın, masaldaki bilim adamlarını erkek cinsiyetinden seçtiğini görürüz. Yazar bilim ile uğraşan insanları erkek kimliğinden seçmesinde toplumsal cinsiyet rol kalıplarının etkili olduğu söylenebilir. Aile içi rollerinin birbirinden farklı şekilde dağılım gösterdiği kadın ve erkek cinsiyet kimlikleri, meslek seçiminde de farklı konumlandırılmıştır. Geleneksel toplumlarda erkek kadına göre daha yüksek statüdeki mesleklerde kariyer sahibi olarak karşımıza çıkar. Ancak kadın ona yüklenen feminen rollerden dolayı evin içindeki temel rollerini gerçekleştirmeye çalışır ve buna uygun meslek dallarını seçmeye yönlendirilir. Yazar, masalda gördüğümüz bilim adamlarını geleneksel olarak erkeklerin kariyer kavramına daha yakın kabul edildiği için aynı kimlikten seçtiği yorumlanabilir. Masalda ağabeyi ve Sultanın arasında geçen diyaloglar şöyledir:

Ağabey Sultan hemen ardından dışarı çıktı. Küçük ve bilgisiz kardeşine sarıldı. ‘Yanlış yaptın. Bizleri bilim adamları karşısında mahcup

ettin. Bir daha yapmayacağını biliyorum.’ Dedi. ‘*Ne yapar o adamlar?*’ diye sordu Minik Sultan. Kazılar yapacaklar ve toprak altındaki değerlerimizi ortaya çıkaracaklar. (s.22)

Yine aynı masalda Sultanın babası filozoflara yemek düzenler. Yazar, filozofları erkek kimliğinden seçerek statüsü yüksek olan bir mesleği geleneksel olarak erkek cinsiyetine atfetmiştir. Arkeologlarda olduğu gibi filozofları da aynı cinsiyetten seçen yazar, geleneksel bir toplumda cinsiyet farklılaşmasından kaynaklanan meslek seçimlerini masallarına yansıttığı yorumlanabilir. Nitekim Minik Sultan Beceriksiz Palyaço isimli masalında “kadını” bir meslek dalıyla ilgilenirken göremeyiz. Kadının eğitime daha az önem veriliyor olması bilim ve teknik alanlarında erkeğin uzmanlaşmasını sağlamıştır. Masalda geleneksel bir aileyi ve toplumu yansıtan yazar, kadının erkeğin arka planında kalması gibi sosyal statüsünden dolayı üst meslekleri erkek kimliğine verdiği söylenebilir. “Bir akşamüzeri Minik Sultan, Baba Sultan ile Anne Sultan’ın ülkenin düşünen adamlarına yemek verdikleri yemek salonuna bağıra bağıra girdi(...)” (s.31)

2.3.2.5. Mekânlar

“Çiçek Elli Robot” masalının Küçük Şimşek bölümünde başkahraman olan şimşegin kendisine rahat edebileceği bir yuva aradığını görürüz. Küçük Şimşek sahip olduğu bazı özellikler ve kitaptaki çizimler ile erkek cinsiyetini yansıtmaktadır. (S:21) Yazar, erkek cinsiyetine ait olan Şimşegi ormanlar, vadiler, dağlar gibi açık mekânlarda dolaştırmıştır. Erkeği, ailesini tehlikelere karşı koruyucu özelliği onu geleneksel toplumlarda kadına göre daha özgür kılmıştır. Ataerkil toplumlardaki erkek kimliğine atfedilen maceracı, özgür, güçlü gibi tanımlamalar ile erkek istediği mekânlarda rahatça dolaşabilmektedir. Bu sebeptendir ki yazar, Küçük Şimşek’in ailesi yanında olmadan tek başına hareket etmesini sağladığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin özellikler taşıyan mekânlarda Küçük Şimşek kendi cinsiyetine uygun bir şekilde bulunmaktadır. “ ...Bunları düşünerek dağları, ormanları, denizleri, gölleri, ırmakları, vadileri aştı. Kendini bir dağdan yukarı doğru tırmanırken buldu.”(S: 20)

2.3.2.6 Nesnelere

“Minik Sultan Sihirbaz” adlı masalda Sultan giyim tarzıyla annesinin hoşuna gitmemektedir. Annesi, kızının bir sultana yakışır gibi giyinmesini, süslenmesini ister. Yazar, toplumsal cinsiyete yüklediği roller ile minik sultanın annesini geleneğe bağlı bir kadın olarak karşımıza çıkarır. Geleneksel olarak kadının erkek kimliğinden farklı bir şekilde süslü nesnelere kullanması beklenilmektedir. Kullanılan nesnelere eril veya dişil özellik göstermesi ile farklılaşma yaşayan kimlikler toplumsal cinsiyet rollerini belirlemiş olurlar. Yazar, sultanın gösterişli ve süslü olması gerektiğinin yanı sıra bir kız çocuğu olarak kendi kimliğine ait nesnelere ile toplumsal cinsiyet rollerine işaret etmiş olabilir. Geleneksel toplumlarda kabul edilen yüzükler, tokalar, bilezikler dişil özellikte nesnelere dir. Ancak masalda minik sultan bu nesnelere hiçbirini kabullenmeyişi ile yazarın, minik sultanı modern bir çizgide yansıtmak istediği yorumlanabilir. Modern toplumlarda erkek ve kadın cinsiyetine ait nesnelere kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. Minik sultan geleneksel roldeki annesinin isteklerine karşı çıkarak modern bir kız çocuğu izlenimi verir.

Anne Sultan yine de Minik Sultan'ın sultan gibi görünmesinde ısrarlıydı. Parmaklarını yüzüklerle doldurdu. Küçük kız ellerini kullanamadı yemek bile yiyemiyordu. Kulaklarına küpeler taktırdı. ...Anne Sultan çok inatçıydı. İlla dediği olacaktı. Taçlarını getirtti. (S:12)

SONUÇ

“Ayla Kutlu’nun Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini” başlıklı bu çalışmamızda genel olarak toplumun kültürel özelliklerine göre kadın ve erkek kimliğine yüklenen rolleri merkeze alınarak Kutlu’nun eserlerini incelemeye gayret ettik.

Bu bağlamda çalışmanın nihayetinde varmış olduğumuz kanaatleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Ayla Kutlu’nun çocuk romanlarında kadın ve erkek kimliğine yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri “cinsiyet farklılaşmasından” kaynaklanan bir sorun olarak değerlendirilirken hikâye ve masallarında cinsiyet kimliklerine olan vurgunun daha az yapıldığı belirlenmiştir. Yazar, ataerkil toplumlarda “anne rolü” ile yer edinen kadın kimliğini, kültürel değerleri benimseyen evin temizliğiyle ilgilenen ve çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayan kadın kahramanlar olarak okuyucuya sunmuştur. Annelik rolünün beraberinde getirdiği her türlü sorumluluğu üstlenen kadın bu görevler ile baskı altında tutulmuş ve özgürlüğü kısıtlanmış bir şekilde karşımıza çıkmıştır. İçinde yaşadığı toplumun kültürel özelliklerine göre kadın kimliğini yansıtan yazar, kırsal kesimde yaşayan bir ailenin anlatıldığı “Merhaba Sevgi” romanında ataerkil düzenin belirlediği davranış kalıplarına göre şekillendirmiş “anne” ve “ev kadını” rolünde “ pasif kadın kahramanlar” ortaya koymuştur. Yine aynı romanında kentli kadını; meslek sahibi, bilinçli, kendi bakımına önem veren, bireyselliğini yaşayan kadın olarak karşımıza çıkarmıştır. Ataerkil düzene boyun eğen kırsal kesimdeki “anne” kadın kimliğiyle kızlarına da örnek oluşturmuş, ev işi kavramlarıyla ilişkilendirilen temizlik, yemek ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları onların da içselleştirmesini beklemiştir. Kırsal kesimde yaşayan “anne” kadının sıkışmışlığını büyük kızlarında yaşatmaya devam ederken romanın başkahramanı ve evin küçük kızı olan “Sevgi” üzerinde aynı baskıyı kurmamış onun toplumda bir yeri olması konusunda özen göstermiştir. Sevgi üzerinden kentli kadın kimliğine geçiş yapan yazar, kadın-erkek eşitliği üzerinde durarak kadının da erkek kimliği ile aynı haklara sahip olduğunu vurgulamak istediği yorumlanabilmektedir. Özellikle meslekler konusunda cinsiyet ayrımcılığına dikkat çeken Ayla

Kutlu erkek çocuklarına atfedilen meslekleri kadınların da yapabileceğinin üzerinde durmuştur. Romanında kız çocuklarının erkekler tarafından aşağılandıklarını vurgulamış, iki cinsiyetin birbirinden üstünlüklerinin olmadığını sadece farklı görevlere sahip olduklarını belirtmeye çalıştığı söylenebilmektedir.

“Başı Kuşlu Çocuk” romanında modern toplum izlenimini veren Kutlu, her durumla başa çıkabilen, problemlerini kendi çözen ve eve maddi destek sağlamaya çalışan bir kadın kimliği ortaya koymuştur. Anne rolündeki modern kadın çalışma hayatında olmakla birlikte ev içi sorumluluklarını da yerine getirmeye çalıştığı görülmüştür. Evde olduğu zamanlarda yemek yapan ve temizlik işleriyle uğraşan kadın hem evin dışında çalışmakta hem de toplumun kadın kimliğine atfettiği görev ve sorumlulukları yerine getirme çabasıdadır. Çalışan bir anne olmanın zorluklarına da değinen yazar, değişen yaşam koşullarıyla kadının iş hayatı ve ev hayatı arasındaki mücadeleye de dikkat çektiğini söylemek mümkündür. Kadın çalışma hayatına atılmış ancak diğer yandan yıllar boyunca içselleştirmiş olduğu rollerden çıkamayıp anne ve kadın olmanın sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmıştır. Bununla beraber romanda başkahramanın annesi yaşam tarzı ve kişilik yapısı ile modern toplumdaki kadın kimliğine daha yakın bir tavır sergilemiştir. Aynı zamanda Kutlu, ataerkil ailelerde erkek çocuklarına gösterilen ayrıcalıkları, modern anne rolündeki kadının kendi sahip olduğu erkek çocuğuna aynı imtiyazları göstermemesine dikkat çekmek istediği söylenebilir. Nitekim erkek egemen toplumlarda kadına ait olduğu öngörülen birtakım sorumlulukların, modern anne rolündeki kadın tarafından kendi oğluna verilmediği görülmektedir. Böylece yazar, nesiller boyunca öğretilen değer yargılarına karşı çıkarak toplumun beklediği anne rolünden kadın kimliğini bir nevi çıkarmaya çalıştığı yorumlanabilmektedir.

“Yıldız Yavrusu” romanında anne rolündeki kadın kimliği, çocuklarını tek başına korumaya çalışırken karşımıza çıkmıştır. Yazar, kendi ayakları üzerinde durabilen, tek başına da olsa çocuklarını korumaya çalışan güçlü bir kadın kimliği ortaya koymuştur. Bununla beraber başkahramanın annesi, çocuklarının ileride ister anne isterlerse baba olabileceklerini dolayısıyla kişilerin cinsiyetlerini kendilerinin seçebileceğini söylemesi oldukça dikkat

çekicidir. Yazarın romanda çift cinsiyetliliğe gönderme yapması onun toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısını da yansıttığı görülmüştür. Cinsiyetlerin birbirinden üstünlüğünü reddeden yazar, her iki cinsiyetin farklılıklarına rağmen eşit olduklarının vurgusunu aynı romanda kişilerin istedikleri cinsiyetleri seçebilme özgürlükleri ile ifade etmeye çalıştığını söylemek mümkündür.

Ayla Kutlu'nun "Harika İkizler" adlı hikâye serisinde; "annelik", "eş" ve "ev hanımlığı" rolleri arasında sıkışıp kalan bir kadın kimliği yer aldığı belirlenmiştir. Yazar, bireyselliğini yaşamaktan uzak olan anne rolündeki Selma Hanım ile kendini adeta çocuklarına adanmış ataerkil düzeni içselleştirmiş gerçek hayatta sıklıkla karşılaşılabileceğimiz geleneksel kadın kimliği ortaya koymuştur. Çocukları olmadan evinden dahi çıkamayan anne rolü ile yazarın, erkek egemen sisteme boyun eğmiş ancak kendi benliğinin farkına varmaya başlaması ile kendine güvenmeye başlayan bir kadın kimliği yarattığı tespit edilmiştir. Kutlu, mekânsal olarak eve-özel alana sığdırılan kadını evin dışında bir mekâna çıkarmasıyla yaşamsal alanını da genişletmiştir. Hikâyedeki Selma Hanım kendi isteklerini göz önünde bulundurarak ataerkil sisteme kısmen de olsa baş kaldırmaya başlayan bir kadın kahraman olarak eserde yerini almıştır.

Yazarın "Minik Sultan'ın Serüvenleri" adlı çağdaş çocuk masallarındaki kadın kimlikleri toplumun kültürel özelliklerine göre cinsiyet rollerine sahip olduğu belirlenmiştir. Masalda annenin, toplumun kadını resmettiği şekilde geleneksel bir kız çocuğu hayal etmesine karşılık; yazar, başkahraman olan Minik Sultan'ı annesinin kontrol altında tutmak istediği tüm rol kalıplarına karşı çıkararak özgürlüğünü yaşatmak istediği söylenebilmektedir. Bu bakımdan yazar, davranışlarını cesaret göstererek açığa çıkaran ve toplum tarafından ayıplanacağını düşünmeyen "kız çocuğu" nu toplumsal değerlerle çatışma içinde bulundurarak sonucunda geleneksel roldeki annesinin aksine modern bir kadın kimliği ortaya çıkarmıştır. Yazarın incelenen diğer masal kitaplarındaki kadın kimliği genel olarak "anne" ve "diğer roller" de geleneksele uygun ancak "kız çocuğu" rolünde özgürlüğüne düşkün ve ataerkil değerler ile çatışma halinde olan kimlikler ortaya koymuştur.

Yazar, çocuk romanlarında yer verdiği “erkek kimlikleri” nde ise cinsiyet farklılaşmasından kaynaklanan farklı görevler üzerinde durduğu incelenmiştir. “Merhaba Sevgi” romanında kırsal kesimde yaşayan başkahramanın babası ataerkil yapıya uygun şekilde erkeğe atfedilen rolü gerçekleştirmekte evin maddi kazancını sağlayan, aileyi koruyan güçlü bir konumda karşımıza çıkmıştır. Bununla birlikte ev içi rollerde yer almayarak eve dair sorumlulukları *evin kadınına* bırakmıştır. Ancak geleneksel ailelerde görülen kız çocuğuna karşı mesafeli duran baba; bu rolünden uzaklaşmış, kızına olan davranışları ve üslubu ile modern çizgiye yakın bir tavır sergilediği görülmüştür. “Başı Kuşlu Çocuk” romanında ise yazarın, modern bir toplumda yaşayan çekirdek aile yapısı ile erkek kimliğini bu role uygun yansıttığını söylemek mümkündür. Yazar, dışa dönük, aileyi sadece dışarı tehditlerden koruyan ve para kazanan geleneksel babanın aksine, çocuğuna bakabilen onunla ilgilenen ve aradaki sert mesafeyi kaldıran modern bir baba rolü ortaya koymuştur. Aynı zamanda ataerkil toplumlarda kadının dışlanmışlığı ve ikinci sınıf olarak var olmasına karşı çıkan yazar, romanında kadın ve erkeği eşit tutarak aynı meslek dallarına sahip iki farklı cinsiyete vurgu yaptığı görülmüştür. “Yıldız Yavrusu” romanında yazar, babanın *Evin reisi* algısının kentleşmenin etkisiyle anneye devretmesini ve bunun sonucunda baba rolünün etkisinin azaldığını okuyucuya sunduğu söylenebilmektedir. Öyle ki romanda aileye zor anlarında babanın yetişemeyişi ile baba olmadan da ayakta durabilen bir aile modeli çizildiği belirlenmiştir. Aynı zamanda geleneksel ailelerde erkek olmanın üstünlüğü yaşanırken romanda cinsiyet seçimleri kahramanlara bırakılmıştır. Cinsiyet seçimleri konusunda yazar, çift cinsiyetliliği vurgulamış, çocuk okuyucularının zihninde toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsizliğini kaldırmak istemiş olabileceğini söylemek mümkündür. Yine aynı romanda yazarın “ağabey rolü” ndeki erkek kimliğine geleneksel olarak eril cinsiyete ait kabul edilen özelliklerin kahramana da yüklediği tespit edilmiştir. Maceracı, korkusuz, özgür gibi erkek kimliğine atfedilen bu misyonu başkahraman da sahiplenerek kız çocuğuna göre daha serbest ve geniş mekânlarda karşımıza çıkmıştır. “Başı Kuşlu Çocuk” romanında “erkek çocuğu rolü” başlığı ile incelenen bölümde ise yazar, cinsiyetle alakalı tutumların gerçekleşmesinde

ebeveynlerin tutumlarının önemli rol oynadığına dikkat çekmek istediği söylenebilmektedir. Nitekim ataerkil yapılarda olduğu gibi erkek çocuğuna imtiyaz tanımayan ebeveynler aracılığıyla romanda başkahraman kendi ihtiyaçlarını kendi görebilme imkânına kavuşmuştur.

Ayla Kutlu'nun “Harika İkiizler” adlı hikâye kitabı serisinde baba rolü ile ilgili bilgilerin oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Babanın yurt dışında çalışıyor olmasından dolayı evin her türlü sorumluluğu anneye verilmiştir. Yazarın, hikâyede evdeki bireylerin baba rolünün eksikliğini hissetmelerinin üzerinde durmadığı görülmüştür. Yazar, aynı hikâyede Ağabey Rolündeki erkek kimliği ile toplumsal cinsiyet rollerinin farklılaşmasının bir önemi olmadığına her iki cinsiyetin de birbirlerinin görevlerini yerine getirebileceğini çocuk okuyucularına aktarmak istediği söylenebilmektedir.

Yazar, “Çağdaş Çocuk Masallarında” diğer eserlerinde olduğu gibi toplumun yapısına göre erkek kimliğine rol verdiği görülmüştür. “Mavi Saçlar Pembe Gözler” masalında yazar, ataerkil toplumun baba rolündeki beklentisine uygun davranan bir terzi okuyucuya sunmuş, kızına karşı aşırı korumacı bir tavır sergileyerek kızının ileride bağımsız bir kişilik geliştirmesine engel olduğu bir baba rolü ortaya koymuştur. Ataerkil toplumlarda görülen kadının söz hakkına sahip olmaması durumu “Küçük Mavi Tren” masalında görülmüştür. Yazar, baba rolünün, kadının yerine cevaplar vermesi ile erkek kimliğinin kadın üzerindeki dolaylı etkisi göstermek istediği söylenebilmektedir. Kendini “Köpek Sanan Ayakkabılar” masalında ise anne ve baba rolleri arasındaki farklılaşmalar azaltılmış, dolayısıyla yazarın kadın ve erkeği eşit tuttuğu görülmüştür. Yazarın diğer çağdaş çocuk masallarında toplumsal cinsiyet rolleri eşit dağıtılmış, kadın ve erkeğin farklı görevlere sahip olduğu üzerinde durulduğu tespit edilmiştir.

Ayla Kutlu çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumun bir gerçeği olan ataerkil zihniyetin kadını ikinci plana attığını vurgulamış, kadın ve erkek eşitsizliğinin ortaya çıkışının önüne geçmeye çalıştığı görülmüştür. Bu sebeple yazarın çocuk okuyucuların zihnine toplumsal cinsiyet rollerinin eşit dağılımını yerleştirme çabası ön plana çıkmaktadır. Yazar, değişen

yaşam koşullarıyla değer yargılarının sorgulanması ve yeni toplumların yeni rollerinin hayata geçirilmesini çocuk edebiyatı ürünlerine taşımıştır.

KAYNAKÇA

- ALEMDAR, Yalçın. *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.
- ATASÜ, Erendiz ve KUTLU, Ayla. “*Soruların Aynasında İki Yazar: Erendiz Atasü-Ayla Kutlu*”, Ankara: Varlık, 1996. s.1070
- BERKTAY, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları, 2003.
- DİRENÇ, Dilek. “*Emir Bey’in Kızları, Ayla Kutlu’nun Kadınları*”, Varlık, Ocak S.200001 2000.
- DÖKMEN, Y. Zehra. “*İlkokul Ders Kitaplarının Cinsiyet Rollerini Bakımından İncelenmesi*”, *Psikoloji Psikiyatri Psikofarmakoloji Dergisi*, 3P, S:2 1995
- EMRE, İsmet. *Postmodernizm ve Edebiyat*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2006.
- ERDOĞAN, Taşkın. “*Toplumsal Sistemin Düzen Sağlayıcı Unsuru Olarak Cinsiyet Rolü Farklılaşması*” *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 4, 2008.
- FORTİN, N.M. “*Gender Role Attitudes and the Labour-Market Outcomes of Women Across OECD Countries.*” *Oxford Review of Economic Policy*. 21,32005 ,
- GODEL, Rolant. *Takıma Alınmayan Çocuk*, (çev. Egemen Değirmenci oğlu) Ankara: Erdem Çocuk Yayınevi, 2013.
- GÜLERYÜZ, Hasan. *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* Ankara: Pegem Yayıncılık, 2002.
- GÜNER, Gülay ve ÖZGÜN, Bener. *Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri*. TSA Yıl:15. 2011.

- GORDON, M. “*Sosyoloji Sözlüğü*”, (Çev.: Osman Akınhay/Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- KUTLU, Ayla. “*Yaşamım*”,*Gündoğan Edebiyat Dergisi*, Sayı:2, Bahar 1992.
- KUTLU, Ayla. *Kadın Destanı*, Ankara: Bilgi Yayınları, 1994.
- KUTLU, Ayla. *Zavallı Mideler*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2. Basım 2004.
- KUTLU, Ayla . *Zaman da Eskir*. Ankara: Bilgi Yayınları, 1. Basım 2006.
- KUTLU, Ayla. *Gezgin Kertenkele İle Kutup Ayısı*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 3. Basım 2006.
- KUTLU, Ayla. *Çiçek Elli Robot*, Ankara: Bilgi Yayınları, 3.Basım, 2006.
- KUTLU, Ayla. *Mavi Saçlar Pembe Gözler*, Ankara: Bilgi Yayınları, 2. Basım 2007.
- KUTLU, Ayla. *Beceriksizler Sirki*. Ankara: Bilgi Yayınları, 4. Basım 2008.
- KUTLU, Ayla. *Artık Çok Oldunuz*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 4.Basım 2011.
- KUTLU, Ayla. *Başı Kuşlu Çocuk*. Ankara: Bilgi Yayınları, 6.Basım 2011.
- KUTLU, Ayla. *Kendini Köpek Sanan Ayakkabılar* Ankara: Bilgi Yayınları, 6.Basım, 2011.
- KUTLU, Ayla. *Yıldız Yavrusu*. Ankara: Bilgi Yayınları 4. Basım, 2012.
- KUTLU, Ayla. *Merhaba Sevgi*. Ankara: Bilgi Yayınları 13. Basım, 2013.
- KUTLU, Ayla. *İkizlerin Sırrı*. Ankara: Bilgi Yayınevi 5. Basım, 2013
- KUTLU, Ayla. (2013). *Küçük Mavi Tren*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 6. Basım
- KORKMAZ, Ramazan. GARİPER, Cafer ve SINAR, Alev. “*Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı- ‘Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi’* ” Ankara: Grafiker Yayınları. 2012.

- LEKESİZ, Ömer. *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*. Ankara: Kaknüs Yayınları, Ekim 2001.
- OĞUZKAN, Ferhan. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık, 7. Baskı. 2000.
- SEVER, Sedat. *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayınları, 2010
- SINAR ÇILGIN, Alev. *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2010
- SEZER, Melek Özlem. *Masal ve Toplumsal Cinsiyet* İstanbul: Evrensel Basımyayın, Mart, 2012
- RIDGEWAY, Cecilia L. ve CORRELL, SHELLEY J. “*Limiting Inequality through Interaction: The End(s) of Gender*”, *Contemporary Sociology* Vol. 29, No: 1 2000. (s:110)
- YALÇIN, Emine Tuğrul. *Can Borcu*. Ankara: Dostluk Dizisi, 2010.
- ZİVTÇİ, Figen. “*Çocuk Kitaplarında Kahramanın Yeri ve Önemi*”. II. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Yayına Hazırlayan Sedat Sever)* Ankara Üniversitesi Basımevi, 2006.